NEMZETI NŐNEVELÉS.

IX. ÉVFOLYAM. 1888. ÁPRILIS. IV. FÜZET.

IRÁSBELI DOLGOZATOK

AZ ÁLLAMI TANÍTÓNŐKÉPZŐ-INTÉZETEK FELVÉTELI VIZSGÁLATAIN.*

Mélyen tisztelt közoktatási tanács! A hozzám tanulmányozás és jelentéstétel végett küldött tanítónőképző-intézeti felvételi irásbeli dolgozatokról a nm. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr 1887. november 6-án kelt 43,491. sz. magas rendeletének utasításai értelmében a következőket van szerencsém jelenteni.

Az öt állami tanítónőképző-intézet szerint öt csoportban összesen kétszáz magyarnyelvi irásbeli dolgozatot néztem át s az általános benyomást, a melyet a dolgozatok rám tettek, elszomorítónak mondhatom; mert azt látom belőlük — ha ugyan szabad a kétszáz dolgozat után az összességre következtetnem — hogy polgári és felső

* A nagyméltóságu vall. és közoktatásügyi miniszterium «évek óta tapasztalván, hogy az áll. tanítónőképezdékbe felvételre jelentkező leánynövendékek a felv. vizsgálat alkalmával feltünő csekély készültséget és értelmi fejlettséget tanusítanak», meghagyta a kir. tanfelügyelőknek, hogy *eme felvételi vizsgálatok irásbeli dolgozatait* — feljegyeztetvén rájuk azt az iskolát, a melyben a növendék addig tanult, azt az érdemjegyet, melyet az illető tantárgyból évi bizonyítványában kapott, s a vizsg. bizottság határozata alapján adott osztályzatot — *a miniszteriumhoz terjesszék fel.* E dolgozatokat a nm. vall. és közokt. miniszterium 1887 november 6-án kelt 43,491. sz. rendeletével tanulmányozás és jelentéstétel végett leküldte az Orsz. Közoktatási tanácshoz, a mely a jelentéstétellel a mennyiségtani dolgozatokra vonatkozólag *Berecz Antal*, a magyar nyelvi dolgozatokra vonatkozólag pedig *Sebestyén Gyula*, tanácstagokat bízta meg. Abban a kedvező helyzetben vagyunk, hogy a magyar nyelvi dolgozatokról készített jelentést, melyhez a közoktatási tanács is hozzájárult s változtatás nélkül felterjesztett a nm. vall. és közokt. miniszteriumhoz, egész terjedelmében közölhetjük. Azt hiszszük, hogy e közlés által szolgálatot teszünk olvasóinknak s annak az ügynek, a melynek felvirágoztatásán egyesült erővel munkálkodunk. *Szerk.*

leánynépiskoláink nemcsak hogy nem állanak feladatuk színvonalán, hanem a legenyhébb követelményeknek sem felelnek meg. Ennek a következtetésnek alapot és jogosultságot kölcsönöz az a körülmény, hogy a felvételi vizsgálatokon a 200 növendék mintegy 80 iskolát képviselt az ország minden részéből s hogy emez iskoláknak épen jobb növendékei jelentkeztek a felvételi vizsgálatokra. Hiszen a 200 vizsgálatot tevő közül 157-nek volt kitünő vagy jeles évi osztályzata a magyar nyelvből; jó osztályzata csak 30-nak, elégségese csak 6-nak (hétnek évi osztályzata nem volt feljegyezve a dolgozatokon). Mikor annyi iskolának épen legjobb növendékei ilyen eredményt tanusítanak, mit várhatunk a többitől! Ha általános itéletünket ilyképen a jobb növendékek után alkotjuk meg, valóban nem kell s nem lehet akár a túlságos szigorúság, akár az igazságtalanság vádjától tartanunk.

I.

Előre bocsátom e felvételi vizsgálatok figyelemre méltóbb adatait, hogy ezek felhasználásával, de meg a magam tapasztalatai alapján is — mert a 200 dolgozatot egyenként végig néztem s revideáltam — végezetre összefoglaljam véleményemet.

Az irásbeli feladat a magas miniszteri rendelet szavaival ez volt: «a szaktanár rövid szóbeli előadásának reprodukcziója». Tehát egy-egy mese, adoma, leírás vagy elbeszélés visszaadása a tanár elbeszélése után. A feladat nehézsége ellen épen nem tehető kifogás; a felvételi vizsgálat követelményei e tekintetben inkább a színvonalon (oly növendékek számára, a kik a polgári leányiskolában irálytant, költészettant, sőt irodalomtörténetet is tanultak) alul álltak, mint annak fölötte. Hogy az illető képzőintézeti szaktanárok sem súlyosbitották e feladatot, hanem inkább segíteni iparkodtak a vizsgálatok izgalmai által különben is megzavart növendékeken, azt az alábbi példák is bizonyitják. A feladatok ezek voltak:

I. *Győrött:* Mária Terézia s az ifjú Vukassovics.
II. *Kolozsvártt:* Solon és Crœsus; vagy Magyar Balázs.
III. *Pozsonyban:* A denevér (leírás).
IV. *Szabadkán:* Endre és Béla Várkonyban.
V. *Budán:* Kisfaludy Károly, vagy Petőfi Sándor élete.

Csupa oly tételek, a melyeket a vizsgálattevők vagy iskolai olvasókönyvükből nagyon is jól ismertek, vagy kézikönyveikből meg is tanultak. Mellesleg jegyzem csak meg, hogy ily feladatok választását, mint az utóbbiak, nem helyeselhetem s az írásbeli dolgozatok maguk is mutatják, hogy az illetők mily nehezen bírtak szabadulni a könyvnélkül tanultaknak egyszerű reczitálásától. Egyik dolgozat olyan mint másik tartalom s előadás dolgában egyaránt. A fogalmazásra tehát — pedig ez a fő — az ily feladatok nem nyujtanak kellő tért s elegendő alkalmat.

A felvételi írásbeli dolgozatok eredményére vessenek világosságot a következő adatok:

1. *Győr.*

31-en tettek felvételi vizsgálatot, a kik a következő iskolákból gyűltek össze: Győrből 8-an, Pápáról 3-an, Aradról, N.-Kanizsáról, H.-M.-Vásárhelyről, Budapestről (VII. és VIII. ker.) 2—2-en, Rimaszombatból, N.-Váradról, Szegedről, Miskolczról, Fehértemplomról, Czeglédről, Szombathelyről, Meczenzéfről, Beregszászról, Kőszegről, Kőbányáról, Keszthelyről 1—1.

A 31 dolgozat közül volt: kitünő 1, jeles 7, jó 15, elégséges 5, elégtelen 3. Én ezt az osztályozást kissé enyhének találtam s a dolgozatokat revideálván, a magam mértékével, a melyet mindvégig alkalmaztam, a következő osztályozást állapitottam meg: kitünő —, jeles 4, jó 10, elég 10, elégtelen 7. Még az én osztályozásom is elég enyhe, a mint arról a tisztelt tanács magukból a dolgozatokból meggyőződhetik; de ez az osztályzat sehogy sem vág össze az illető növendékek évi osztályzatával, mert ezek közül volt: kitünő 12, jeles 12, jó 6, elégséges 1. Tehát míg az évi osztályzatok szerint volt 24 kitünő és jeles együttvéve s elégséges csak 1: addig a felvételi dolgozatok közül csak 4 volt a kitünő és jeles, elégséges és elégtelen pedig 17!

2. *Kolozsvár.*

Összesen 19 jelölt tett felvételi vizsgálatot, a kik a következő helyeken és iskolákban végezték szabályszerű tanulmányaikat:

Kolozsvárott (felsőbb leányiskola) 4-en, N.-Szebenben 3-an, N.-Váradon 3-an, Tordán 2-en, Szászvároson, Debreczenben, N.-Enyeden, Cs.-Szeredán, Szegeden, M.-Vásárhelyen 1—1 (egy magánúton).

A 19 dolgozat közül volt: kitünő 1, jeles 1, jó 4, elégséges 5, elégtelen 8. Tehát csaknem fele (19 közül 8!) elégtelen, kétharmadánál több elégséges és elégtelen együttvéve! Pedig milyen ragyogó fénynek az árnyéka ez. Lássuk csak az évi osztályzatokat. Ezek közül volt: kitünő 9, jeles 6, jó 1, elégséges 2 (egy osztályzat hiányzik). Vagyis a 15 kitünőből és jelesből az írásbeli felvételi vizsgálaton csak 2 maradt meg ilyennek s a két elégséges helyét 13 elégséges s elégtelen foglalta el. (Az osztályozás pontos volt és szigorú, a milyennek lennie kell, de igazságos és méltányos is s a magam mértékével mindenütt megegyezett.)

3. *Pozsony.*

A pozsonyi felvételi dolgozatok még tanulságosabbak, mert itt feljegyezve találjuk nemcsak az évi, hanem a felvételi szóbeli osztályzatokat is; tehát háromféle osztályzatot vethetünk egymással össze.

Vizsgálatot tett 30 növendék, a kik a következő helyekről s iskolákból kerültek össze: Pozsonyból 8-an, N.-Szombatból 6-an, Vág-Ujhelyről 3-an, L.-Szt.-Miklósról 2-en, Aranyos-Marótról, Galgóczról, Körmöczről, Székes-Fehérvárról, Selmeczről, Nyitráról, Sopronból, Iglóról, Pápáról, Budapestről (IV. ker.), T.-Szt.-Mártonból 1—1.

A 30 dolgozat közül volt kitünő —, jeles 2, jó 2, elégséges 10, elégtelen 5, elégséges s elégtelen közt 11; holott az évi osztályzatok ezek: kitünő 5, jeles 17, jó 6, elégséges 2. A szóbeli felvételi osztályzatok csaknem teljesen megegyeznek az évi osztályzatokkal (kitünő 5, jeles 17, jó 5, elégséges 2, elégtelen 1).

Tehát míg a felvételi szóbeli vizsgálati és évi osztályzatok csaknem teljesen azonosak: a felvételi írásbeli és az évi osztályzatok közt épen fordított arányt találunk. Valóban áll az írás szava rájuk is, hogy az elsők lettenek az utolsók, mert a 22 kitünő és jeles közül csak kettő állotta meg a helyét, egy nagy részük pedig az elégségesek és elégtelenek örvényébe hullott.

A pozsonyi felvétel tünteti fel valamennyi közül a legkedvezőtlenebb eredményt, a mit talán a növendékek idegennyelvűségének s annak tulajdoníthatunk, hogy nagy részük (csaknem felük) magán (apácza-) iskolából került ki s jelentkezett felvételi vizsgálatra.

4. *Szabadka.*

A felvételi vizsgálatra 34 növendék jelentkezett, még pedig: Szabadkáról 10-en, Szegedről 4-en, Kecskemétről 3-an, Aradról, Temesvárról, Makóról, Pancsovárról 2—2-en, B.-Csabáról, Fehértemplomról, Apatinból, H.-M.-Vásárhelyről, Ujvidékről, Pécsről, Homonnáról, N.-Becskerekről, Budapestről 1—1.

A szabadkai felvételi vizsgálatok tüntetik fel a legkedvezőbb számarányokat. A 34 dolgozat közül volt: kitünő 5, jeles 6, jó 16, elégséges 6, elégtelen 1. (Magam is átnézvén a dolgozatokat, az én osztályozásom némileg kedvezőtlenebb, ugyanis volt: kitünő 5, jeles 5, jó 12, elégséges 9, elégtelen 3.) Összevetve a fentebbieket az évi osztályzatokkal, az eredmény nem oly lesujtó, mint a többi intézeteknél; az évi osztályzatok ugyanis ezek voltak: kitünő 13, jeles 14, jó 6, elég 1. A 27 kitünő és jeles közül ugyan csak 10 állotta meg helyét, de aránylag kevés az elégséges s az elégtelen.

5. *Budapest (Buda).*

86-an jelentkeztek felvételi vizsgálatra: ezek közül 48-an a budapesti iskolákból kerültek. 30 vidéki iskola mellett 11 fővárosi iskola volt képviselve; ez utóbbiak közül 6 községi polg. leányiskola 41 növendékkel (legtöbb a II. ker. polg. leányiskolából: összesen 16 növendék). A vidéki iskolák közül: Aradról, N.-Kőrösről 3—3-an, Perjámosról, Veszprémből, Székes-Fehérvárról 2—2-en, H.-M.-Vásárhely, Gy.-Alfalu, Oravicza, Eger, Kassa, Temesvár, Debreczen, Eperjes, Zala-Egerszeg, Szentes, Vashegy, Munkács, Szeged, Gölnicz, Makó, Keszthely, Vácz, M.-Sziget, Kún-Félegyháza, N.-Várad, Enyiczke, Fiume, Sz.-Szombat, Szegedről 1—1.

A 86 dolgozat közül volt: kitünő —, jeles 8, jó 19, elégséges 36, elégtelen 23. (A magam osztályozása szerint: kitünő —,

jeles 7, jó 20, elégséges 29, elégtelen 30.) Holott az évi iskolai osztályzat meglepően fényes: kitünő 45, jeles 24, jó 11, 6-nak nincs évi osztályzata. (Megjegyzendő, hogy a fővárosi polgári iskoláknál az elsőfokú érdemjel: jeles, a második jó, a harmadik elégséges; ha e szerint alakítanók át valamennyit, lenne: 45 jeles, 24 jó, 11 elégséges.)

Tehát míg az évi osztályzat szerint volt 45 kitünő vagy jeles, a felvételi vizsgálaton egy sem találtatott kitünőnek, s jelesnek is csupán csak 8. S míg az évi osztályzatok közt legfeljebb csak 11 elégséges találtatott (a budapesti polg. iskolák osztályzása szerint), a felvételi vizsgálaton már 59-re rugott az elégségesek s elégtelenek száma. Valóban megdöbbentő eredmény, vagy — eredménytelenség. Hogy milyen részök van ebben a fővárosi iskoláknak, mutatják a számok. A fővárosi iskolákból kikerült 48 jelölt évi osztályzatai: jeles 32, jó 12, elégséges 2; mig a felvételi dolgozatok után nyert osztályzatok ezek: jeles 5, jó 12, elégséges 20, elégtelen 11. A 48 közül elégséges és elégtelen: 31!

Foglaljuk még egyszer össze a felvételi vizsgálatok osztályzatainak számszerinti eredményét, s hogy az áttekintés könnyebbé váljék, új csoportosítással. Csak három fokozatot fogok megkülönböztetni: *jó*-t, mely az átlagot fejezi ki, egy *jobb* fokozatot (jeles-kitünő), mely az átlag felett áll, és egy *rosszabb* fokozatot (elég-elégtelen), mely az átlag alatt marad. Nem szigorúbbá, tán inkább enyhébbé teszem ez által itéletemet s egyszersmind igazságosabbá is. Azt hiszem, hogy jó lélekkel tehetem is ezt, mert hisz a *jeles* és *kitünő* közt alig lehet különbséget tenni, valamint hogy az *elégségest* az *elégtelentől* legtöbbször csupán az irgalom hajszála választja el.

Az eredményt emez új alapon osztályozván, azt találjuk, hogy a felvételi vizsgálatra jöttek

157-en kitünő és jeles,
30-an jó,
6-an elégséges

évi osztályzattal (7-nek nem volt évi osztályzata); tehát $^2/_3$-nál több állt az átlagon felül; az átlag maga alig tette a létszám $^1/_7$-ét, s a mi az átlagon alul maradt, elenyésző csekélység.

És a felvételi írásbeli dolgozatok eredménye? A fényes palást foszlányai. A felvételi vizsgálat irásbeli dolgozatai után kaptak

26-an jeles-kitünő,
47-en jó,
127-en elégséges és elégtelen

osztályzatot. Az átlag szaporodott ugyan, de így sem érte el még az $^1/_4$-et sem, a mi minden körülmények közt kevés, holott az átlag alatt maradt csaknem $^2/_3$, a mi meg minden körülmények közt sok. Azt hiszem, joggal mondhattam, felterjesztésem bevezetésében, hogy a mennyire a számokból lehet itélni, az eredmény valóban elszomorító, s a mennyiben ez adatok megengedik, hogy általános következtetést vonjunk le belőlük, a polg. lányiskolák nem állanak feladatuk magaslatán s nem felelnek meg a követelményeknek.

Minő követelményeknek? erről a következő szakaszban bátorkodom elmondani véleményemet.

II.

Az a visszás arány, a mely az évi osztályzatok s a felvételi irásbeli dolgozatok osztályzatai közt ez utóbbiak rovására fenáll, vagy annak tulajdonítható, hogy az évi osztályzatokat általában a szóbeli feleletek alapján osztogatják az iskolák (a mint fentebb láttuk, a pozsonyi képzőintézetnél a felvételi szóbeli osztályzatok megegyeztek az évi osztályzatokkal, holott nz irásbeli dolgozatok osztályzatai nagyon is eltérők s amazoknak alatta állanak); vagy annak, hogy az évi osztályzatok osztogatásában nagyon is liberálisak, akárcsak a magánnevelőintézetek; vagy végre mind a két körülménynek együttvéve. A fentebbi szakaszban közölt adatok s mindenek felett maguk a dolgozatok, kétségtelenül azt bizonyítják, hogy a tanítás felső nép- és polgári lányiskoláinkban túlnyomóan szóbeli, elméleti, s hogy a gyakorlati képzésre, a fogalmazásra kevesebb súlyt fektetnek kelleténél. Mert hiába tudja a növendék a helyesírás, a mondat- és irálytan szabályait könyvnélkül, ezek magukban véve nem képesítik őt arra, hogy fogalmázni is tudjon: a fogalmazást gyakorolni kell. Úszni csak vízben, fogalmazni csak írásközben lehet megtanulni. Még pedig nemcsak, hogy írnia kell, hanem sokat

kell annak írnia, a ki a fogalmazásban biztosságra akar szert tenni. De ép ez a bökkenő. Mióta a túlterhelés tengeri kigyója kisért, az iskolai hatóságok, tantervek s utasítások szinte ideges félelmet tanusítanak az írásbeli dolgozatok készítésétől. Hiszen az első két osztályban nem is szabad házi írásbeli dolgozatot feladni s a harmadik és negyedik osztályban is csupán havonként kettőt. Nem pártolom a régi rendszert, a mely mellett a tanító — irásbeli házi dolgozatok alakjában — minden terhet a növendék nyakába vetett, nem gáncsolom az új tanterv intézkedéseit sem föltétlenül: de azt hiszem, hogy a czélravezető igaz út itt is a középen van. Meggyőződésem az, hogy a régi slendrián visszaállítása nélkül is több gond volna fordítható az irásbeli dolgozatokra, mint a mennyit — épen az új intézkedések túlságos óvakodása és szűkmarkúsága által felbátorítva — a tanítók tényleg fordítanak rá. Jó, ne adjunk fel több házi dolgozatot, mint a mennyit az új tanterv megszab; hanem akkor pótoljuk azt, a mit itt elvesztettünk, az iskolai dolgozatok készíttetésére fordított fokozott gond által. A magyarnyelvi heti órák elég bőven vannak kiszabva, hogy idő teljék rá. S még egyet! Ha növendékeinkkel kevesebbet irathatunk, a tanárnak kell intenzivebb munkát kifejtenie a dolgozatok megbirálásánál és kijavításánál. Szerény véleményem szerint ép ezen fordul meg a dolog, s a felvételi irásbeli dolgozatok silányságát is javarészben annak tulajdonítom, hogy a növendékek általában keveset dolgoztak s a tanítók e keveset sem értékesítették kellő gonddal a növendékek javára. Az irásbeli dolgozatok javítását — köztudomású dolog — a kényelmesebb természetű tanár nagyon is könnyen veheti s veszi is; sőt a buzgóbbak jó törekvéseit is sokszor meddővé teszi az a körülmény, hogy sem a javítások jelentőségével, sem helyes módszerükkel nincsenek tisztában. Én úgy hiszem, hogy a nyelvi oktatás súlypontja az alsó fokon — tehát az egész polgári lányiskolában — az irásbeli dolgozatokra, s ezzel együtt azok pontos, mondhatnám pedans, gondos, helyes módszerrel végzett javítására esik. Hiába tanítunk grammatikát, stilisztikát, poetikát, irodalomtörténetet — ha növendékeink nem tudnak helyesen írni, pontosan fogalmazni!

A részletek meg fogják erősíteni általánosságban kimondott itéletemet.

Ha csak futtában lapozgatjuk is végig a dolgozatokat, azonnal szemet szúr rajtuk a rendességnek, csinosságnak, sőt igen gyakran még a tisztaságnak is hiánya s az írásnak magának hanyagsága, rosszasága, az ú. n. szépirásnak mélységes aláhanyatlása. A 200 dolgozat között nem találtam 20-at, a mely kifogástalanul *szépen* lenne írva; kevés az olyan is, a melynek írása tűrhető, míg a legnagyobb rész valóban hányt-vetett szarkalábírás. Tán mentségökre szolgál a dolgozatok íróinak, hogy kevés volt az idejök, sietniök kellett: egyeseket kimenthet e körülmény, de valamennyiöket nem. Hisz a legtöbb dolgozat rövid, alig terjed többre két negyedrétoldalnál ritkán írva s van elég, a ki e rövidke dolgozatát sem fejezte be. Ha az illetők annak idején kellőképen gyakorolták magukat az iskolai dolgozatok készítésében: lehetetlen, hogy egy délelőttön át egy ily kisebb fogalmazványt pontosan el ne készíthessenek, csinosan, szépen le ne írhassanak. De úgy vagyunk a szépírással is, mint a fogalmazvány-gyakorlatokkal, az iskolai irásbeli dolgozatokkal általában. A szépírás értéke, jelentősége nagyon alászállott iskolai oktatásunk mai rendszerében, a mit nem sajnálhatunk eléggé. Beérjük az *olvasható írással* (ezt gondoltuk ki magunk mentségére, indolenciánk palástolására), hisz a főczél úgyis csak az, hogy az írás — olvasható legyen. Lehet, hogy az életben beérik ennyivel is; de az iskolában többet kell követelnünk, s a *szépírásnak* az iskolai oktatásban és nevelésben más feladatai is vannak, mint hogy épen csak ezt az ürügyül felkapott hasznossági elvet szolgálja. Én a szépírást a rajz mellett igen fontos tényezőnek tartom a rend, pontosság, csinosság, szépérzék s jó ízlés fejlesztésében; hogy pedig az iskolának ezek fejlesztésére és ápolására odaadó gonddal kell ügyelnie, említenem is fölösleges. A szépírásnak ez az elhanyagolása együtt jár azzal a lábrakapott felszínességgel, a mely az iskola nevelő hivatását egyáltalában félvállról veszi, főfeladatát csak az értelmi erők fejlesztésében látja s emez erők fejlesztését is egyoldalúan ismeretek közlése, az ú. n. tömés által véli elérhetőnek. S ha a szépírás elhanyagolását bármely rendű és rangú iskola részéről is hibának, még

pedig súlyos hibának kell tartanunk: mennyivel nagyobb felelősség terheli s mennyivel erősebb vád érheti azokat, a kik épen leányiskoláinkban nem veszik gondjaik alá annak ápolását! Hiszen a nő nevelésnek, a női jellem fejlesztésének épen legfontosabb tényezői azok, a melyek a szépírás felkarolását hathatósan sürgetik. Nagyon tévednek azok, a kik a szépírást csupán gépies foglalkozásnak, szellemtelen ügyességnek tekintik s megvetik: fontos nevelő eszköz az, s különösen fontos lányaink nevelésében. Nem fájlalhatjuk eléggé, hogy lányiskoláinkban nem mindenütt tekintik ilyennek, s nem sürgethetjük elég hathatósan, hogy valóban azzá legyen. Valóban a legkevesebb, a mit egy oly lánytól, a ki a felső nép- vagy polgári iskolát elvégezte, megkívánhatunk, az, hogy legalább szépen tudjon írni.

Nemcsak a szép-, hanem a *helyesírás* dolgában sem állanak erős lábon e dolgozatok. Még a «kitünő» és «jeles» osztályzatú dolgozatokban is találunk helyesírási hibákat, a dolgozatok kétharmada pedig valóságosan tarkállik tőlük. Ha ez utóbbiakban a sorokon végig tekintünk, több a pirossal és kékkel aláhúzott hely, mint a mennyit a javító kéz megkimélt a festéktől. Szinte visszaborzad az ember ennyi helyesírási hiba láttára s el kell szomorodnia, ha meggondolja, hogy e hibákat legnagyobb részben oly növendékek követték el, a kik «kitünő» és «jeles» osztályzattal mentek felvételi vizsgálatra. A helyesírási hibák minden fajára és nemére bőségesen kinálkoznak a példák; de nem is annyira a hibák sokasága jellemző e dolgozatokban, mint inkább az a körülmény, hogy igen gyakran ugyanazon az egy lapon valamely szó vagy rag egyszer helyesen van írva, máskor meg nem, szóval: az ingadozás, a bizonytalanság. Nyilván tudták a helyesírási szabályt, de annak alkalmazásában nem volt meg a kellő gyakorlottságuk. Biztosságra pedig csak a gyakorlottság segít. A szorosabb értelemben vett helyesírási hibákon kívül felötlő az a hanyagság is, melyet az ékezetek felrakásában, a mondatjelek alkalmazásában tapasztalunk.

Az a leány, a ki a polgári lányiskolát kijárta, az elemi iskolát is hozzászámítva, nyolcz évet töltött el rendes iskolai tanulásban. De mit tanult e nyolcz év alatt, ha sem szépen, sem helyesen nem

tanult meg írni? Valóban szükséges lenne bizonyos fokozatokat megállapítani az iskolai tudnivalók szükségességére, nélkülözhetetlenségére nézve; s szigorúan őrködni is kellene aztán a fölött, hogy a meddig a növendékek az elmaradhatatlanul szükségeset nem tudják, addig mást ne is tanulhassanak. Ha valaki pl. a polgári lányiskola négy osztályában a magyarnyelvi órákon egyebet sem tanult meg, mint szépen és helyesen írni: keveset tanult, az igaz, de olyasmit tanult, a minek hasznát veheti. De az, a ki — mielőtt ezeket tudná — már stilisztikát, poetikát és irodalomtörténetet is tanult: bizony csak féltudásra tesz szert, ez pedig hasznára nem lesz; jó, ha ártalmára nem szolgál. A helyesírásnak ilyen szánalomra méltó elhanyagolását, a milyet e dolgozatok tanusítanak, nem mentheti ki semmi körülmény sem. A szépírásnál még ott volt az az ürügy: «elég, ha az írás olvasható»; de nem hiszem, hogy akadna olyan nyelvtanár, a ki azt mondaná: «elég, ha az írás érthető»; vagy a ki helyesírási hibákat holmi romantikus novella- vagy tárczaírókkal tartva, a női szeretetreméltóságok közé sorozná. Ha meggondoljuk, hogy a fővárosi polgári leányiskolákból kikerült 42 jeles és jó osztályzatú növendék közül 31-nek a dolgozata telisdedteli van helyesírási hibákkal, szinte feleslegessé válik tovább kutatnunk, hogy hát mit tanultak a magyar nyelvből. Nincs semmi, a mivel jóvá tehetnék, hogy ezt az egyet nem tanulták meg.

De a szépírás meg helyesírás még nem *fogalmazás*. E fölvételi dolgozatokat azonban mint fogalmazványokat alig lehetséges birálat alá venni. Még a legjobbaknál is igen kevés jelét látjuk annak, hogy az illetők irálytant is tanultak s ízlésöket irodalmi olvasmányokon nemesítették. A legtöbbje úgy rakja egymás mellé a mondatokat, mint a hogyan a hasábfát szokták. Egyik mondat alig függ össze a másikkal: csupa egyszerű, tőmondatokat használnak, vagy ha megkisérlik a mondatfűzést, csupa «*és*»-ekkel kötik össze a mondatokat, mint a hogyan egészen tanulatlan emberek szokták. Más mondatkötő szók használata ritka, s még ritkább, ha a használat nem hibás. A jellemző szók, találó kifejezések, szebb szófordulatok s alakzatoknak még csak a keresésével is csupán elvétve találkozunk. De szivesen lemondanánk a szépirály követelé-

séről s nagyon is beérnők azzal, ha e dolgozatoknak legalább felénél a legegyszerűbb, csak félig-meddig is szabatos irálylyal találkoztunk volna.

E dolgozatok végül igen naiv gondolkodásnak, kezdetleges értelmi fejlettségnek s meglehetős tanulatlanságnak a tükrei. De ha így áll a dolog, akkor emez írásbeli fogalmazványokból nemcsak a magyarnyelvi oktatás, hanem az egész polgári lányiskolai tanítás minőségére is lehet következtetnünk. S e következtetés eredménye épen nem örvendetes. Vajha ne lenne a baj olyan általános, a milyennek látom!

Nem vagyok ugyan felszólítva arra, hogy a baj gyökerei után is kutassak; de azért meg nem állhatom, hogy egy-két olyan dologra rá ne mutassak, a melyek ha nem is egyedüli okozói polgári lányiskolai oktatásunk fogyatkozásainak, mindenesetre főtényezői annak a ki nem elégítő helyzetnek, a melyet konstatáltunk. A főbb hibák, szerény véleményem szerint, a következők: 1. *a polgári lányiskolák nagyzása.* Nem férnek el sehogy sem abban a szerény körözetben, a melyet számukra a törvény s tanterv megjelöl. Nagy részük — különösen a fővárosiak — a középiskolákat, vagy legalább is a felsőbb lányiskolákat iparkodnak utánozni: sokat markolnak s a mint annyi példa mutatta — keveset fognak. Részben eme hiú s káros törekvésből ered: 2. *a tanításnak túlságosan elméleti volta,* a mely mellett a tanultak nem válhatnak a növendék vérévé, biztos lelki tulajdonává s nem értékesíthetők nevelői szempontból. Hogy pedig mindezek megtörténhetnek: 3. *a felügyelet és ellenőrzésnek hiányos volta vagy teljes elégtelensége.* Értem a felügyeletet s ellenőrzést az iskolaigazgatók, a közvetlen felsőbb hatóságok s a tanfelügyelőségek részéről egyaránt.

E hibák megszüntetéséhez s bajok orvoslásához nagy mértékben hozzájárulna, ha: 1. a polgári lányiskolák számára is készülne *részletes tanterv és utasítás,* a mely féke lenne a jó, ösztönzője és tájékoztatója a gyenge tanítónak s biztosan megjelölhetné azt a medret, a melyben a polgári lányiskolai tanításnak folynia kell. Továbbá: 2. egy oly *szervezeti* és *rendtartási szabályzat,* a milyennel a felsőbb lányiskolák a legújabban láttattak el, s a melyben az

iskolai felügyelet és ellenőrzés is részletesen megállapíttatnék. Végül: 3. ha a polgári lányiskolák — adminisztráczió dolgában meghagyatván továbbra is a kir. tanfelügyelők alatt — pedagógiai tekintetben *szakszerű és egységes magasabb felügyelet és ellenőrzés* alá helyeztetnének, olyformán a mint ezt a felsőbb lányiskoláknál megkisérlették. Mert hiában adunk amaz iskolák számára egységes tantervet, ha a pedagógiai felügyelet és ellenőrzés nem egységes. Ilyenekül pedig a kir. tanfelügyelőségek által gyakorolt felügyeletet nem ismerhetjük el; hiszen az egyiknek kerületében talán csak egy, — a másikéban 2—3, — a harmadikéban tán több polgári lányiskola is van, míg a legtöbbnek egy ily iskolája sincsen. S így még ha kellő gondot fordítanának és fordíthatnának is a polgári lányiskolákra, gondoskodásuk még sem történhetik egy irányban, tehát foganatosan.

S most, hogy alázatos jelentésem végére értem, nem tehetem le a tollat a nélkül, hogy még egyszer meg ne köszönjem a mélyen tisztelt közoktatási tanácsnak bennem helyezett bizalmát, s hogy mindazok nevében, a kik nőnevelésünk javítása iránt érdeklődnek, hálámat ne fejezzem ki a magas közoktatási kormánynak, a mely bölcs intézkedése által alkalmat nyújtott a közoktatási tanácsnak arra, hogy e nagyfontosságú kérdéssel annak érdeme szerint foglalkozhassék s a mennyiben baj van, a baj orvoslásához a maga részéről is hozzájárulhasson.

Budapest, 1888. január 5.

Sebestyén Gyula.

ERKÖLCSI KÉPEK AZ ELEMI LEÁNYISKOLÁBÓL.*

Mélyen tisztelt szakosztály! Szívből üdvözlöm az életrevaló eszmét, mely itt bennünket együvé hozott oly czélból, hogy egymást szellemi munkásságra buzdítsuk, s tapasztalatainkat, megfigyeléseinket, a nevelés-tanítás terén követett eljárásunkat egymással közölvén, üdvösen támogassuk egymást a nőnevelés magasztos munkájának sikeres megoldásában.

Engedjék meg, hogy elmondjak itt egyet-mást osztályom belső életéről. Ha itéletem itt-ott elfogult, ha megfigyeléseim hibásak, ha követett eljárásom nem mindenkor czélszerű, kérem, ne vonják meg tőlem kartársi tanácsaikat; mindenkor örömmel vetem alá nézetemet a helyesebbnek. Szükségtelen mondanom, hogy a főczél, mely engem becses körükbe vonzott: látásom körét tágítani, gyakorlati ügyességemet a tanítás körül gyarapítani, nevelői helyes érzékemet finomítani.

S ha mégis ellenem van a látszat, ha a felolvasások sorozatát mégis én kezdem meg, ez — mentségemre és vigasztalásomra mondom — nem az én hibám.

Ki ne hallotta volna közülünk e sokat hajtogatott vádat: «Az iskola tanít, de nem nevel. Fejleszti az értelmet és parlagon hagyja a szívet. Nem adja meg növendékének az erkölcsi alapot, melyen jellemét továbbfejleszthetné, hanem kibocsátja az élet tengerére, a lélek viharaiba, a végczél utáni küzdelembe törékeny sajkán, melynek hiányzik kormányrúdja: a helyes ítélet, vitorlája: az akaraterő, iránytűje: a vallásosság.» — Csoda-e, ha neveltjeinek nagy része vagy

* E tanúságos és érdekes értekezést szerzője a «Mária Dorothea egyesület» tanítónői szakosztályának február 18-ki első ülésén olvasta fel. *Szerk.*

elmerül végkép, vagy megtépett lélekkel, roncsolt testtel, szárnyszegetten tér vissza fele útról. Tehát mindama tévesztett czélért, elvesztett boldogságért, csalódásért, ballépésért, mely az ember tragédiájaként száz meg száz jelenetében játszódik le előttünk szívrázóan, egyedül az iskolát teszik felelőssé.

Nagy Isten! Ha e vád alapos volna, le kellene roskadnunk alatta. Az iskola halálitéletét foglalná ez magában. Hála Isten, hogy igazságtalan és túlzott. Hát a családnak, hát a társadalomnak nincsenek tudatos és öntudatlan vétségei, mulasztásai? Hogy vannak, azt mi nevelők érezzük leginkább. A mi kezeink közé hat éves korától fogva kerül a gyermek. Hát addig ki neveli? A család. Előkészíti-e ez kellőképen lelkét, hogy az iskolában elhintendő jó magot befogadhassa? Van, a ki előkészíti, van, a ki parlagon hagyja, de van ám olyan is, a ki megrontja. — És itt még nincs befejezve a család feladata, s nagyon téved azon feltevésében, hogy ezentúl már nevelje gyermekét az iskola. S ha az iskolában elhintett mag jó talajra hullott is, ám ki fogja a felfelé törekvő csemetét szerető gondoskodásával támogatni, elferdüléseitől megóvni, fattyúhajtásait nyesegetni? A család és iskola karöltve. Meddő munkát végez ez utóbbi, ha becsületes törekvéseiben a család erélyesen nem támogatja. Az iskolának annál nagyobb szüksége van e támogatásra, minél rövidebb azon idő, melyet a gyermek inkább az iskolában, mint a szülői házban tölt.

Vegyenek csak pl. egy népes osztályt, a minők a főváros elemi népiskolái, a hol a létszám 60—80 között változik, s a társadalom csaknem minden rangfokozata: a tudóstól és művésztől, iparostól és kereskedőtől, tanártól és hivatalnoktól a napszámosig, szolgáig, sőt koldusig képviselve van. Ugyan feltehető-e, hogy a tanító a rendelkezésére álló arasznyi idő alatt e különféle nevelésű, vérmérsékletű gyermeket alaposan megismerje? Képtelenség, már csak az iskolai élet mai viszonyainál fogva is.

Lázas tevékenység jellemzi osztályainkat. Minden órára pontosan ki van szabva a munka; sok a magyarázni, szemléltetni, kihallgatni való, s alig marad idő, vagy kinálkozik alkalom, hogy közbenközben egy kissé neveljünk is, hogy képezzük a szíveket, melyek-

nek belső életét alig sejtjük. Legalább én úgy vagyok növendékeim nagy részével, mint az utas a sivatag Sphinxeivel! Érdekes rejtvények, a kik, fájdalom, azok is maradnak előttem mindvégig. Kivételt csak a közlékenyebbek, vagy olyanok képeznek, kikkel az iskola falain kívül is van alkalmam érintkezhetni. Sokszor gondolom, mily szükséges volna, hogy rendes tanítási óráink közé legalább egy — társalgási vagy ismerkedési óra vétessék fel hetenkint. Önök mosolyognak, nemde? pedig lássák, én igen sokat remélek az ily órától! Tapintatos csevegés közben kilesnők tanítványaink gondolkozásmódját, belső szívvilágát, hajlamait, szokásait; megfigyelnők lelkükön a szülői ház szellemének viszfényét; megtudnók, mit éreznek a köznapi élet apró mozzanatai közben s miként itélnek a külvilágból nyert benyomások felett. Mig most intünk, moralizálunk amúgy általánosságban, s szavaink nagy része hatástalanul elhangzik.

Megfigyeljük az emberi lélek leginkább szembeötlő kinövéseit, fogyatkozásait s teszünk ellene, a mennyire viszonyaink és eszközeink engedik.

Látjuk, hogy az emberi nyomor, boldogtalanság egyik főoka, a minden humanisztikus törekvések daczára még mindig óriás tért foglaló szeretetlenség, a melyből azután az erkölcsi hanyatlás egész skálája ered. Egyik főtörekvésemet képezi tehát tanítványaim szivében a kölcsönös szeretet, gyengédség, részvét érzelmeit ápolgatni. Elmondok önöknek egy kedves jelenetet, melyből láthatják, hogy e törekvéseimben néha meglepő sikert érek el.

Juliskának, egy szegény munkásnő gyermekének ruhaosztás közben megfejthetlen módon elveszett fejre való kendője. Délután kisírt szemekkel jött iskolába, s előadás végén, midőn mindenki hazafelé készült, Juliska zokogva borult a padra. Magamhoz szólítám kihallgatás végett. Elpanaszolá, hogy anyja fenyegeté, ne merjen kendője nélkül hazatérni. Én biztatám, vigasztalám, hogy majd ád a jó Isten másik kendőt s hazakisértetém egyik társnőjével, megkéretvén anyját, bocsátana meg Juliskának, mert ő nem hibás. Feltettem magamban, hogy majd keresek otthon számára kendőt, nehogy e zord időben hajadon fővel járjon.

«Majd ád a jó Isten mást!» — Tanítványaim átértették vigasz-

taló szavaimat. Másnap, a mint a tanterembe lépek, asztalom el volt lepve kendők, kalapok, főkötők tarka halmazától. Szivem nagyot dobbant, s érzém, hogy szemeim elhomályosulnak. Mi ez, leánykák? — kérdém remegő hangon. — «Juliska részére kértük mamánktól!» csengett vissza több boldog hang. Kihívtam a kis önkéntes jóltevőket, szívemhez ölelém, homlokon csókolám, s csak annyit mondhattam, hogy: «Isten fizesse meg!» A túlságosan boldog Juliska számára kiválasztván a legczélszerűbb darabot, a többit meleg köszönetem mellett visszaküldém a derék anyáknak, a kik ily készséggel nyujtottak segédkezet gyermekeiknek a szeretet művéhez.

Meg vagyok róla győződve, sőt már is tapasztalom, hogy e kedves jelenet mélyebb, tartósabb hatást gyakorolt mindazok kedélyére, a kik tanúi voltak, mint egy órai ékesszólás!

Azóta élénk versenyt figyelek meg körükben, hogy melyikök segíti gyorsabban szegényebb társnőjét tanszerekkel, ruhával. Túltesznek ezek még a nagylaki iskolás fiúkon is könyörületesség dolgában! Összes jutalmuk a jótett okozta öröm; s lehet-e ennél tisztább öröm?

Tanítványaim egy részénél azonban, kivált az alsóbb néposztály gyermekeinél észlelem, hogy egymás irányában gyengédtelenek, durvák. Tulajdonítom pedig ezt egyrészt az elszomorító példáknak, melyek otthon eléjük tárulhatnak, másrészt a szeretetlen bánásmódnak, melyben valószínűleg maguk is részesülhetnek. De nem csekély része lehet benne az általuk úton-útfélen szemlélhető állatkínzásnak sem. Eleinte, meglehet, elszorul szívük e vérlázító jelenetek láttán, idővel megszokják, s azt vélik, hogy ennek így kell lennie, míg végre maguk is képesek lesznek állataikkal ily kiméletlenül bánni. Az ily elszomorító, erkölcsrontó példákat minden áron igyekszem jobbakkal ellensúlyozni.

Elmondom tanítványaimnak, hogy az állat is érző lény mint mi, s a jó bánásmódért gyengéden ragaszkodik jóltevőjéhez, a kinek könyörületére van utalva, alárendelt helyzeténél fogva.

A kőszívű állatkínzó embertársai iránt is kiméletlen. Szavaimnak nagyobb nyomatékot adok aztán élő példával is.

Télen, midőn sűrű hólepel borítja a földet, s madárkáink hideg-

től, éhségtől, tömegesen elpusztulnak, eleséget hintek nekik osztályunk ablakpárkányaira. Jól ismerik a környék madarai e három ablakot. Csicseregve szállják meg és mohón költik el lakomájukat. Tanítványaim nagy örömmel nézik e kedves jelenetet. Nem is zavarom őket ebben, jól tudván, hogy e pár percznyi mulasztás bő kárpótlást hozand szivükbe. «Látják — mondom ilyenkor — ha mindenki saját szűk körében gondját viselné e szegény állatkáknak, biztosítva lennének télen át az éhenhalás ellen!» — És a gyermekeket oly könnyű megnyerni egy jó ügynek! Látni kell őket 10 óra után midőn a beállt szünet alatt zsemlyéjöket elköltik, közbe-közbe, hogy tesznek félre belőle, mint aprítgatják halomszámra lázas sietséggel a kenyér- és zsemlyebelet madárkáink számára.

A mívelt család, mely helyesen fogja fel a leánynevelés feladatát és tudja, hogy a női jellem alapvonását a finom kedély képezi s a nő leghatalmasabb fegyvere a gyengédség: nem fogja kicsinyleni e szamaritán munka kedélyképző hatását, hanem megengedi, hogy leánya otthon is gyakorolhassa azt; s örömmel értesülök, hogy tanítványaim már széltiben nagy propagandát csináltak a madarak élelmezési ügyének.

Ilyenek volnának humanisztikus törekvéseim az iskolában.

Sokkal nehezebb probléma előtt állok azonban akkor, a midőn egyik-másik tanítványomnak komolyabb erkölcsi fogyatkozása jut tudomásomra, s ezt kell elfojtanom benne. Majdnem minden évben van rá eset, hogy egyik-másik gyermek társnőinek tulajdonjogát megsérti, vagy nevezzük meg a betegséget a maga kínos, de valódi nevén: az osztályban *lopás* történik.

A helyzet rendkívül kényes. Mit tehet ilyenkor a tanító?

A tettes ismeretlen; én gyanítom is körülbelül, hol keressem, de van-e jogom gyanúmat nyiltan bevallani? És ha volna sem tenném. Megmotozni az összes gyermekeket? Mily megsemmisítő hatással lenne e kiméletlen eljárás a becsületes gyermekek önérzetére! Itt nem marad hátra egyéb, mint a színlelés. Fel sem látszom tenni a lopás lehetőségét, hanem elfogulatlan hangon szólítom fel az osztályt, nézzenek utána, nem került-e a kérdéses tárgy véletlenül holmijok közé. Időt akarok ezáltal engedni, módot szolgáltatni a

megtévedtnek, hogy magába szállván, minden megaláztatás nélkül térjen vissza a becsületesség útjára. És fájdalom, várakozásomban még mindig csalódtam. Az eltűnt tárgy meg nem kerül többé, a szerencsétlen nem ragadja meg feléje nyujtott jobbomat, mely őt a lejtőről vissza akarja vonni. Itt megszűnik az iskola missziója. Mélyebben gyökeredzik már a baj. A gyermek megátalkodottságából bízvást merem következtetni, hogy ez nem volt első kísérlete. A szülők gondatlansága, hiányos ellenőrzés juttatta őt idáig. Avagy feltehető-e, hogy gondos szülő észre ne vegye a hazahordott zsákmányt, és ha igen, hogy az iskolában ne tudakolná annak eredetét. Sötét képek ezek, melyektől lelkem olykor annyira elborul, hogy az ily szülőkről, a látszat után ítélve, feltenném még azt is, hogy saját gyermekeik orgazdái! Szükségtelen tán megjegyeznem, hogy gyanúm ily esetekben igen természetesen csak a hazulról minden tekintetben elhanyagolt gyermeket érheti.

A becsületesség erkölcsének fejlesztésére sokat tehetnek a jó olvasókönyvek. Csakhogy fájdalom igen gyéren találkozunk bennük az olyan szívemelő életképekkel, a milyen a negyedik osztály olvasókönyvében foglalt «*Szép diadal*» című.

Megkapó vonásokban ecseteli ez egy szegény napszámos lélekküzdelmét, a ki látta, mint ástak el gazdag szomszédai egy fazék pénzt a kertben, s e miatt nem bir elaludni. Háromszor áll azon ponton, hogy a pénzt ellopja, háromszor győzi le magát hősiesen. Végre hajnalodik, s a becsületes ember átsiet szomszédaihoz megkérendő őket, ássák el máshová a pénzt, mert fél, hogy ereje elhagyja, s máskor talán nem birna ellentállni a kisértésnek. Tartósabb nyomokat fog az ilyen tárgyú olvasmány hagyni a gyermekek szívében azoknál a humoros hátterű meséknél, melynek morálja a legtöbb esetben ez: «Ne lopj, ne csalj, ne hazudjál, mert pórul jársz; másnak vermet ne ásss, mert magad esel bele». Az ilyeneken csak mulat a gyermek, neveti a kudarczot vallott csalót, de meg nem illetődik rajta. Meg kell vele értetni, hogy a bűnt ne saját jól felfogott érdekében kerülje, hanem azért, mert ellenkezik Isten parancsaival, mert lealázza az embert és a jellemet megfosztja tisztességétől.

Végre nem hagyhatok említés nélkül egy osztályomban gyak-

rabban mutatkozó erkölcsi kórtünetet, mely nekem már sok szomorú órát és aggodalmat okozott. Értem itt némely tanítványomnak erősen kifejlett hajlamát a hazugsághoz. Fürkészem e jelenség czélját, és az a legtöbb esetben kisebb-nagyobb vétségek palástolása. Pl. Anna, egy igen gyenge tehetségű gyermek, feltünően sikerült irásbeli dolgozatot nyujt be. Kérdem, ki segítette őt ebben. A legnagyobb léleknyugalommal feleli, hogy azt ő maga készítette. Ilyenkor első gondom rábizonyítani a gyermekre hazugságát. Látszólag elhiszem állítását, de nyomban kihívom, ha pl. számtani gyakorlatról van szó, hogy fejtse meg előttem is a példát, s igen örülnék, mondom, ha a mult óra óta oly szép haladást tanusítana. Csak rá kell ilyenkor tekinteni e kipirult arczra, e zavart magaviseletre, s azonnal tudjuk, hányadán vagyunk. — «Látja, látja, Anna, — mondom, látván hogy a megfejtéssel sehogy sem boldogul — mennyivel szebb lett volna azonnal bevallani, hogy a dolgozatot nem maga készíté, mert még nem érti jól, de igyekezni fog, hogy jövőre megfelelhessen. Nagyon jól tudja, hogy ilyesmit, a mi nem saját hibájából ered, mindenkor hajlandó vagyok elnézni, míg igy bizalmamat, becsülésemet eljátszotta.»

Vannak szórakozott tanítványaim, kiknek figyelmét sehogy sem sikerül lekötnöm. Míg én javában magyarázok, ők a pad alatt babrálnak. Rögtön felhivom egyikét-másikát, számon kérendő a magyarázottat. Természetes, hogy ők egy szót sem hallottak belőle. Kérdem, mivel foglalkoztak ezalatt. Még azt felelik, hogy ők oda figyeltek. Csakhogy én ilyesmivel be nem szoktam ám érni, oda megyek, megvizsgálom a pad alsó rekeszét, s többnyire ott lelem a «corpus-delicti»-t, holmi irka-firka, mesés könyv stb. alakjában. A gyermek szégyenkezve kénytelen bevallani kettős hibáját: figyelmetlenségét és hazugságát. Ámde ez kényszerhelyzet, ez még nem önkéntes őszinteség. Érzékenyebben kell reá hatnom, hogy rút tagadásáról leszokjék. Az ilyen gyermekeket azzal büntetem, hogy megvonom tőlük bizalmamat, s megragadok minden alkalmat, hogy ezt velök éreztessem. Ha, teszem fel, egyikök-másikuk mulasztását akarja előttem igazolni, hideg kimért hangon felelem: «Sajnálom, édesem, de a multkori eset óta szavainak hitelt többé nem adha-

tok; hozza kimentését irásbelileg, szülei névaláirásával ellátva. Őszinte, igaz gyermeknek, a mint látja, hiszek saját szavaira is, de magának csak akkor, ha javulását fogom tapasztalni.»

Önérzetesebb gyermeknek e bizalmatlanság inkább fáj, mint bármily érzékeny büntetés, s örömmel tapasztalom, hogy minden erejéből azon van, hogy őszinteségével visszahódítsa eljátszott bizalmamat. Nem is vonom azt meg tőle tovább, ha látom, hogy javulása valódi és tartós. Ámde mi tevők legyünk azokkal, a kiken ilyen nevelési eszközök nem fognak, s a kik hazudoznak tovább, tagadnak körömszakadtig? Könnyen elképzelem az ilyeneknél, hogy az igazmondás, nyiltság, őszinteség mily példái lebeghetnek előttük otthonukban.

Ime, mélyen tisztelt hallgatók, őszinte bizalommal lepleztem le önök előtt tanítványaim egy részének legszembeszökőbb erkölcsi fogyatkozásait. Megengedem, hogy a kép kivitele nem kielégítő, de tárgya elég érdekes arra, hogy a nevelőt gondolkozóba ejtse. Önök közül bizonyára szintén akad olyan, a ki az imént általam ecsetelt kórtünetek egyikével-másikával szemközt találta magát. Lehet, hogy az enyémnél szerencsésebb gyógykezeléssel orvosolta a bajt. Szabad-e szeretettel figyelmeztetnem az illetőt, hogy a bizalom viszont bizalmat érdemel?

(Budapest.) Nemecskay Irma.

A BIBLIA KIVÁLÓBB NŐI ALAKJAI.

(Első közlemény.)

«Nem jó az embernek egyedül lenni, szerzek nékie hozzá hasonló segítőt, ki mindenkor ő mellette legyen» — mondja az Úr a teremtés hatodik napján és nehány sorral alább azt olvassuk, hogy «annakokáért az Úr Isten bocsáta nagy mély álmot Ádámra és elaluvék és egy oldaltetemét kivévén hússal tölté bé annak helyét. És azt a csontot, melyet az Úr Isten kivett vala Ádámból, épité asszonynyá és vivé azt Ádámhoz».

Ime az egyszerű, naiv, vallásos képzeletnek valóban költőileg megérzékítő előadása a nőnek teremtéséről és a gyermekies felfogás alatt a legmélyebb erkölcsi gondolatok csirája. Lehetne-e ennél szebben, szemléltetőbben feltárni a férfi és nő benső viszonyát, azt a mély érzést, melyet az emberiség nemesebbjei mindig éreztek és éreznek s a mely egyedül épen a legjobbaknak kiváltsága, hogy igazán az égben szereztetett és szenteltetett meg ez a viszony, mert van benne valami magasztosabb, valami szellemibb, valami oly benső kapocs, mely felül áll a tisztán fizikai vonzódáson? És lehetne-e ennél meggyőzőbben szemléltetni a férfinak és a nőnek egyenjogúságát, midőn a nő a férfiuhoz hasonló segítő társnak teremtetik?

A Talmud, midőn e történetet magyarázza, mintegy közelebbről indokolni is kívánja, hogy miért teremtette az Úr épen az oldalbordából a nőt. Azért nem teremtette — úgymond — a férfinak fejéből, mert az élet gondjainak hordozását nem akarta reá bízni; nem alkotta a szemből, hogy kicsiny házi körében éljen s nem kell sokat látnia a nagy világ történeteiből; nem teremtette a fülből,

hogy ne hallgasson sokra; nem a nyelvből, hogy ne legyen hiába csacsogó; nem a karból, mert a terhes munkák végzése nem az ő feladata; nem a lábból, hogy legyen otthonülő s nem úton-útfélen szaladgáló: hanem az oldalbordából «építé», hogy a férfi szivéhez legyen közel, legyen ne előtte és ne felette, de mellette mindenkor, forrjon vele egybe, a szerelem és ragaszkodás szent kötelékével kapcsoltatván hozzá.

Hogy aztán a gyakorlatban tényleg minő volt a régi zsidó társadalomban a nők helyzete, arról egy más alkalommal szólottam már e b. lapok t. olvasói előtt.* Most a bibliában szereplő nők legkiválóbbjairól kivánok nehány jellemzőbb vonást bemutatni, bár a legtöbbnél kénytelen vagyok csak épen egy-egy halvány silhouettel beérni.

A keleti nomád élet, mely külön sátorába utalta a nőt, vagy tevéjén bolyongásainak tette részesévé; a későbbi honfoglalási háborúk zaja, mely tért csak a férfi-jellemek megedződésére nyújtott; majd a királyság önkényuralma, mely háremeket rendezett be és rabszolganőket tartott: egyáltalában nem volt alkalmas önállóbb s nagyobbszabásu női jellemek kiképződésére, úgy hogy azok a nők, a kikről az ó testamentumban csak valami is fel van jegyezve, majdnem mindannyian épen a női jellem gyengeségeinek — hogy úgy szóljunk — typusai és nagyon kevés van benönk esztetikailag igazán szép és vonzó.

Itt van *Éva* — a «minden élőknek anyja» — ki a kiváncsiság, a tiltott után való vágy, a könnyenhivőség, a nagyravágyás és a csábítás által úgy a bibliai, mint az egyházi felfogás szerint a bűnnek lesz szülője. Egyetlen vonás, mit róla a szent történetek irója a hagyományból feljegyzett az, hogy a földi Édent az ő gyengesége és csábítása miatt vesztette el az ember. Hogy az osztó igazság szerint jogosan vádolható-e ezzel? — az más kérdés. Alakja, mint ősanyának, mindenesetre elég alkalmas volt arra, hogy a költők szemében a női jellem összes vonásainak mintegy tipusává,

* L. Nemzeti Nőnevelés múlt évi folyamában «Az ó testamentum pedagógiája» cz. czikket.

megszemélyesítőjévé legyen, hogy benne megtalálta a képzelet a nőt, ki az Édenből való kiüzetés után azonnal lugast tud építeni, hogy a munkában elfáradott és verejtékkel izzadó férfinak enyhelyet nyújtson, de nem vész és vihar ellen védelmet adó szilárd menhelyet, hanem csak *lugast*, zöld lombból, hol madár is csevegheszen és belecsicsereghessen a szerelmi dalba, — a nőt, ki öntestével tudja felfogni a szerettére mért csapásokat s a Faraó önkényével szemben is meg mer állani, míg szerelmét kell védelmeznie, de nem tud szerelemről csevegni, midőn zsarnoki kény a trónhoz emeli is fel. Ép úgy képviselője a gyermekeit védő anyának, mint a dőzsölő hetérának, a zárdába vonulni kész érzelgős, ábrándos szűznek, mint a tudós férj oldalán világi gyönyöröket hajhászó, üres külsőségekre büszke, fondor, hizelgő udvarhölgynek; a nemes és erényes, elveiért és családi tradicióiért vérpadra is lépni kész arisztokratának és a forradalom vérében irtózatos kegyetlenséggel s kielégíthetlen szomjjal gázoló petrolőznek, ki a megszemélyesült vadságot bámulja s annyiban tartja csak nagyobbnak, mert nálánál kegyetlenebb. És lehet tipusa a kiváncsi s az élet vásári zajában csillogó csecse-becsék után kapkodó könnyűvérű leánynak ép úgy, mint a szív benső szavára hallgató és az ész rideg számításait felfogni sem tudó anyának, de ki képes egy pillanat alatt nemes hálától ösztönöztetve karjaiba vetni magát annak, ki gyermekét s az ő jogait védelmébe veszi.

A míg Éva az emberiség ősanyja, addig *Sára* a «fejedelemasszony» (mert neve ezt teszi) az izraelita törzsnek összülője Ábrahám patriarchával, «a népek atyjával». A monda nem győzi szépségét dicsőíteni; kétféle variációban is közli, hogy egyszer Abimélek, máskor meg az egyiptomi Faraó csábításának lesz tárgya még mint 90 éven felül levő nő, — persze abban a korban, a mikor a próféta szerint «a 100 esztendős még gyermek». Két jelenet van feljegyezve életéből, mely mindkettő eléggé jellemző. Ábrahám kinn ül sátora előtt a tölgyes Mamré ligetében s három férfiú közeledik feléje. Ábrahám messziről eléjük szalad és a zsidó szokások szerint fogadja őket nagy vendégszeretettel: lábaikat megmossa az út porától, étellel-itallal kínálja meg őket s míg ők benn beszélgetnek,

«Sára hallgat vala a sátornak ajtajában». A vendégek — így regéli a történetíró — az Úrnak angyalai voltak, kik aztán igéretet tesznek Ábrahámnak, hogy látogatásukhoz egy esztendőre Sárának fia fog születni. Sára erre elmosolyodott, mint lehetetlen dolgon, de eltagadja a mosolyt, mikor távozáskor Sárával találkozva az egyik vendég szemére veti, hogy kételkedni mert az Úr hatalmában. Itt a kétkedő asszony; de a másik jelenetben meg a szenvedélyes, féltékeny, türelmetlen, anyai érzésében exkluziv természetű nő áll előttünk. Míg Izsák meg nem született, Hágárt s annak gyermekét Izmaelt könnyen eltűri a háznál; de mikor ő maga is anyává lesz, «monda Ábrahámnak: küldd el e szolgálóleányt mind az ő fiával egybe, mert nem leszen örökös e szolgálóleánynak fia az én fiammal Izsákkal együtt». És nem nyugodott addig, míg Hágárt és Izmaelt el nem kergette a háztól Ábrahám. Mennyi megvetés és mekkora féltékenység abban a nehány szóban!

Ha tovább forgatjuk aztán a patriarchai kor rég megbarnult lapjait, egy igen élénk színekkel festett s eredeti színpompájából mit sem vesztett kép vonja magára figyelmünket. Egy érdekes jelenet Izrael őskorából; minden vonása teljes, mintha csak a karnaki vagy luxori biborfestékbe — mely most ezredévek után is ép — mártotta volna ecsetjét a festő.

Ábrahám megbízza hű szolgáját Eliézert («megsegít az Isten»), hogy keressen az igéret gyermeke: Izsák számára feleséget; de lelkére köti, hogy az ő szülötte földéről s az ő rokonsága közül való leányt hozzon. Eliézer aztán felkászolódott, megrakott tíz tevét mindenféle nászajándékkal és megindult Mezopotámia felé. Estenden megállt egy kútnál a Nákhor városának közelében. E kúthoz jártak ki a vízmerítő leányok. Ide jő a «felette szép ábrázatú» *Rebeka*. A jószívűség és szolgálatkészség jellemzik mindjárt, a mint elénk lép. Az inni kérő idegent szivesen kinálja, őt magát s tevéit szülői házához hívja meg éjszakára: «mind szalma, mind abrak elég vagyon minálunk és hálásra való hely is vagyon». Ez a természetes, keresetlen szivesség, igazi «patriarchalis» jelenet, hátha még hozzáveszszük a korsóját vállán emelő szép leányt, előtte Eliézer, a mint drága arany fülbevalókat és karpereczeket ad neki; majd a

háznál a leányt kérő násznagyot, ki hosszasan, — mint a kinek semmi sietős dolga nincs, — mondja el küldetése célját, ismételi Ábrahám meghagyását, még egyszer elmondja az egész kútnál lefolyt jelenetet s végül egész nyiltan megkéri a leányt. A leány szemérmesen hallgat, míg atyja és bátyja — Lábán — sorsa felett döntenek. Azután elmegy Eliézerrel; Izsák neje lesz. Egész élettörténetéből aztán még csak egy jelenetet ismerünk. Rebekának két gyermeke van: Ézsaú és Jákob. Ézsaú durva vadászember, kinek éleme a küzdés. Jákob a sátor előtt a juhokat őrzi, szelid, csendes gyermek, mindig otthonn az anyja közelében. Nem lephet hát meg, hogy ő az anyja kedvencze, ő a beczézett gyermek. És az anyai szív erényei hányszor válnak gyengeségekké, hibákká kedvencz, kényeztetett gyermekeikkel szemben! Ki tudná előszámlálni azt a tömérdek apró hamisságot, ártatlan csalást, a mit elkövet a leleményes anyai szív, hogy beczéje hibáit eltakarja, vagy annak a másik felett valami kicsi előnyt tudjon biztosítni. Aztán hogyan lehetne Ézsaút szeretnie, mikor az még házasságra is az ő ellenzésével lép, idegen népből vévén magának feleséget s egész elkeseredéssel panaszol: «eluntam életemet a khitteusoknak leányai miatt. Ha Jákob is a khitteusok közül vesz feleséget, mint Ézsaú, mit használ akkor nékem az én életem». Olyan igaz vonás! Van-e anya, ki teljesen meg volna elégedve menyeivel? Az ő szeretetük mindig tökéletesebbet, jobbat, szebbet stb. óhajtana fiaik számára. Nem csoda, hogy Rebekát mindig úgy tekintették, mint az igazi anyák tipusát. Izsák, miután megvénhedett volna és szemei is elhomályosodtak, érezvén közelgő halálát, megbízta első szülött fiát Ézsaút, hogy készítse el neki kedvencz ételét, azután jöjjön be hozzá, hadd áldja meg mielőtt meghalna. Rebeka a sátor ponyvája mögött hallgatózik. Egy gondolat villan át agyán. Azt az első, hatásos, boldogító apai áldást — mely jog szerint csak az elsőszülöttet illeti — biztosítani kellene Jákobnak, az ő kedves gyermekének. Hogy ezt miként hajtotta végre, minő ügyes fogással s bizonyos leleményes ravaszsággal, azt jól tudhatják, kik valaha hallották az öreg Izsák szavait: «A kezek Ézsauéi, de a hang Jákobé». Az egész történet élénken igazolja, mit *Niemeyer* «Characteristik der Bibel» czímű művében

oly találóan mond, hogy «a női nem, ha arra kerül a sor, hogy valamely czélt elérjen, mindig sokkal találékonyabb, sokkal merészebb, mint a férfinem». Itt is Jákob félénkké lesz, mikor az első apai áldásért kellene bemennie; Rebeka azonban el van határozva, a dolognak minden következményét magára veszi s a gyors keresztülvitelt sürgeti szangvinikus temperamentuma. Persze Ezsau haragja elől nem tudja kedvenczét másként megmenteni, mint hogy fulást tanácsol neki. «Azért szerelmes fiam engedj az én beszédemnek és felkelvén szaladj Lábánhoz, az én bátyámhoz Háránba» (I. Móz. 27., 43).

Háránban, Lábán házánál két nővérrel találkozunk *Leával* és *Ráchellel*. Jákob itt szolgál 7 évig, hogy szolgálatával érdemelje meg Ráchelt, a kisebbik és szebbik leányt. De miután a zsidók szokása szerint addig a kisebbik leányt nem lehetett férjhez adni, míg az idősebbik férjhez nem ment, egy kis rászedéssel — a mi a nomád népek erkölcsi felfogása mellett nem volt főbenjáró dolog — az első 7 évi szolgálat után Jákob *Leát* kapja feleségül s csak ismét más 7 év után veheti el azt, a kit az ő szive kedvel. *Ráchelt* sokkal kellemesebbnek tünteti fel a hagyomány s mindig úgy szerepelteti, mint Jákob kedvesebbik feleségét és tőle született gyermekeit, mint kedvenczeit. De a történetíró — habár meglehet egészen öntudatlanul is — *Leát* mégis sokkal rokonszenvesebben mutatja be. Igazi részvétet kell éreznünk a nem szíve vonzalmát követő, hanem csak az apai önkénynek engedelmeskedő nő iránt, kinek minduntalan látnia kell, hogy Jákob őt nem szereti, nem becsüli. Ő maga megadja magát sorsának s gyermekei születésétől várja, hogy hátha legalább csak rokonszenvét nyerhetné meg urának. Mikor Ruben — az első fia született — így kiált fel: «Meglátta Isten az én nyomoruságomat; azért immár szeretni fog az én férjem engemet». De midőn látja, hogy Jákob még azért sem becsüli, a miért más asszonyokat becsülni szoktak, második gyermekénél is újra némi remény ébred benne: «Mivelhogy az Isten meghallotta, hogy én megvettetett vagyok, azért adta nékem ezt is». Egy tiszta, mélyen vallásos kedély, ki a maga elhagyatottságában az Úrnál keres és talál vigasztalást. A mint külső szépségben, úgy benső lelki tulajdonokban is

merőben elüt tőle nővére *Ráchel* («juhocska»). Heves, hirtelen haragú, türelmetlen s meggondolatlan. Irigy nővérére és szenvedélyesen követeli Jákobtól: «Adj nekem gyermekeket, mert ha nem adandasz, meghalok!» (I. Móz. 30., 1.). Mint kényeztetett gyermek megkívánja, a mit csak lát s feladja jogait egy virágszálért is, mely neki megtetszik (I. Móz. 30., 15.). Babonás. Az otthonn megszokott házi- és jósisteneket (teraphim) apjától ellopja s midőn ezeket keresni kezdik, a teve nyerge alá rejti, melyen ő ül és ravaszul engedelmet kér atyjától, hogy nem állhat fel előtte, mert betegeskedik (I. Móz. 31., 35.). Mennyi intriguát, czivódást, versengést és szeretetlenséget árul el csak ez a rövid megjegyzés is: «Nagy tusakodással tusakodtam az én néném mel, de meggyőztem őt», hát még mennyit takar el a mondának ema törekvése, hogy a multat minél kedvezőbb színben tüntesse fel.

Jákobbal s fiaival és ezeknek Egyiptomba történt beköltözködésével kezdődik Izrael történetének leghomályosabb korszaka. Négyszáz, történet nélkül való esztendő van a Mózes első és a második könyvének elbeszélései közé vetve, melynek eseményeit igazán csak az a vízszintes vonal jelzi, mely a kettőt egymástól elválasztja. Izrael nyomoruságai között egy pillanatra megjelenik a Nilus partján fényes udvari személyzetével a Faraó leánya, hogy megmentse az Úr gondoskodása folytán a csecsemő Mózest («vízből kimentett»), hogy ez az Istentől nyert elhivatását majd betölthesse. Ott rejtőzködik a sásasban Mózes anyja, hogy meglássa, mi történik gyermekével. Aztán eltünik a királyi palota termeiben, hogy felnevelje a királyi oltalom alatt gyermekét.

Majd a nagyszerű és csodás megszabadulásnak, a pusztai vándorlásnak és a honfoglalásnak történetei, ezek rendkívüli eseményei: a törvény kiadatása, a társadalom, a kultusz szervezése stb. mind úgy elfoglalják a szent könyv iróit, hogy nem vehetik észre a csendes házitűzhely őreit, a nőket. Futólag említik s épen csakhogy megnevezik Mózes nejét *Czipporát* és Áron nénjét *Mirjámot* (II. Móz. 15., 21.), ki mint prófétanő zeng dícséretet az Úrnak ama «nagyságos cselekedeteiért», hogy az egyiptomiakat a Veres tenger hullámsírjába temette. Igazán nagynak, feltünőnek, hatal-

masnak kell annak lennie, ki a nagy események árjából úgy fel tud emelkedni, hogy neve a történet lapjára kerüljön akkor, mikor alig győzi a történetíró csak röviden és töredékesen is feljegyezni a dolgokat.

A honfoglalásra következett anarchikus hőskor ilyen feltünő, nagy női alakja *Debora* és az általa halhatatlanított *Jáel*. *Debora* az első nő, kit a bibliai történetek egy egész nép élén állónak mulatnak be. Lappidoth neje, Rama és Bethel között lakott az Efraim hegyén, a hol a róla nevezett pálma alatt itélte mint biró Izraelt. Prófétanő hirében állott, mint különösebb isteni kijelentések birtokosa s ha talán mi későbbi kor gyermekei kétségbe vonhatnók is kiválóbb prófétai tulajdonait, de költői tehetségei előtt meg kell hajolnunk. A Birák könyvében (5. rész) maradt fenn tőle egy győzelmi ének, (melynek hitelességét a biblia legmerészebb kritikusai sem vonták eddig kétségbe), — melynek rapszodisztikus ereje, benne a helyzetek drámai festése, az előadás élénksége, a fokozódó szenvedély: mind nagy költői tehetséget árulnak el. A Sisera elleni merész harczra ő lelkesíti Izraelt s Bárák, mint vezér csak úgy mer vállalkozni az egyenlőtlen küzdelemre, ha Debora vele megy és azután a kivivott győzelem felett, mint egy igazi vates, ő zeng egy felséges ditirambot. Jellemzetesség kedvéért hadd álljon itt a Debora éneke, — habár félve nyúlok fordításához, mert érzem, hogy nagyon sokat letöröl gyenge tollam az eredetinek nyelvi erejéből és szépségéből:

«Meg van bosszulva Izrael!
Éltét önkényt áldozta fel népem!
Aldassék Jehova!
Halljátok meg királyok, figyeljetek fejedelmek!
Én, én az Úrnak éneket mondok
Dicséretét zengem Jehovának, az Izrael Istenének!

Uram, mikor Seirből kijövél,[1]
Mikor lépdelél Edom mezejéről:
Megrendült a föld, csepegett az ég,
A fellegek mind víztől áradának.

[1] Mikor Izrael népével együtt levonult Jehova. *K. B.*

A hegyek megrendültek az Úrnak orczája előtt,
Még ez a Sinai [1] is a Jehovának, az Izrael Istenének szine előtt.

Sámgárnak,[2] az Anath fiának napjaiban,
Jáel idejében megnyugovának az utak
És az utakon járók tekervényes ösvényekre tértek.
Megszűntek a kerítetlen helyek Izraelben, megszűntek végképen:
Míg nem én Debora felkelék,
Felkelék Izrael anyjaként!
Új isteneket ha választott a nép
Mindjárt kigyúlt a harcz a kapuk előtt;
De paizs avagy láttatott-e és dárda
A negyvenezereknél az Izrael között?!
Az én szivem Izrael vezérelé,
S kik népem közűl önkényt szálltak sikra. Áldjátok Jehovát.

Kik ültök fehér szamarakon,
Kik ültök a szőnyegeken
S ti, kik gyalog jártok: mind énekeljetek![3]
Az ijászok szavával a vízmerítők között
Ott beszéljék az Úrnak igazságát
Az ő faluihoz való igazságit Izraelben:[4]
Akkor újra a kapukhoz vonul az Úr népe!

Kelj fel, kelj fel Debora!
Serkenj fel, serkenj fel, mondj éneket!
Kelj fel Bárák és fogva vigyed foglyaidat, Abinoám fia!
A mikor a nemesek maradéka parancsol,
Az Úrnak népe lejő utánam a hatalmasok ellen.
Uram! magad jöjj le hozzám a hősök közé!

Efraimból, kiknek gyökere Amalek,[5]
Utánad Benjamin, a te néped közé;
Machirból jöttek le vezérek
És Zebulonból, kik a vezéri pálczát tartják.

[1] Mintegy vizióban látja a Sinai hegyet.

[2] Biró Izraelben. Festi a költőnő Izraelnek e biró idejében válságos viszonyait, az utak elhagyatottságát, a falvak bizonytalanságát, mert a mindenfelé portyázó ellenség háborgatta őket. S mind ennek oka, a népnek Jehovához való hűtlensége. És a 40,000 izraelita nem mert ellenállani.

[3] A társadalmi osztályokat írja így körül; az első a nép leggazdagabbjait, a második biráit, tanácsosait s a 3-ik az alsóbb osztályt jeleli.

[4] Keleten a közönséges találkozó helyek ma is kutak, cziszternák. Tehát mindenfelé s mindenki hirdesse Jehova igazságát, mert ez bátorítólag fog hatni, a mit a következő sor fejez ki.

[5] Elősorolja azokat a törzseket, melyek részt vettek a harczban Sisera ellen; de megemlíti azokat is, kik távol maradtak. *K. B.*

És fejedelmek Isachárból Deborával
És mint Isachár, úgy Bárák
A völgybe rohan követőivel.
Csak a Ruben patakjainál
Vannak nagy szívelhatározások.[1]
Miért maradtál ülve a hodályban?
Hogy hallgasd nyájad bégetéseit?!
Ruben patakjainál nagyok voltak a szívelhatározások!
Gileád a Jordánon túl pihen;
Hát Dán miért időzik hajóinál?
Áser a tenger partján ül s nyugszik öbleinél.
De Zebulon, *az* halálra elszánt lelkü nép
És Naftali a mezőség magaslatin.[2]

Királyok jöttek, harczoltanak.
Akkor harczoltak a Kanaan királyai
Taanachnál, Megiddó vizeinél;
De egy darab ezüstöt sem vettenek.[3]
Az égből harczoltak,
A csillagok helyökből vívtak Siserával.
A Kíson patakja seprette el őket,
A rohanó patak, a Kíson patakja!
Végy erőt én lelkem![4]
Akkor csattogtak a lovak körmei
A futás miatt, lovagjaik futásai miatt.

Átkozzátok Merozt[5] — mond az Úr követje,
Átkozva — átkozzátok annak lakosait!
Mert nem jöttek az Úrnak segítségére,
A Jehovának segélyére vitézei közé.
De áldott legyen az asszonyok felett Jáel,
A Kenita Héber felesége,
A sátorban lakozó nők között legyen áldott!
Az vizet kért, ő tejet adott,[6]
És fejdelmi csészében nyújtott tejszinét.

[1] Azaz ott csak tervezgettek, de nem jöttek a harczba. A héber felfogás szerint a szívben támadnak a gondolatok.

[2] Miután elsorolta, hogy kik vettek részt a küzdelemben s kik maradtak abból el, a következőkben leírja magát az ütközetet.

[3] Azaz minden haszon nélkül.

[4] Önmagát buzdítja, hogy csak erőteljesen tudja a következőket elmondani.

[5] Egy eddig ismeretlen város, melynek lakói szintén elmaradtak a harczból.

[6] Sisera Jáel sátorában keresett menedéket s ez őt a vendégjog megsértésével megöli. Ezt a jelenetet írja itt élénk szemléltetéssel Debora. *K. B.*

Balját a szegre,
Jobbját pedig a munkások pőrölyére nyújtotta
És ütötte Siserát, szétzúzta fejét
Es összetörte, általfúrta halántékait.
Lábainál fetrengett, eldőlt, feküdt,
Lábainál vonaglott, elesett,
A hol fetrengett, ott pusztult el megsemmisülve.

Kinézett az ablakon és jajgatott
Siserának anyja, a rostélyzat mögül: [1]
Miért késik megjönni szekere?
Hol késlekednek kocsijának gördülései?
Fejedelemasszonyinak legokosabbjai válaszolnak neki;
Ő egyre csak azok szavait ismételgeti:
«Vajjon nem zsákmányra találtak-e s mostan osztakoznak? [2]
Egy-két leányt minden férfiunak,
A festett kelmék zsákmányát Siserának,
Tarka szövetek prédáját, hímes öltözeteket,
Egy szines kendőt, két tarka ruhát nyakamra, mint zsákmányt.»

Igy veszszenek el mind a te ellenségid Uram!
De a kik téged szeretnek, tündököljenek, mint a kelő nap az ő erejében!»

E győzelmi ének egyike az ó testamentum legcsodálatraméltóbb darabjainak. Formailag a mi izlésünk szerint primitiv, de a héber költészet gondolat-ritmusa mégis bizonyos költőiséget ad neki. Jellemezni már e költemény után alig kell az írónőt; jobb jellemzését az ő egyéniségének mi sem adhatná, mint épen saját műve. A keleti hév, szenvedély, a szertelenbe csapongó képzelet, a lángoló hazaszeretet, párosultan a legnagyobb exkluzivizmussal, érzéki felfogás az istenségről és mégis a hozzá való mély, benső ragaszkodás: ime a legfőbb vonások. Az első prófétaságnak izraelita fogalma tükröződik benne.

[1] Minden átmenet nélkül egyszerre belekap a Sisera anyja helyzetének festésébe. A «rostélyzat» a női lakosztály összerótt farostélyzatát jelöli.

[2] Az udvarhölgyek szavai, melyeket Sisera anyja várakozásában s aggodalmában mintegy öntudatlanúl mormol. *K. B.*

(Budapest.) KENESSEY BÉLA.

A PÉNZRŐL,

KÜLÖNÖSEN AZ OSZTRÁK-MAGYAR MONARCHIA ÉRCZPENZÉRŐL ÉS AZ ARRA VONATKOZÓ SZÁMÍTÁSOKRÓL.

(Harmadik közlemény.) *

A papirospénznek egy másik neme az oly jegy, melynek beváltása határozatlan időre halasztatik, a melyet tehát érczpénzzel való beváltás végett be sem lehet mutatni. Érczalapja, vagy megfelelő födözete (váltó, értékpapiros stb.) egyátalában nincsen. Ily jegyeket csak az állam, vagy állami intézkedésre a vele szoros összeköttetésben levő bank adhat ki, a miért azokat *állami jegyeknek* (tulajdonképeni papirospénz) nevezik. Minthogy érczpénzzel be nem válthatók, méltán kérdezhetjük, min alapszik az államjegyek értéke? Először is az állam területén mindenki ily jegyekkel fizethet és senki sincs följogosítva azokat visszautasítani, hacsak érczpénzzel vagy egyéb csereeszközzel való fizetés előre ki nem köttetett. Másodszor, és ez figyelemre méltó körülmény, az adó államjegyekkel fizethető. Az államjegy értékének alapja tehát egyrészt az ahhoz fűzött, bár bizonytalan időre terjesztett, beváltási igéret; másrészt az a körülmény, hogy a legtöbb ember ily jegyekkel teljesíthetvén fizetéseit, hajlandó azokat értékes csereeszköz gyanánt átvenni. Az államjegyek értéke tehát az állam hitelével és az összes évi adó mennyiségével van kapcsolatban és azoknak a kellő határon túl lépő szaporítása ép oly káros következményű, mint hasonló körülmények között a bankjegyeké.

Hogyha valamely állam 10 millió forint bankjegyet bocsát ki, a melyet öt év múlva érczpénzzel visszaváltl, akkor ez a művelet nem egyéb, mint kamat nélküli kölcsönzés, a mely esetben az állam

* Az előbbi két közleményt l. az I—II. f. 42—47. l., III. f. 122—135. l.

az adós és az állam polgárai, a kiktől az állam a kiadott jegyekért különféle javakat átvett, a hitelezők. A jegyek kibocsátása csupán függő intézkedés és az egész ügy az érczpénzzel való beváltással befejeztetik.

*

Ausztria papiros pénz-gazdálkodása alkalmas példa annak földerítésére, mire vezethet a papiros pénznek mértéken túl lépő kibocsátása. Az osztrák állam Mária Terézia alatt bocsátott ki legelőször államjegyeket 1771-ben «*bankóczédula*» név alatt 12 millió forint erejéig. Abban az időben az úgynevezett konvencziós forint vagyis pengő forint volt a törvényes egység. 20 ily forint tartalmaz 1 kölni márka (233·89 gramm) tiszta ezüstöt. Egy forint fölosztatik 60 krajczárra; 3 krajczár 1 garas. Konvencziós forintnak nevezték, mert más államokkal való szerződés alapján (1753 szept. 21) közös fizetési eszköznek elfogadták.

Ezen ezüstpénz mellett lépett föl a bankóczédula, a melyet József császár még 20 millióval megtoldott. 32 millió állami bankjegy (minden fedezet nélkül) épségben maradhatott a nagy forgalomban a nagy ezüst tömeg mellett és értéke az ezüstével megegyezett, daczára annak, hogy semmi födözete sem volt. A Napoleon elleni háborúk sok pénzt emésztettek fel; a bankóczédula kibocsátása folyvást tartott és 1811-ben az államjegyek összes értéke meghaladta az ezermilliót. A papirospénzzel elárasztott államban és Magyarországban is kétféle csereeszköz volt a forgalomban: az állandó értékű ezüst konvencziós vagyis pengő forint és a kezdetben az előbbivel egyenlőértékű, de a túlságos mérvű kibocsátás folytán elszaporodott és értékben folyvást lejebb és lejebb szálló bankóczédula. 1811-ben 5 ily bankóczédulát kellett 1 pengőforintért fizetni. Ily egyenértéket állapított meg a gyakorlat és ugyanezt az egyenértéket maga az állam is irányadónak vette, midőn az 1811 február 20-diki császári királyi patenssel az összes bankóczédulaknak ezüsttel egyenértékű papiros pénzzel való beváltását elrendelte 5 : 1 arányában. A ki tehát abban a szerencsés helyzetben volt, hogy bankóczédulában 1000 forintot bemutathatott, az egyuttal szerencsés volt 200 forint ezüsttel egyenértékűnek nevezett új papi-

rospénzt átvehetni. Az új papirospénznek csakúgy nem volt semmi födözete, mint nem volt a bankóczédulának. Az új papirospénz tehát tisztán államjegy volt. Mivel a beváltásnál szerepelt, elnevezték *váltóforintnak* (Wiener Währung vagy Scheingeld). Mint számolási pénz, kivált a vidéken, még mai nap is használtatik. A bankóczédulának váltóforinttal való beváltását devalvacziónak nevezik. De nem csupán a bankóczédula jutott deválváczió alá, hanem egyuttal a katonák számára vert 30 krajczáros és 15 krajczáros rézpénz is (Militär-Kriegs-Kupfergeld), a melyek tehát azontúl 6 kr. és 3 kr. értékben szerepeltek; a sokak előtt élénk emlékezetben levő garasok és kétgarasok. Kevesen élhetnek még, kik e szomorú emlékű beváltásnak résztvevő tanui voltak!

Az ezüsttel egyenértékűnek nevezett és összesen mintegy 211 millió forintot kitevő új papirospénz csakhamar elődjének sorsára jutott. A 211 millió váltóforintnak tekintélyes összegét újabb kibocsátással szaporították, úgy hogy 1813-ban 678 millió váltóforint volt összesen a forgalomban. 1816-ban bekövetkezett a második számú devalváczió! $2^1/_2$ váltó forintot 1 pengő forinttal nyilvánítottak egyenértékűnek, azaz 200 váltóforintért törvényesen csak 80 pengő forint járt. Ez az értékviszony a váltó- és pengőforint között a legújabb időkig fönmaradt.

Azelőtt tehát állandóan kétféle forint volt a forgalomban: a pengő (konvencziós) és a váltó (Scheingeld) forint, jelölve: 1 p. f. és 1 v. f., a melyeket egymástól jól meg kellett különböztetni és minden egyes esetben meghatározni, vajjon pengő- avagy váltóforintról volt a szó. A váltóforint is, épúgy mint a pengő 60 krajczárral egyenértékű és megfelelőleg 1 váltó- vagy 1 pengőkrajczárnak neveztetett. Többféle ezüstpénz volt a forgalomban, a melyeknek viszonya meghatározott volt a pengőforinthoz. A törvényhozás megállapította, hány darab foglal magában mindegyik pénznemből 1 kölni márka = 233·89 gramm tiszta ezüstöt. A konvenczios speciestallérból vagyis a Mária Terézia tallérból 10 darab tartalmaz 1 kölni márka tiszta ezüstöt. Továbbá:

20	darab	pengőforint	tartalmaz	1	kölni	m.	ezüstöt
60	«	huszas	«	1	«	«	«
120	«	tizes	«	1	«	«	«
240	«	ötkrajczáros	«	1	«	«	«
400	«	háromkrajczáros	«	1	«	«	«
$70^{10}/_{17}$	«	17-krajczáros	«	1	«	«	«
$171^{3}/_{7}$	«	7-krajczáros	«	1	«	«	«

Mindezek tehát egymással szoros összefüggésben vannak és belértékök megfelel a névértéknek. Az utolsó esetben a törtnek az az értelme, hogy 7-szer annyi darab, azaz 1200 darab 7-krajczáros tartalmaz 7 kölni márka tiszta ezüstöt; épúgy 759 db 17-krajczárosban van 17 k. m. tiszta ezüst. A 17-krajczárost csak 1820-ig adták ki. Mária Terézia tallérok ellenben a külföldi kereskedelem részére mai napig is veretnek. Ugyanis a birodalomnak arany és ezüst érmei a forgalomban keletre jutottak, úgy hogy azok Törökországban, nevezetesen Kis-Ázsiában nem csekély mennyiségben fordulnak elő. Anglia pár évtizeddel ezelőtt Mária Terézia-tallérokat veretett a bécsi pénzverdében, hogy használhassa azokat Abisszinia elleni hadjáratában.

A váltó forintot szintén 60 krajczárra osztották be, az úgynevezett váltókrajczárra; 3 ily krajczár egy váltógaras, melyről már volt szó. 15-tel jelölték, a mely jelölés a devalvácziő előtti időszakra vonatkozott. Az előre bocsátottak alapján világosak az efféle adatok: 1 p. forintban van 3 huszas; 1 huszas = 20 p. kr. vagy 50 váltókrajczár; 1 tizes = 10 p. kr. vagy 25 v. kr.; 1 tallér = 2 p. frt = 5 v. frt; 1 p. frt = $2^{1}/_{2}$ v. frt = 150 v. kr.; 1 p. garas = 3 p. kr. = $7^{1}/_{2}$ v. kr. stb.

1848-ban vertek hatkrajczáros ezüstérmeket, melyekből 288 darab tartalmaz 1 k. m. ezüstöt.

Az ezüst és papirospénz mellett aranypénz is volt a forgalomban. A császári aranyból (dukát) 67 darabnak súlya 1 k. m. $23^{2}/_{3}$ karátos ötvényből.

Magyarországban körmöczi arany $23^{3}/_{4}$ karátos ötvényből; 67 darabnak súlya 1 kölni márka.

Velencze részére a Zecchino tiszta arányból, a melyet a számolásban $23^5/_6$ karátnak vettek. 67·557 db tartalmaz 1 k. m. tiszta aranyat.

A Souverainsdor-ok 22 karátos ötvényből; 21·04 darab nyom 1 k. m.-t Egyszerű korona, melyből 100 darab tartalmaz 1 vámfont (500 gr.) tiszta aranyat. Kettős korona, melyből 50 db tartalmaz 1 vámfont aranyat.

Mindezek közül mai nap már csak a császári aranyat verik, a melyből négyes darabot is vernek. Kérdezzük már most, mi volt további sorsa a 678 millió forintot kitevő papirospénznek?

Az osztrák nemzeti bank (most már osztrák-magyar bank) 1816-ban főleg a végből alapíttatott, hogy a nagy mennyiségű papirospénzt beváltván, érczpénzzel födözött bankjegyek kibocsátásával szabályozza az állam csereeszközének forgalmát. A banknak különféle szabadalmai vannak, a melyekért visszonzás fejében több ízben kiváló szolgálataival vált az államnak hasznára. Több ízben közel állott a bank tulajdonképi föladatának, a papirospénz beváltásának végleges megoldásához, midőn közbejött háborús idők újabb papirospénznek kibocsátását követelték. 1848-ban az összes födözetlen papirospénznek, azaz államjegynek mennyisége már csak hét milliót tett ki. 1858-ban, úgy szintén 1865-ben is kedvezők voltak a körülmények a csereeszköz rendezésére; azonban a bekövetkezett hadjáratok a kitüzött tervnek keresztülvitelét mindannyiszor meghiusíták.

Jelenleg az állam 80 millióval tartozik a banknak; nem kamatozó, föl nem mondható adósság, a melyért a banknak jogában van 200 milliót érczfödözet nélkül és pedig 80 millió állami jegyet és 120 milliót váltó, kézizálog, értékpapiros stb.-vel födött papirospénzt kibocsátani. A 80 milliónak megfelelő jegyek államjegyek (1 frt, 5 frt), úgy hogy az Osztrák-magyar monarchiában háromféle papirospénz van forgalomban: 1. államjegyek (függő államadósság), 2. váltóval, kézizáloggal födött és 3. érczalappal biró jegyek, a mennyiben a bank 200 millión felül csak úgy adhat ki jegyeket, ha azokat érczpénzzel födi. Ebből kitetszik, hogy az az állítás, mely szerint az Osztrák-magyar monarchiának ezüst valutája van, nem felel

meg a valóságnak, habár jelenleg az ezüstforint egyenértékű a papirosforinttal.

Az aranynyal be nem váltható papirospénznek értéke a külfölddel való kereskedés folytán alászáll. A külföldről behozott árukat aranynyal kell fizetni és mivel papirospénzünk aranynyal be nem váltható, az aranypénz, mint keresett csereeszköz mellett a papirosnak alá kell szállni. A 8 forintos aranynak árfolyama jelenleg 10 forint körül ingadozik.

*

Az árak áttekintése, nem különben az értékszámolás nem csekély mértékben gátoltatnék az által, hogyha az országban külföldi, vagy az ország régi érczpénze is keringene az újabb mellett a forgalomban. Határozott értékegységnek alkalmazása biztosságot kölcsönöz az árak megitélésében, mi által visszaélések és veszteségek inkább elháríthatók, mintha sok, egymáshoz különféle értékviszonyban levő csereeszköz forogna kézről-kézre. Ebből az okból az államok törvényhozásai bizonyos értékegységet állapítanak meg és ha e mellett többféle csereeszközt fogadnak el a forgalom számára, azoknak az értékegységhez való viszonyát meghatározzák és meghagyják, hogy a fizetés ily egység szerint történjék, kivéve mindenesetre az oly fizetéseket, a melyeknél más csereeszközre nézve a felek szerződésileg megegyeztek.

Mindamellett, hogy a törvényhozásnak az árak könnyebb áttekinthetése végett határozott értékegységet kell megállapítani a forgalom számára, kivánatos, hogy egyéb mérésekkel megegyezőleg, a kisebb értékek számára külön egység legyen, melynek viszonya az alapúl fölvett egységhez állandó. A gyakorlat különféle mértékeket követel a hosszúság, súly, idő stb. mérésénél. Kilométer, méter, czentiméter egymás mellett jól megférő mértékei a hosszúságnak és mindegyiknek megvan a helye a gyakorlat különféle eseteiben. Ennek megfelelőleg a csekélyebb kiadások kiegyenlítése végett váltópénznek nevezett kisebb értékű egységeket jelölnek ki. Azonban a váltópénznek rend szerint a névértéknél kisebb belértéket adnak, úgy hogy annak értéke részben hitelen alapszik.

Hogy mily fontos szerepe van a váltópénznek a forgalomban, leginkább akkor tünik ki, midőn annak hiánya miatt ügygyel-bajjal legyőzhető akadályok nehezítik az adásvevést. A váltópénznek szűke volt 1849-ben, továbbá a hatvanas évek elején. Gyakran a papirosforintnak több részre hasításával segítettek az aprópénz hiányán. Igy jutottak az úgynevezett fertálybankók a forgalomba. A hatvanas évek elején igen leleményesen járt el Eger városának hatósága. Nyomatott 2, 5, 10, 15, 20, 30 krajczárról szóló czédulákat, a minőket bárki kaphatott, ha a megfelelő összeget törvényes pénzben lefizette. A ki például hetivásárra indult, jól ellátta magát ily czédulával (a városházán vett pl. 5 forint erejéig), a melyért a falusiaktól tetszés szerint vásárolhatott a különféle tárgyakból. A falusi eladók, mielőtt hazaindultak, czéduláikat a városházán értékes pénzért beváltották. Ily egyszerű módon hárította el a város hatósága az aprópénz szűkével járó kellemetlenségek bajait.

Az oly csereeszköz, a melynek belértéke a megállapításkor megegyezik névértékével, országos pénznek hivatik. Az osztrák-magyar monarchiának országos pénze ezüstben az ezüst 1 forint, a melyből 45 tartalmaz 500 gr. tiszta ezüstöt. Az ötvény finomsága $^{9}/_{10}$. Megengedett eltérés súlyban $4^{0}/_{00}$, finomságban $3^{0}/_{00}$. Átmérője 29 mm. Ezt a forintot jelölték ki értékegységül a pengőforint vagyis konvencziós frt helyébe, melynek szerepe 1858-diki nov. 1-én járt le.

Váltópénzek: az ezüst 20 krajczáros, az ezüst 10 krajczáros, a 4 krajczár és 1 krajczár. A 10 krajczárosból 750 darab foglal magában 1 vámfont, azaz 500 gr. tiszta ezüstöt, tehát 750 : 45, vagyis $16^{2}/_{3}$ db egyenértékű 1 ezüst forinttal. 150 db krajczár nyom 1 fontot.

Aranyból vert országos pénz a már ismertetett császári arany, továbbá a nyolczforintos és négyforintos arany. 155 db 8 forintos (20 frankos) tartalmaz 900 gr. tiszta aranyat; finomsága $^{9}/_{10}$. A 4 forintos az előbbinek fele, vagyis 310 db tartalmaz 900 gr. tiszta aranyat. Mindezeknek az aranypénzeknek értéke az ezüst- vagy papirosforinthoz képest ingadozik és az árak, a melyekért a börzén eladatnak, a napról-napra közzétett börze árfolyam-jegy-

zékében olvashatók. Az ugyanabban előforduló körarany alatt oly császári arany értendő, melynek karimája a koptatástól észrevehetőleg nem szenvedett; vert arany pedig az olyan, mely a folyó évben veretett. A pénzláb az az adat, a melynek alapján valamely érem értéke meghatározható. Pl. az ezüstforintra vonatkozó pénzláb a következő: «45 darab tartalmaz 1 vámfont tiszta ezüstöt». Meghatározottnak tekinthetjük az érem értéket, ha ismerjük, mennyi abban a tiszta arany, vagy a tiszta ezüst. A pénzláb ismerete nélkül nem határozhatjuk meg az érmek értékét, a mennyiben az efféle adatok: 1 font sterling egyenlőértékű 10 forinttal, vagy 1 márk 50 krajczárral stb. csupán megközelítőleg érvényesek és legfölebb bizonyos időszakra vonatkoznak.

*

1. A régibb és újabb érmek értékének egymáshoz való viszonya meghatározandó.

Ha pl. kérdeznék: 100 konvenczios forint hány osztrák-magyar forinttal egyenértékű, meg kellene határozni először, hány gr. tiszta ezüst van a 100 p. frt-ban és azután, hány osztrák-magyar forint tartalmaz ugyanannyi ezüstöt.

20 p. frt-ban van 233·89 gr. tiszta ezüst, tehát 100-ban: 1169·45 gr. Minden 500 gr. tiszta ezüstnek megfelel 45 frt o. é., vagyis minden 100 gr.-nak 9 frt o. é.; a hányszor megvan a 100 gr. a 1169·45 gr.-ban, annyi 9 frt o. é. felel meg a 100 p. frt-nak vagyis: 105·2505 frt o. é. és a két utolsó jegyet elhagyván, mondhatjuk: 100 p. frt egyenértékű 105 frt 25 kr.-ral o. é. 1858-ban az átszámításnál a törvény 100 p. frtot 105 frt o. é.-nek vett föl. Ennek következtében a tisztviselők 700 p. frt évi illetéke 735 frt o. é.-vé változott; a 800 p. frt 840 frt o. é.-vé stb.

A váltóforint e szerint mostani 42 kr.-ral egyenértékű és a váltógaras, a forint 20-dik része, 2 krajczárral o. é.-ben.

Valaki 100 db körmöczi aranyat kiván eladni, azonban nem akarja, hogy az ár a vevőtől szabassék meg, hanem hogy az az arany értékének alapján tüzessék ki; miként határozható meg ez az ár?

Meg kell tudni először, hány gr. tiszta arany van a 100 db körmöczi aranyban. 67 darab nyom 233·89 gr.-t, melynek fínomsága $^{95}/_{96}$; tehát 67 db tartalmaz $\frac{233{\cdot}89 \times 95}{96}$ gr. azaz 231·4536 gr. tiszta arany. 100 db körmöczi tartalmaz tehát $\frac{231{\cdot}4536 \times 100}{67}$ gr. azaz 345·453 gr. tiszta aranyat. Kérdezzük ezután: hány nyolczforintos arany tartalmaz ugyanannyi gr. aranyat? Minden 900 gr. tiszta aranynak megfelel 155 db nyolczforintos, tehát a 100 körmöczinek aranytartalma megegyez $\frac{345{\cdot}453 \times 155}{900}$ db nyolczforintos aranytartalmával, vagyis 100 db körmöczi 59·495 azaz közel $59^1/_2$ darab nyolczforintossal egyenértékű. Ha az eladás napján a nyolczforintos aranynak árfolyama 10 frt, 100 db körmöczi arany értéke 594·95 forint o. é. A nyolczforintosnak 9 frt árfolyamával 535·46 frt az eredmény.

Hasonló számolással nyerhetjük a külföldi pénz értékének a mi pénzünkben való kifejezését, a mihez a külföldi pénzlábnak ismerete szükséges.

Pl. 100 német birodalmi márk hány nyolczforintossal egyenértékű? Ismeretes lévén, hogy 1395 n. b. márk 500 gr. tiszta aranyat tartalmaz, 100 n. b. márknak aranytartalma: $\frac{500 \times 100}{1395}$ gr.; ezen aranytömeg minden 900 gr.-jának megfelel 155 darab nyolczforintos azaz $\frac{500 \times 100 \times 155}{1395 \times 900}$ darab nyolczforintos és az árfolyamot 10 frtnak vévén, nyerünk 61·73 frtot o. é., mint 100 n. b. márknak megfelelő értéket a mi pénzünkben. Ha az árfolyam 9 frt, 55·56 frtot nyerünk egyenérték gyanánt.

Hány o. é. forinttal egyenértékű 100 angol sovereign, ha a nyolczforintos arany árfolyama 10 frt?

Az angol pénzláb szerint 1869 db sovereign (font sterling) nyom 40 troy fontot; a pénz fínomsága $^{11}/_{12}$ és 1 tr. font = 373·242 gr. Meghatározandó először, hogy 100 db sovereign hány gr. tiszta aranyat tartalmaz.

1869 db-nak tartalma: $40 \times 373{\cdot}242 \times {}^{11}/_{12}$ gr., tehát 100 db-é $\frac{40 \times 373{\cdot}242 \times 11 \times 100}{1869 \times 12}$ gr. tiszta arany. Minden 900 gr. tiszta aranytömeg egyenértékű 155 darab nyolczforintossal, tehát a hányszor a fönnebbi tömegben foglaltatik 900 gr., annyi 155 db nyolczforintos mutatkozik egyenérték gyanánt, jelölve:

$$\frac{40 \times 373{\cdot}242 \times 11 \times 100 \times 155}{1869 \times 12 \times 900} = 126{\cdot}108$$

ennyi nyolczforintossal egyenértékű 100 db sovereign és tekintettel az árfolyamra mondhatjuk, hogy 100 db sovereign 1261·08 forinttal egyenértékű. Ha az árfolyam 9 forint volna, 1134·97 frt nyeretnék.

Hány forinttal egyenértékű 100 orosz rubel?

Az orosz pénzláb szerint: 100 rubelnek súlya $5^1/_{16}$ orosz font = 409·512 gr.; az ércznek finomsága $= \frac{83^1/_3}{96} = \frac{250}{288}$. Ennek alapján 100 rubelnek ezüsttartalma:

$$5^1/_{16} \times 409{\cdot}512 \times \frac{250}{288} = \frac{81 \times 409{\cdot}512 \times 250}{16 \times 288} \text{ gr.}$$

500 gr. tiszta ezüstnek megfelel 45 ezüstforint; tehát a fönnebbi ezüsttömeg egyenértékű

$$\frac{81 \times 409{\cdot}512 \times 250 \times 45}{16 \times 288 \times 500} \text{ forinttal;}$$

azaz 100 rubel 161·96 forinttal egyenértékű. Tehát 1 ezüst rubel 1·62 forinttal egyenértékű. Oroszország el van árasztva csekélyebb értékű papiros rubellel.

Hány forinttal egyenértékű 100 db dollár?

Az Egyesült-Államok pénzlába szerint: 43 troy obon $^9/_{10}$ finomságú ötvényből 800 dollárt vernek, e szerint 100 dollárnak tiszta aranytartalma:

$$\frac{43 \times 9 \times 373{\cdot}224}{12 \times 10 \times 8} \text{ gr.}$$

a mely tömeg egyenértékű:

$$\frac{43 \times 9 \times 373{\cdot}242 \times 155}{12 \times 10 \times 8 \times 900}$$

nyolczforintos aranynyal és ha az árfolyamot 10 frtnak veszszük, 100 db dollár 259·13 forinttal egyenértékű.

9 frt árfolyam mellett 233·22 frt az egyenérték.

2. Az értékszámoláshoz csatolható az aranyból es ezüstből készült tárgyak értékének kiszámolása, föltételezvén, hogy a munka díjazását figyelmen kívül hagyjuk. Például, mennyit követelhetünk 1 tuczat 1·042 kiló súlyú tizenháromlatos ezüstkanálért?

Az ezüsttartalom: $\frac{1042 \times 13}{16}$ gramm;

ezután kérdezzük, hány ezüstforintban van ugyanannyi tiszta ezüst?

$$\frac{1042 \times 13 \times 45}{16 \times 500} \text{ ezüstforint,}$$

mert minden 500 gr. ezüstnek 45 frt felel meg. A tuczat kanálért tehát 76·20 forintot követelhetünk. A fémbeváltóhivatal pénzverés czímén 1%-ot, és próbadíj czímén 30 krajczárt levon a fentebbi összegből, tehát csak 76·20 — (0·76+0·30) = 75·13-t fizet.

Egy narancsnagyságú aranygolyó hány forinttal egyenértékű? Vegyük a golyó sugarát 3 czentiméter nagyságúnak, akkor a golyó köbtartalma:

$$\frac{4 \times 27 \times 3{\cdot}14159}{3} \text{ köbczentiméter;}$$

a köbczentiméter arany súlya 19·2 gr., tehát a golyónak súlya:

$$\frac{4 \times 27 \times 3{\cdot}14159 \times 19{\cdot}2}{3} \text{ gr.}$$

minden 900 gr.-nak megfelel 155 drb. nyolczforintos arany és az árfolyamat tiznek vévén föl, a föntebbi aranytömeg

$$\frac{4 \times 27 \times 3{\cdot}14159 \times 19{\cdot}2 \times 155 \times 10}{3 \times 900} \text{ frttal egyenértékű}$$

és a kellő rövidítések után nyeretik egyenérték gyanánt 3739·75 frt. Ha a nyolczforintos árfolyamát 9 forintnak veszszük, a golyó ára 3365·78 frt. Ha pedig a golyó sugarát 4 czm.-nek veszszük föl, 10 frt árfolyam mellett 8864·59 frt lenne az egyenérték és 9 frt árfolyam mellett 7978·13 frt. A legutolsó esetben 7998·91 frtot nyerünk, ha az arany fajsúlyát 19·2 helyett 19·25-nek veszszük föl.

Oly aranytömeg, melynek térfogata 1 liter, 33152·78 frttal egyenértékű, az arany fajsúlyát 19·25-nek és a nyolczforintos árfolyamát 10 frtnak vévén föl. Az egyenérték 29837·50 frt, ha a nyolczforintos aranynak árfolyama 9 frt.

3. Az értékviszony arany és ezüst között az a szám, a mely mutatja, hányszor nagyobb értéke van az aranynak, mint ugyanakkora súlyú ezüstnek. Nyerjük tehát az értékviszonyt, hogyha tetszés szerint fölvett aranytömeg árát osztjuk ugyananakkora ezüsttömeg árával.

900 gr. tiszta arany 155 db. nyolczforintossal egyenértékű, így tehát, az árfolyamot 10 frtnak vévén föl, 1 kiló, azaz 1000 gr. arany

$$\frac{155 \times 10 \times 10}{9} \text{ frttal egyenértékű.}$$

500 gr. ezüst ára 45 frt, tehát 1000 gr.-é 90 frt és így az értékviszony:

$$\frac{155 \times 10 \times 10}{9 \times 90} = 19{\cdot}13$$

Az értékviszony 9 frt árfolyammal 17·22 és ha a nyolczforintos aranyat 8·10 frt névértékével veszszük, az értékviszony 15·5.

Az érczpénzre vonatkozó egyéb számolások, u. m. 1. az érczpénz tiszta súlyának, 2. teljes súlyának, 3. annak meghatározása, hány darab foglal magában bizonyos mennyiségű aranyat vagy ezüstöt; 4. hány darabot kell összefoglalnunk, hogy meghatározott súlyt nyerjünk: mindezek a feladványok a megelőzők alapján könnyen megfejthetők.

Czélomat elértem e czikkemmel, hogyha sikerült megértetnem, hogy a pénz a népek különféle viszonyaihoz képest különféleképen módosuló csereeszköze a forgalomnak és értékegység az árak meghatározásánál, a mely a folytonosan emelkedő nemzetgazdasági élettel tovább fejlődött és a melynek, mint időt, munkát és fáradságot megtakarító gépnek jelentékeny szerepe van az emberi művelődés fejlődésében. Abban a meggyőződésben zárom be soraimat, hogy ámbár a pénz, mint a nemzetgazdasági jólét egyik főtényezője, a melylyel magunk is képesek vagyunk a szükségeseket beszerezni és életünket kellemesebbé tenni, megérdemli osztatlan elismerésünket; mégis mindazoknak az emberi tulajdonságoknak, a melyekkel egyedül érdemes az élet viszontagságos pályáján átvándorolni: testi épség, egészség, szép test, szép lélek, ész, nemes szív, mindezeknek semmi közük ahhoz a tárgyhoz, melyet pénznek neveztek el az emberek.

Mendlik Ferencz.

IRODALOM.

BOTOND, regényes költői elbeszélés. Irta *Czuczor Gergely*. Magyarázta *Vozári Gyula*, főgimn. tanár. Budapest, Franklin-társulat, 1888. 1—80. lap. Ara fűzve 40 kr.

E füzet a «*Jeles Irók Iskolai Tárában*» jelent meg, mint ezen vállalat XXXI. darabja. E gyűjtemény, melyben hazai és külföldi jeles íróknak iskolákban tárgyalandó vagy tárgyalható remekművei magyarázatokkal kísérve, s így a könnyebb s alaposabb megérthetésre előkészítve, nyomatnak ki, figyelemre méltó szolgálatot tesz iskoláinkban az irodalmi oktatásnak. Az irodalom tanára, ha ily jegyzetes kiadás van tanítványai kezében, gyorsabban haladhat a fölvett darabbal; nem kell az egészet iskolában olvastatni; a szöveg nagyobb részét házi olvasmányúl kapják a növendékek, s midőn annak tartalmáról számot adtak, már készen van az alap, melyre a tanár, hol kérdezgetve, hol folytonosan előadva, az azon műre vonatkozó, vagy azzal kapcsolatba hozható stilisztikai, eszthetikai, irodalomtörténeti s ezek mellett még morális fejtegetéseit is fölépítheti. Vagy ha egy bizonyos műfajból egy darabot az iskolában már részletesen elemeztetett a tanár: egy másik, hasonló fajú művet egészen magán-olvasmányúl adhat fel, s a szöveg és magyarázatok feldolgozásáról irásbelileg is számot kérhet növendékeitől. Ezen eljárás mindenesetre egyik eszköze lehet annak, hogy közeledjünk az irodalmi oktatásnak azon eszménye felé, mely nem költészettani szabályoknak dogmatikus előadásában, — az irók életrajzának, műveik czímének s olykor méltatásának is szemléletre és elemzésre nem fektetett betanultatásában, vagy jobb esetben is csak egyes szerelvényeknek a mű egészéből kiszakított bemutatásában szokott állani; hanem abban, hogy jól megválogatott nagyobb terjedelmű irásműveket is a magok egészében megismertetünk, rajtok szemléltetjük s belőlük vonatjuk el a műfaj szabályait s a szép általános formáit, ily úton állapítjuk meg a fölvett darab méltatását, s az író műveiből az írói egyéniség körvonalait.

Ilyen szempontból hasznosnak tartjuk *Czuczor* «Botond»-jának magyarázatos kiadását. Tekintve ugyan a kisebb és nagyobb szükséget, alighanem előbbvaló lett volna, pl. *Arany* «Buda Halála» eposzának kiadása e sorozatban; de azért a Botond is hézagpótló, mint Czuczor epikus munkáinak s általában az azon korbeli kis-eposzoknak kiváló képviselője. A magyarázó elég jól megoldotta feladatát. A kiadás berendezése és feldolgozása ugyanaz, mint a «Két Szomszédvár»-é, melyet szintén Vozári magyarázott, s melyet folyóiratunk múlt évi folyamában ismertettünk.

A szöveg alatt nagyszámú szó- és tárgymagyarázatot találunk, melyek közül nem egy, mint fölösleges, vagy nem egészen helyes, bátran el is maradhatott volna. Ilyenek például: «Drinápoly régi neve volt Uskadama és Orestias» (6. lap). Mit használ a szöveg megértésére ennek tudása? — «*Simula:* az első szótagot hosszúnak veszi a költő, mert 3 rövid tagú szónak első tagja hosszúnak vehető.» (8. l.) Nem azért, hanem mert némely tájszólás, pl. a Szeged vidéki is, hosszan ejti. — *Éneket énekelek* (9. l.), nem paronomázia, mely szójátékot jelent, hanem *annomináczio* (L. Szvorényi, Ékesszólástan). Különben mi szükség az ilyeneknek külön nevet adni, s még hozzá idegen nyelvűt? Ne süllyedjünk puszta formalizmusba! — *Mit sírsz* (10. l.), könnyen érthető, magyarázat nélkül is, hogy e helyett van: miért sírsz? Aztán a görög és latin hasonló nyelvsajátságnak *itten* fölsorolása nem csak fölösleges, hanem a czélt tekintve épen zavaró is. — Hogy a *vándorol* szót (30. l.) Tompa, Petőfi, Arany csak gúny, vagy jellemzés kedvéért használná s csupa purizmusból kerülné, nagyon merész egy állítás. Czuczor mondása, hogy *Alkid* (a híres hős, a hon mentője) «*vándorol*», csak annyiban föltünő és nem rendes, a mennyiben a szegény sorsú emberről járatos *vándorol* igét hősről, vitéz férfiúról nem szokták mondani, habár az «országról országra bolyong» is (III. Ének 91. sor), a mint Alkidról másutt mondja Czuczor. — Ellenben a III. Ének 64. sorában ezt: «Nemes magyar, én *egy* (= egyetlen) gyámolom»; valamint a 92. sorban ezt: «atlasi hős» e helyett: Herakles — szükséges lett volna magyarázni. — A 41. lapon mindenesetre zavaró a *ragyogat* (költőileg e helyett: ragyogtat) és *húzogat* igéknek párhúzamba állítása; mert amabban miveltető, emebben gyakorító képző van. — «*Szélnek adandó lelkedet*» (42. l.), ezt fölösleges az Iliasból vett párhúzammal magyarázni; mert az nem egyéb, mint a krónika ezen szavainak: «az egyik tartsa meg kiszálló lelkedet» (70. l.) némileg módosított kifejezése. — A 42. lap jegyzetéből, hol Aranynak ezen sora van idézve: «Özvegyi bús szíve mert gyászolja Rikát», — nem tűnik ki, vajjon helyesnek és szépnek tartja-é a magyarázó ezt az inverziót, a milyen valóban; vagy ép úgy helyteleníti, mint Czuczornak egy ott előforduló igen merész költői szórendjét.

A szöveg után következő *magyarázatok*-ban közölve van Czuczor életrajza az ezt részletesebben tárgyaló munkák fölemlítésével; a következő czikk Czuczorral, különösen mint eposz-iróval foglalkozik. Ezt követi a Botond meséjéről, szerkezetéről, műfajáról szóló szakasz, s ezt «A Botond forrása s a költő alakítása» című. E szakaszban közölve van Thúróczi krónikájának a Botond-mondát magában foglaló része, mely szerint a Konstántinápolyt ostromló sereg vezére Opur (mai kiejtéssel Apor) volt s a buzogányos Botond egyszerűen csak *magyarnak* van nevezve. A magyarázó erre támaszkodva, anachronizmust lát abban, hogy Czuczor az eposzban feszi Botóndot vezérré s Aport csak mint követet szerepelteti. Czuczornak ezen alakítását azonban *anachronizmus* névvel nem illethetjük, mert az anachronizmus a történeti hűség elleni vétség; de Botondnak itteni szereplése nem a történeti tények, hanem a mondák közé tartozik. Szabó Károly «A Magyar Vezérek kora» cz. munkájában «ős költészetünk egyik gyöngyszemének» nevezi e mondát. Történeti hűség megsértéséről tehát itt szó nem lehet, hanem a mondának szabad feldolgozásáról, a melyhez, ily lényegtelen vonást tekintve, a

költőnek teljes joga van. S Czuczornak ehhez annyival inkább joga volt, mert krónikásaink Botondot a 955-i augsburgi szerencsétlen ütközet elbeszélésében mint vezért emlegetik, s így Botondnak vezéri volta benne volt és van a nemzeti köztudatban; hisz még Horváth Mihály is így ír: «960-ra egy nagy hadi kalandot jegyeznek fel emlékeink, mely alatt a magyarok Botond *vezérlete alatt* egészen Konstantinápolyig haladtak s maga a *vezér*» . . . sat. — Az említett szakasz után érdekesen állítja összsze a magyarázó Toldy Ferencznek, Gyulai Pálnak, Beöthy Zsoltnak, Bayer Ferencznek s Koltai Virgilnek a Botondról mondott birálatait s ez által alkalmas szempontokat nyujt az olvasónak e mű beható tanulmányozásához. A magyarázatok utolsó szakasza a Botond-monda egyéb feldolgozóit említí föl.

Kivánatos lett volna, ha a magyarázó elkerüli az itt felhozott s ezekhez hasonló apró hibákat; továbbá, ha mellőzte volna a fölösleges értelmezéseket s ezek helyett inkább a magyarázni valókat fejtette volna ki világosabban és behatóbban. Azonban e kiadás, így a hogy van is, használható s ajánlható mind a megfelelő iskolák tanulóinak, mind különösen az ifjúsági könyvtáraknak, megvételre. KOMÁROMY LAJOS.

*

TOLDI. Költői elbeszélés, tizenkét énekben. Irta *Arany János*. 7-ik kiadás. Budapest, 1887. Kiadja Ráth Mór. (A magyar nemzet családi könyvtára 30 sz.) Kis 8-adr. 82 l. Ára 40 kr.

TOLDI ESTÉJE. Költői elbeszélés hat énekben. Irta *Arany János*. 5-ik kiadás. Budapest, 1887. Kiadja Ráth Mór. (A magyar nemzet családi könyvtára, 31. sz.) Kis 8-adr. 86 lap. Ára 50 kr.

BUDA HALALA. Hún rege. Irta *Arany János*. 5-ik kiadás. Budapest, 1887. Kiadja Ráth Mór. (A m. n. családi könyvtára, 38. 39. szám.) Kis 8-adr. 153 lap. Ára 70 kr.

Örömmel jegyezzük föl e 3 műnek ily alakban való legújabb kiadását, mely által alkalma nyílik a magyar családoknak s a tanúló ifjúságnak e remek művek olcsó áron való megszerzésére.

*

BESZÉDEK ÉS LEVELEK. Irta *Trefort Ágoston*. Budapest, 1888. Kiadja Mehner Vilmos.

Addig is, míg részletesebben szólnánk e munkáról, egyelőre csak röviden jelezzük, hogy e nagybecsű kötet a magyar kultura gyenge oldalait éles szemmel látó, s orvoslásukra lelkesedetten törekvő kultusminiszterünknek miniszteri pályája alatt tartott országgyűlési s egyéb fontos beszédeit s közügyekben közpályán működő egyénekhez intézett leveleit, és az 1861-i országgyűlésen tartott nagyfontosságú beszédét foglalja magában.

*

A RÉGI MAGYARORSZÁG. 1711—1825. Irta *Grünwald Béla*. Budapest, 1888. Franklin-társulat. Nagy 8-adr. 576 lap. Ára 4 frt.

Marczali történeti munkája után (*II. József és kora*, melyről múlt füzetünkben megemlékeztünk) kevéssel, vagy azzal majdnem egy időben

egy másik becses történeti munka jelent meg irodalmunkban Grünwald Béla országos képviselő tollából, a kit tartalmas, eszmékben gazdag parlamenti-beszédeiből jól ismer a közönség. E munka hazánk történetének úgynevezett hanyatlási korszakát tárgyazza, s nem annyira a külső eseményekkel, mint inkább a hanyatlás rejtettebb okaival foglalkozik; írója mélyen behatol a korszak szellemébe, bátorsággal jellemzi annak embereit és intézményeit. Ezt majd a reform-korszak története fogja követni, mint az író jelen munkájának előszavában igéri, melyből ide jegyezzük a következőket: «Magyarország újkori történelmének 1825-től 1848-ig terjedő része a nemzet életének legszebb, legtermékenyebb korszaka. A nemzetet mély sülyedéséből fölemeli a nemzetiség eszméje. A magyar nemesség kiváló része belátja, hogy a rendi alkotmány formáiban nemzeti élet lehetetlen s megkezdi a küzdelmet saját kiváltságai ellen. A nemesség komolysággal, lelkesedéssel, következetesen folytatja a küzdelmet közel egy negyed századig, egy magasabb eszme nevében a demokratikus elemek közreműködése nélkül. Egyedül álló jelenség ez a történelemben s érdekes általános európai szempontból is. Nálunk lehet tanulmányozni a rendi intézmények természetét, melyek egész Európában fennállottak, de hazánkban maradtak fenn legtovább; nálunk látható, hogy ezekkel az intézményekkel nem lehetett magasabb czélokat elérni, s hogy nem fogadták be a köz-érdeket még oly korban sem, midőn a magyar alkotmány falait az újkor eszméi hullámozták körül. Nálunk lehet tanulmányozni a nemzetiségi eszme megifjító, nemesítő hatását egy elaggott, mélyen sülyedt nemzet életében. Hozzáfogtam e korszak történelmének megírásához; de mennél tovább haladtam munkámban, annál inkább meggyőződtem, hogy az olvasó e korszak jelentőségét s a nemzet szellemi hőseit csak úgy fogja megérteni, ha leírom a sülyedés korszakát, s azokat az állapotokat és intézményeket, melyek a jobbakat kétségbe ejtették, s melyek ellen küzdeni életök czélja és dicsősége volt. Így jött létre e könyv.»

*

KÉPEK, A FÖLDRAJZI ALAP-FOGALMAK ISMERTETÉSÉRE. Elemi iskolák számára s a középiskolák alsóbb osztályainak. 8 lap, melyen 15 szép, színes kép van. Ára az egésznek egy darab vászonra fölhúzva: 5 frt 50 kr.; fölhuzatal nélkül: 3 frt. 50 kr. Az egésznek nagysága: 1·72 cm. — 1·26 cm.

Tartalma: 1. Egy iskola-szoba. 2. Az iskola épülete- s telkének alaprajza. 3. Hazánk térképe, tisztán csak természeti s politikai meghatározásokhoz s négy tájkép: a Magas-Tátra, az Erdélyi Havasok, a Balaton s az Alföld vidékeiről. (Ez külön is kapható, 50 krért számítva darabját.) 4. A földgömb felületének főbb alakjai. 5. Földünk a világ-ürben, a sark csillag- és holddal. 6. A folyam-képződés fokozatai. 7. Földünk gömbszerűsége s a látó-határ. 8. A világ-tájak a nap után meghatározva. 9. A szél-rózsa. 10. A földgömb méretei. 11. A keleti és nyugati félteke.

Megrendelhetők: könyvárusi úton, vagy Angyal Béla, Vízy Ferencz főreáliskolai tanárok mint szerzők- és kiadóknál, Körmöczbányán. Megtekintésül is kaphatók; de 8 nap alatt, bérmentesen való visszaküldés kötelezettsége mellett.

Ugyanitt kapható: «Iskolai fali képek, a hazai történet s iroda-

lom oktatásához» című mű is. 75 drb kép, 54 arczkép s 21 történeti műemlék rajzai. Nagyságuk: 60·81 cm. Második kiadás, tetemesen leszállitott áron, 25 frtjával.

*

RHETORIKA. A gimnáziumok VI. osztálya számára. Irta *Góbi Imre* gimn. tanár. Budapest Franklin-Társulat, 1888. 1—275. lap. Ára 1 frt 60 kr.

A szerző, ki előbb *Magyar Irálytant* és *Szerkesztéstant* irt és bocsátott közre, most ezek folytatásaul készítette el ezen munkáját, melyről később bővebben fogunk megemlékezni.

*

EGYETEMES KÖNYVTÁR. Szerkeszti *Dr. Ferenczy József*, az orsz. közoktatásügyi tanács jegyzője. Győr, Gross Gusztáv kiadása. Egy-egy füzet ára 10 kr.

A magyar olvasó közönség örvendetes szaporodásáról tanúskodik, hogy a Gyulai Pál szerkesztette Olcsó könyvtár s egyéb ily gyűjteményes vállalatok mellett egymás után keletkeznek nálunk új meg új hasonló vállalatok.

Ezen vállalat czélja: olcsó füzetek által is ébreszteni az olvasási kedvet, s lehetővé tenni, hogy a serdültebb ifjúság és általában a nagy közönség a hazai és külföldi irodalomból élvezetes és tanulságos könyvecskékben válogasson néhány krajczárért. A vállalat csakugyan olcsó, s az egyszerre megjelent hat füzet tartalmának megválasztása azt mutatja, hogy különböző igények kielégítésére törekszik, újabb és régibb íróktól adva elbeszélést, történeti rajzokat, írók jellemzését, ismeretterjesztő dolgokat. Előnye, hogy minden füzet önálló, s a folytatás nem megy át a következő füzetre. A sorozat első füzetében *Trefort Ágost* miniszternek a tud. akadémiában Lukács Mór fölött tartott emlékbeszédét olvashatni. A második füzet *Tolnai Lajostól* «A kígyó» című elbeszélést közli. Dr. *Ferenczy József*, a vállalat szerkesztője Carrière után Rousseau élet- és jellemrajzát adja. *Szebesztha Károly*, Zólyommegye tanfelügyelője pedig *Lélektani rajzok* czímen erkölcs-történeti rajzokat irt Smiles modorában. Az ember jellemzése és a vérmérsékletek tárgyalása után a hiúság, nagyravágyás és határozottságról, őszinteségről, önuralomról és lemondásról értekezik. A história — jelesen a magyar történelem — nagy alakjait eleveníti fel követendő példákul. — *Újabb angol költők* czímen dr. *Koltai Virgil* az ujabb angol irodalom jeleseinek jellemrajzával szolgál. — *Kölcsey* «Parainesise» rekeszti be a most megjelent sorozatot.

NŐNEVELÉSI SZEMLE.

Buzogány Áron.

(1834—1888.)

Nemzeti népoktatásunkat ismét jelentékeny veszteség érte, Buzogány Áront, a közoktatásügyi miniszterium népoktatásügyi osztályának tanácsosát kisértük kora sírjába, eltemetve vele a szép reményeket, melyeket még nem rég munkásságához kötöttünk. Nem hajlott kora, szerencsétlen betegség törte meg munkaerejét már egy-két éve; úgy hogy noha alig töltötte be életének ötvenedik évét, nyugdíjazását kellett kérnie a közoktatási miniszterről, s meg kellett válnia hivatalától, melyet 20 év előtt Eötvös meghívására oly igazi lelkesültséggel foglalt el, s melyben a népoktatás ügyének s a leányoktatásnak oly kiváló hasznos szolgálatokat tett.

Olvasóink ismerték őt ereje teljességében; folyóiratunk 1884. évfolyamának II-ik füzetében bemutattuk arczképét, ismertettük életét és munkásságát; sőt ismerik őt olvasóink folyóiratunkból tanügyi irodalmi munkásságáról is. A «*tanítónői proletárokról*», a «*felsőbb leányiskolákról*» és a «*kolozsvári kézimunka-kiállításról*» írt czikkei tanuskodnak arról, hogy a nőtanítás ügyét s a női munkát becsülte, a nemzeti művelődés fontos eszközének tekintette. Az a kiváló állás, melyet a közoktatásügyi kormánynál elfoglalt, alkalmat is nyújtott neki arra, hogy e becsülését tettekben nyilvánítsa. A kik őt a tanítónők ügyében vagy a leányiskolák érdekében valamely kéréssel felkeresték, emlékezhetnek rá, hogy mindenkor készséges és lelkes pártfogót találtak Buzogányban; nála a pártfogás nem maradt igéret, tetté vált: «Csak aztán igyekezzenek pályájukon a nemzetnek igaz szolgálatokat tenni.» Ezzel az egyszerű, de szívből jövő kivánsággal utasította el magától a hálálkodást, ha valaki pártfogását megköszönni szándékozott. Azt tartotta nemes önzetlenségében a legillőbb köszönetnek, ha valaki az elvállalt kötelességnek pontos teljesítésével *igaz szolgálatot* tett a népnevelés ügyének.

Maga is lelkesen és híven szolgálta az ügyet míg ereje bírta, s nemcsak a hivatalos órák alatt volt munkaszerető és lelkiismeretes hiva-

talnok, hanem szabad idejében is az önként vállalt kötelességek egész sorának teljesítésével igyekezett hasznára lenni az ügynek, melyet szép tehetséggel és igazi hivatásszeretettel támogatott. De törekvéseivel és fényes tehetségeivel nem állt arányban ereje és szerencséje; tettvágyának, nemes ambiciójának súlyos, sok szenvedéssel járó betegsége gátat vetett. A népnevelés és nőnevelés ügye már egy év előtt elvesztette őt; családja, melyet teljes gyöngédségével szeretett, csak egy hó előtt. Egy év előtt még reméltük, hogy ereje helyreáll s visszatérhet elhagyott foglalatosságához; reméltük és óhajtottuk. De e reményt és óhajtást megsemmisítette február 25-én bekövetkezett csendes kimúlása. Szenvedéseit, melyeket, hogy családját ne szomorítsa, nagy türelemmel s önmegadással viselt, a halál nyugalma váltotta fel. Halála széles körben keltett részvétet, mert Buzogányt szerette mind a ki ismerte s hivatalában és magánéletében sokakkal érintkezett, sokak becsülését vívta ki. De főleg tanítói körökben keltett kora halála igaz megindulást, mert Buzogány nemcsak hivatalánál, hanem családjánál fogva is a népnevelés s a nőnevelés kötelékébe tartozott. Két fiatal leánya, Ágnes és Mariska működik a tanítónői pályán, s a pályatársnők iránt érzett rokonszenv sokakat tett a jó atya elvesztése által okozott bánat és gyász osztályosává. Azért a ravatalát körülállók Buzogányban nemcsak az igaz embert és hazafit, nemcsak a kiváló hivatalnokot, hanem az egyedül maradt család támaszát is siratták. Bár enyhítené az árvák fájdalmát az az igaz részvét és rokonszenv, s tenné könnyűvé a sokat szenvedettnek örök álmát az a készség, melyet a jóbarátok a család vigasztalásában és támogatásában kifejteni igyekeznek! S. I.

*

Egy magyar tanítónő harminczéves szolgálati jubileuma. — A pécsi «*Néptanoda*» márczius 17-iki számában olvassuk a következőket: «*Hakschné Glaser Franczisk*a, tanítónő harmincz éve működik a szigetkülvárosi lányiskolában. Ez évfordulót a derék tanítónő közvetlen kartársai, a szigetkülvárosi tanítók titokzatos csendben arra használták föl, hogy tiszteletük s ragaszkodásuk jeléül ünnepet rendezzenek s szeretetük maradandó bizonyítékául emléktárgygyal kedveskedjenek. Hakschné — működése első perczétől kezdve — harmincz éven át oly tanítónőnek bizonyult, ki valóban mintaképül szolgálhat a tövises pályán működő pályatársainak. F. hó 4-én vasárnap lévén, ismétlő-oktatását végezé a szerény tanítónő, a midőn a készülő ováczió legcsekélyebb sejtelmével sem bírt s ép munkássága közben lepték meg küldöttségileg kartársai, elhíván őt a tanácskozási helyiségbe, a hol a belépő s meglepett jubilánst lelkes éljenzéssel fogadták. Horváth Antal, igazgató tanító lépett ekkor elő s ünnepi hangulattal méltányolva Hakschné harminczéves működé-

sét s városi leánynevelésünk körül szerzett hervadhatatlan érdemeit; a testület nevében abbeli óhajának adott kifejezést, hogy az isteni gondviselés őt, a fáradhatatlan tanítónőt, a legpéldásabb anyák egyikét, a jellemes kartársat, a nemes erényekkel ékeskedő honleányt még sok évig tartsa meg mindnyájunk örömére, a tanügy díszére s gyermekei javára. A hatásos beszéd után a pályatársak egy szép csokrot és díszes tokban ezüst evőkészletet nyújtottak át az ünnep emlékére. A jubilált tanítónő meghatottságtól remegő hangon s örömkönyek közt nehány szóval bírt csupán köszönetet mondani s másnap egy szép levélben fejezte ki háláját és köszönetét kartársai gyöngéd figyelmeért.

Hakschné 1858. márczius 4-én lépett a szigetkülvárosi újonnan épült iskolába mint kézimunkatanítónő; 1863-ban rendes osztálytanítóvá neveztetett ki, 1876 pedig tanítónői s különösen kézimunkatanítónői érdemeinek elismeréséül az iskolaszék kitüntető okmánynyal és tiszteletdíjjal jutalmazta meg a buzgó tanítónőt.

*

A «Mária Dorothea egyesület» tanítónői szakosztálya *márczius 17-én* tartotta rendes havi ülését Sebestyénné Stetina Ilona elnöklete alatt. Mintegy 25 tag s néhány vendég volt jelen. Az ülésnek *Hampelné Pulszky Polixena* úrnő valóban tanulságos felolvasása különös érdeket kölcsönzött. Hampelné úrnő ugyanis keleti szőnyegeket és szőnyegmintákat mutatott be s felhívta a szakosztály figyelmét e szőnyegeknél színben és alakban feltünő szép ízlésre. Szerinte ezek kiapadhatatlan forrásai a szép himzésmintáknak, s a tanítónők jól teszik, ha a rossz naturalisztikus minták helyett ilyen stilszerű minták használata által emelik a munkaoktatásnak szépérzék-fejlesztő hatását. Utalt az előadó arra is, hogy hazánkban főleg Erdélyben sok régi keleti szőnyeg van magánosak birtokában; ez igen kevésre becsült, pedig ritkaságuknál és szépségüknél fogva igen becses szőnyegek gyűjtésére hívta fel a szakosztály figyelmét. A szakosztály a lelkes buzdításra el is határozta, hogy a szőnyegminták gyűjtésére, s ez által a munkaoktatás emelésére a maga körében minden lehetőt meg fog tenni. Az ülés második tárgya volt az ifjúsági iratok kérdése, mely a tagokat élénk eszmecserére indította. Az eszmecserét *Binder Laura* kolozsvári tanítónő dolgozatának Thuránszky Irén által való felolvasása indította meg. A tetszéssel fogadott dolgozat indítványait az értekezlet határozattá emelte. E szerint az ifjúsági iratok jegyzékének egybeállítását a György Aladár által készített tervezet értelmében kezdették meg. De minden egyes könyvet vita tárgyává tesznek s csak azután fogadnak el véglegesen a jegyzékbe. Felvették ez alkalommal a jegyzékbe: Edmondo de Amicis «A szív» czímű művét és «A kis Rózsa» francziából fordította De Gerando Antonina; kihagyták ellenben «András a szolgalegény» és «Boldogháza» czímű népies munkákat, Feuillet: «Szegény ifjú története» és Dickens «Twist Olivérjét» pedig a második sorozatba tették. Ezek után a Reinitz Irma által ajánlott könyveket — felolvasta Bogya Irma — tárgyalták; többek hozzászólása után e jegyzéket a tagok bővebb tanulmányozás tárgyává tűzték ki, s az

érdemleges határozatot a következő ülésre halasztották. Ugyanily megállapodásra jutottak a *Nemecskay Irma* által ajánlott könyvekre nézve. Az április havi értekezlet tárgya az ifjúsági iratokon kívül *Bacherné Goldzieher Ilona* felolvasása lesz, ki a franczia pedagógiai irodalom egyikét nevesebb képviselőjét mutatja be.

*

A kartársi kegyeletnek nemes példáját adta a kecskeméti polgári leányiskola tanítótestülete. Elhunyt szeretett pályatársuk, gróf *Ráday Margit* kézimunkatanítónő nevére a testületi tagok adakozásából s a ravatalra helyezett koszorúkra befolyt pénzösszeg egy részéből 50 frtos alapítványt létesített a «Mária Dorothea egyesület» javára, ezzel akarván a jeles tanítónő emlékét megörökíteni. Kétségen kívül a legnemesebb módja ez az emlékezet fentartásának s méltó arra, hogy elismeréssel emlékezzünk meg a testület kegyeletes eljárásáról.

*

A nőnevelés ügye Miskolczon újabban örvendetes lendületet vett. Csak nem rég emlékeztünk meg a miskolczi ev. ref. felsőbb leányiskola fejlődéséről s ma a «*Népiskolai Tanügy*» 11-ik számából újabb adatok állanak rendelkezésünkre, melyek a miskolczi leányiskolák fejlődéséről és gyarapodásáról tanuskodnak. «Dr. Samassa József, az egri egyházmegye áldozatkész főpásztora ugyanis áthatva a leánynevelés ügyének fontosságától már tiz év előtt egy az irgalmas nővérek vezetésére bizott r. kath. leányiskolát létesített s ezt azóta is jelentékeny költségekkel tartotta fön. Ez intézet, mely eredetileg csak öt osztályra volt tervezve, hamar benépesedett s jó hírnévre tevén szert, nem volt képes már a jelentkezőket befogadni. Ezt látva az intézet bőkezű alapítója, ez évben jelentékeny nagyságú telket vásárolván az intézet szomszédságában, az intézetet tetemesen megnagyobbította. A foganatba vett építkezések következtében az intézet ma már nyolcz tanteremmel s ugyanannyi tanítónővel bír. Csínos és czélszerűen berendezett háló, étkező termei s a szintén kibővült háztartási helyiségei, nappali szobái a nagy díszteremmel és kápolnával együtt az intézetet egy elsőrangú nevelőintézetté tevék, mely már berendezésénél fogva is hivatva van nemcsak a város, hanem a megye míveltebb családainak is nagy szolgálatokat tenni.» Adja az isten, hogy az új nőnevelő-intézet sok magyar szellemben nevelt derék nőt adjon a hazának.

KIMUTATÁS
A «MÁRIA DOROTHEA» EGYESÜLET VISSZAÉRKEZETT GYŰJTŐÍVEIRŐL.

(Hetedik közlemény.)*

Klein Hilda *35. sz. ívén:* Szende A. 20 kr. Follát József 50 kr. R. Gy. 50 kr. Csillag J. 20 kr. Müller Alex 30 kr. Müller Frigyes 10 kr. Bachrok Ferencz 10 kr. Sonnenfeld Miksa 1 frt. Klein Dávid 20 kr. Lengyel Mariska 20 kr. Újpesti takarékpénztár 2 frt. Kriszt József 1 frt. Poms József 20 kr. Vachsler Róza 20 kr. Zinger Izidor 20 kr. Gemeiner K. 20 kr. N. N. 20 kr. *Összesen 7 frt 30 kr.*

Grosz Eszter *36. sz. ívén:* Grosz Dávidné 50 kr. Buricsek Zsófia 30 kr. Héger Mari 50 kr. Resch Róza 20 kr. Fürst Anna 30 kr. Kohn Adolf 20 kr. Langfelder Simon 20 kr. Przepolszki Jakab 50 kr. Maitz Elek 20 kr. N. N. 20 kr. Glücksmann 50 kr. N. N. 20 kr. Csányi Erzsébet 20 kr. Lindbaum Matild 20 kr. Schwartz Jakabné 20 kr. Dattbér 30 kr. Tóth János 30 kr. Herz Juli 20 kr. H . . . né 30 kr. Csillag 20 kr. Hendl 20 kr. Zuni Dávid 1 frt. Geiger Bella 20 kr. N. N. 50 kr. . . . . 1 frt. Waller Aurél 1 frt. N. N. 20 kr. Linzer Béla 2 frt 30 kr. Romer J. 20 kr. Guttmann 30 kr. Schaff Rezső 20 kr. *Összesen 13 frt 10 kr.*

Moravitz Sarolta *37. sz. ívén:* Wallenfels Irma 20 kr. Pollák Ignácz 10 kr. Schreiber Gyula 20 kr. Kohn Miklós 50 kr. Boscovits Laura 20 kr. Pollák Elza 10 kr. Fanheim Klára 15 kr. Ehrenwald Paula 20 kr. Ehrenwald Simon 30 kr. Ehrenwald Vilmos 30 kr. Csillag Ilona 20 kr. Sonnenfeld Matild 30 kr. Beniczky Antalné 30 kr. Diamantstein Paula 10 kr. *Összesen 3 frt 15 kr.*

Szántó Elvira *38. sz. ívén:* Fischer Dezső 1 frt. Appler Dénes 20 kr. Schwartz Teréz 10 kr. S. E. 10 kr. Schelhern S. 10 kr. Wintnitz Matild 20 kr. Wittmann Miksa 30 kr. Friedmann Józsefné 20 kr. Erker Terézia 20 kr. Fleinher Fülöp 20 kr. N. N. 10 kr. N. N. 20 kr. N. N. 40 kr. Rollenez Teréz 10 kr. *Összesen 3 frt 40 kr.*

Feldmann Kornélia *39. sz. ívén:* Simon Anna 10 kr. Waldmann 20 kr. Feldmann Fülöpné 20 kr. Schwarz Száli 10 kr. Schwarz Jakab 20 kr. Ziffer 20 kr. N. N. 20 kr. N. N. 10 kr. Knózfler K. 10 kr. Eiser Herman 10 kr. Tabak Emma 10 kr. *Összesen 1 frt 60 kr.*

Baumgarten Etelka *41. sz. ívén:* Pohl Ida 10 kr. Király Anna

* A megelőző közleményeket l. az 1887. évf. VI—VII. f. 323—28., VIII. f. 386—94., IX. f. 449—57., X. f. 498—520., és az 1888. évf. I—II. f. 65—80., III. f. 148—60. lapjain. *Szerk.*

10 kr. Fuchs Margit 10 kr. Fuchs Jakabné 20 kr. Korponay Ödönné 10 kr. Bauringen Teréz 10 kr. Sperer Mihályné 10 kr. Meszlény Aladárné 10 kr. Fűzi S. 1 frt. Weiler Berta 10 kr. Reichmann Sándor 10 kr. Földiák Fáni 20 kr. Dr. Szalárdi Mórné 50 kr. Kurcz Regina 20 kr. L. Margitka 20 kr. Kertész A. József 1 frt. Kőszeghy Károly 56 kr. A. L. 10 kr. Slrwik Anna 10 kr. Kohn Adolfné 10 kr. *Összesen 5 frt.*

Benkovits Mari *42. sz. ívén:* Polacsek János m. k. postatiszt 30 kr. Tészárik Irén *43. sz. ívén:* Hédervári 20 kr. N. E. 50 kr. Bihliczki 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Kaltenecker Márton 50 kr. V—i B—a 25 kr. Gregoretti Mária 30 kr. V. S. 10 kr. N. N. 20 kr. A. F. 50 kr. N. N. 30 kr. Závodszky Mariska 20 kr. Heisz Tamásné 50 kr. Cselémi Ilon 20 kr. N. N. 20 kr. K. K. 50 kr. Reiner Károly 20 kr. Kendefi Aladár 10 kr. Fischer Dezső 50 kr. Löwy Julia 20 kr. Özv. L. M. 20 kr. *Összesen 5 frt 95 kr.*

Schwartz Aranka *44. sz. ívén:* Schwartz Jakab 1 frt. Gregoretti Antal 40 kr. Friedmann Ármin 40 kr. Diamantstein 20 kr. N. N. 10 kr. X. Y. 20 kr. Schwartz Mór 30 kr. Laukó F. 20 kr. Roder Jakab 30 kr. Grills Nelli 20 kr. Schindler Róza 10 kr. *Összesen 3 frt 40 kr.*

A *2730. sz. íven:* Pap Lujza 10 kr. Ziffer Berta 10 kr. Grosz Gizella 10 kr. Hlavacsek Katicza 10 kr. Springhut Cz. 10 kr. Solárcz Olga 10 kr. Polk Etelka 10 kr. Micháélisz Paula 10 kr. Boscovits E. 10 kr. Bárdy Gizella 17 kr. Hajnal Jolán 10 kr. Brandenburg 10 kr. Berencsi Gizella 10 kr. Silbinger Ilona 10 kr. Gregoretti E. 10 kr. Goldstein R. 10 kr. Langfelder J. 10 kr. Szilberleitner 20 kr. Pinkus L. 20 kr. Klemens E. 10 kr. Reitter R. 10 kr. Berg J. 10 kr. Zvillinger A. 10 kr. Sebestyén J. 10 kr. Laurinetz Katalin 10 kr. *Összesen 2 frt 87 kr.*

Gallauner Anna, tanítónő, *2731. sz. ívén:* Deucht Erna 10 kr. Ehrenvald B. 10 kr. Tanos Gizella 10 kr. Handel Riza 10 kr. Neupert Berta 20 kr. Fischer Gizella 15 kr. Lipner Gizella 10 kr. Klein Ernesztin 10 kr. Brenner Antónia 10 kr. Papp Ottilia 10 kr. Klein Ilona 10 kr. Zöchling Gizella 10 kr. Moskovitz Regina 10 kr. Goldberger Erna 15 kr. Csizmazia Mariska 10 kr. Villheim Ilona 10 kr. Veitlinger Hilda 10 kr. Wagner Róza 10 kr. Zinner Teréz 10 kr. Holczer Ilona 10 kr. *Összesen 2 frt 20 kr.*

Erschinger Jánosné *4442. sz. ívén:* Führer Etel 15 kr. Szilberleitner Sarolta 20 kr. Baumgartan Etelka 15 kr. Schwartz Aranka 20 kr. Kohn Teréz 12 kr. Ehrenvald Bianca 20 kr. Tészárik Irén 20 kr. *Összesen 1 frt 22 kr.*

Az *5630. sz. nagy íven:* Gallauner Anna 2 frt.

Gallauner Lujza gyűjtése : **54 frt 99 kr.**

Gyűjtő: Lehr Emma, tanítónő Rozsnyón.

Nitsch Emilia *942. sz. ívén:* Lehr Anna 10 kr. Varga Lujza 10 kr. Dendely Samu 10 kr. Polónyi Károly 10 kr. Hajcsi Nelli 10 kr. Nitsch Emilie 20 kr. N. N. 10 kr. Loisch Julie 20 kr. S. Nitsch 20 kr. Weszter M. 20 kr. Guhr S. 20 kr. Weszter P. 20 kr. Nitsch J. 10 kr. Székely Gy. 10 kr. *Összesen 2 frt.*

Löw Hermin *943. sz. ívén:* Lehr Emma 10 kr. N. N. 20 kr. *Összesen 30 kr.*

Tamásy Jolán *944. sz. ívén:* Lehr Emma 10 kr. Polonyi Károly 10 kr. Feledy Ferenczné 50 kr. Sulyán Sándorné 10 kr. Sulyán 20 kr.

Frecska Jánosné 10 kr. Frecska Albertné 10 kr. Váry Lászlóné 10 kr. Zsembery Ilona 10 kr. Dendely Samu 10 kr. Hajcsi Nelli 10 kr. Maurer Olga 10 kr. Barakna Teréz 10 kr. Tamásy Pálné 20 kr. Tamásy Jolán 10 kr. Sárossy Klára 20 kr. Tamásy Mária 20 kr. Gönczy Istvánné 20 kr. Novotnyi Józsefné 10 kr. Tamásy Margitka 10 kr. *Összesen 3 frt.*

Bölcsházy Vilma *945. sz. ívén:* Lehr Emma 10 kr. Kaill Irma 10 kr. N. N. 10 kr. Bölcsházy István 10 kr. G . . . . y 20 kr. Dendely Samu 10 kr. Polónyi Károly 10 kr. Varga Lujza 10 kr. Bölcsházi Vilma 20 kr. Hajcsi Nelli 10 kr. Kirner Kornélia 20 kr. Winter Berta 20 kr. Kányi János 20 kr. Dancsák Julia 20 kr. Miávvesz András 20 kr. Lám Lajosné 10 kr. Zámbory Lajosné 10 kr. Halasi Lajosné 20 kr. Irányi Ilona 10 kr. Polatsek Béláné 20 kr. Polacsek Ilonka 10 kr. Harmatta Irma 20 kr. *Összesen 3 frt 20 kr.*

Baltazár Ilonka *946. sz. ívén:* Lehr Emma 10 kr. Polónyi Károly 10 kr. Dendely Samu 20 kr. Polatsek Ilonka 10 kr. Weisz Vilma 10 kr. Czékus Gizella 10 kr. Szontagh Biri 20 kr. Baltazár Ilonka 10 kr. Hajcsi Nelli 10 kr. Zajácz Károly 10 kr. Farkas Ilma 10 kr. Jurin Jenke 10 kr. Baltazár János 10 kr. Bunkó Juliska 10 kr. Szikora Erzsi 10 kr. Muranszky Károly 10 kr. Bazilidesz Anna 10 kr. Csernok Anna 10 kr. Remenyik Ede 20 kr. Kahelmann Walter 20 kr. Delhy János 10 kr. *Összesen 2 frt 50 kr.*

Pazár Lenke *947. sz. ívén:* Lehr Emma 10 kr. Polónyi Károly 10 kr. Kaill Irma 10 kr. Hajcsi Nelli 10 kr. Horváth Mihály 10 kr. Pazár Lenke 20 kr. Pazár Emma 10 kr. N. N. 20 kr. K. M. 20 kr. Sz. J. 20 kr. Kálmán Lenke és Jolán 20 kr. N. N. 20 kr. Bölcsházy W. 10 kr. *Összesen 1 frt 90 kr.*

Justh Etel *948. sz. ívén:* N. N. 10 kr. Lehr Emma 10 kr. Justh Emmi 10 kr. Justh Etelka 10 kr. Dendely Samu 10 kr. Hajcsi Nelli 10 kr. Polónyi Károly 10 kr. N. N. 10 kr. Pósch Dezsőné 20 kr. Sárkány Lujza 20 kr. Sárkány Emilia 10 kr. Harmatta Irma 20 kr. Czillinger Loránd 20 kr. N. N. 10 kr. *Összesen 1 frt 80 kr.*

Alexy Anna *949. sz. ívén:* Lehr Anna 10 kr. Kaill Irma 10 kr. Fröhlich Ilona 10 kr. Varga Lujza 10 kr. Czékus Gizella 10 kr. Roxer Johan 10 kr. Harmatta Irma 20 kr. Alexy Anna 20 kr. *Összesen 1 frt.*

Varga Lujza *951. sz. ívén:* Lehr Anna 10 kr. Alexy Anna 10 kr. Polónyi Károly 10 kr. Dendely Sándor 10 kr. Hajcsi Nelli 10 kr. Hámos Lajos 40 kr. Bothné 15 kr. Varga József 10 kr. Mátisz Pálné 10 kr. Mátisz Pál 20 kr. Miszolszkyné 10 kr. Hámos Ida 1 frt. Bárczay Pali 40 kr. Varga Márton 60 kr. Langhoffer Mari 30 kr. Herkely Gyula 20 kr. Herkely Juli 10 kr. Varga Mártonné 50 kr. *Összesen 4 frt 65 kr.*

Lehr Emma gyűjtése **összesen: 20 frt 55 kr.**

Szántó Lajosné, szül. Fodor Bella *1485. sz. ívén:* Sz. L . . . . né 2 frt. Holtz Antal 1 frt. Farkas Gyula 1 frt. Rajnics János 1 frt. *Összesen 5 frt.*

Gutkopf Györgyné *1871. sz. ívén:* Szabó Gábor 20 kr. Bessenyődy István 20 kr. Kirchmayer Irma 20 kr. Legifjabb Cato 10 kr. Ábrahám Sándorné 20 kr. Gutkopf György 20 kr. Franceline Framer 30 kr. Gutkopf Györgyné 1 frt. Kis Lajos 60 kr. *Összesen 3 frt.*

Aiglet Erzsébet, tanítónő *2111. sz. ívén:* Payr Irén 10 kr. Payr

Emilia 10 kr. Bella Irén 10 kr. Schuster Franciska 10 kr. Dr. Hirsch Vilmosné 10 kr. N. N. 10 kr. *Összesen 60 kr.*

Alexy Emilia, polg. isk. tanítónő, Kassán a *2114. sz. ívén:* Hess Amália 20 kr. Jantner Margit 30 kr. Pollacsek Irén 20 kr. Hermann Ilona 30 kr. Kövi Róza 30 kr. Rachler Ida 30 kr. Trompler Irma 30 kr. Darthe Mária 30 kr. Wolf Heléne 20 kr. Széll Margit 20 kr. Windt Margit 20 kr. Wieszner Antónia 20 kr. Széll Regina 30 kr. Róth Heléna 30 kr. Scholtz Valerie 20 kr. Kasprák Etel 10 kr. Polnis Ilona 10 kr. Breyer Ilka 20 kr. Széll Adél 30 kr. Hankisz Margit 10 kr. Gulyás Stefanie 10 kr. Solcz Inesz 20 kr. Pollacsek Erna 20 kr. Podolinszky Julie 10 kr. Langsfeld Carla 30 kr. *Összesen 5 frt 50 kr.*

Bányay Blanka *2178. sz. ívén:* László Mari 10 kr. Bányai Szeréna 10 kr. Amirás Ilona 10 kr. Osztián Mari 10 kr. Merza Mari 10 kr. Drágumán Irma 10 kr. Kassa Ilona 10 kr. Szentes Ilona 10 kr. Kirschner Róza 10 kr. Lázár Margit 10 kr. Merza Irma 10 kr. Szőnyi Róza 10 kr. Horváth Paula 10 kr. Turcsa Kata 20 kr. Flóra Julia 10 kr. Simay Terka 10 kr. Simay Róza 10 kr. Hodos Valeria 10 kr. Gócs Ilona 10 kr. Duha Beatrix 10 kr. Todorfi Józsa 10 kr. Bartalis Róza 10 kr. Kovrig Anna 10 kr. Bányai Mariska 10 kr. Deák Kata 10 kr. Novák Rebi 10 kr. Bányai Blanka 10 kr. Wroblevsky Gizella 10 kr. Feuerstein Szeréna 10 kr. Szabó Aranka 10 kr. Fekete Amália 10 kr. Major Vilma 10 kr. Koncz Nina 10 kr. Woith Wetti 10 kr. Kehes Anna 10 kr. Flórián Antónia 10 kr. László Mariska 10 kr. Özv. Pitter Antalné 10 kr. *Összesen 3 frt 80 kr.*

Bárthos Erzsébet *2218. sz. ívén,* Mármaros-Szigeten: Páll Manó 2 frt. Berger Miksa 50 kr. Hörcher Etelka 50 kr. Özv. Barthos Jánosné 50 kr. Barthos Berta 20 kr. Barthos Emmika 20 kr. Barthos Mariska 10 kr. Miller Gyula 30 kr. *Összesen 4 frt 30 kr.*

Baubin Eleonora áll. tanítónő *2227. sz. ívén,* Német-Szt.-Mihályon: Baubin E. 1 frt. Schumetterer Nándor 1 frt. Leoss Malidin 1 frt. Deutsch Aranka 50 kr. Manheim J. 60 kr. Kiss Varga János 50 kr. *Összesen 4 frt 60 kr.*

Bauer Irma, tanítónő, *2228. sz. ívén:* Salczer Miksa 10 kr. Reják Antal 10 kr. Schnitta Lajos 10 kr. Schlesinger Sámuel 4 kr. Stefan 5 kr. Bauer Irma 25 kr. Bauer Julia 20 kr. *Összesen 84 kr.*

Zádra Julia tanítónő *2409. sz. ívén,* az «Erzsébet» városi leányárvaház növendékei Budapesten: Erczhegyi Janka 10 kr. Frischer Anna 10 kr. Gréger Hermina 10 kr. Jonák Róza 10 kr. Kilicsuk Erzsike 10 kr. Kedvessy Eleonora 10 kr. Ligetty Margit 10 kr. Mann Anna 10 kr. Majthányi Janka 10 kr. Nemetz Karolin 10 kr. Städler Irma 10 kr. Schreiber Teréz 10 kr. Tóth Jolán 10 kr. Véghely Angela 10 kr. *Összesen 1 frt 40 kr.*

Zádra Mária tanítónő *2410. sz. ívén:* Budapesten. Müller J. L. 20 kr. Müller Irma 20 kr. Müller Lujza 20 kr. Müller Margitka 20 kr. Müller Józsika 20 kr. Stieber Irma 60 kr. Laczkó Teréz 20 kr. Kugliczky Anna 20 kr. Lazarovicz Lajos 10 kr. Házas Jenő 25 kr. Házas Aranka 25 kr. *Összesen 2 frt 60 kr.*

Csehál Anna *2449. sz. ívén:* Szili Izabella 10 kr. Weiler Stefanie 30 kr. Tormássy Ilona 10 kr. Rakovszky Vilma 30 kr. Kubinyi Fanny 20 kr. P. M. 30 kr. Csehál Anna 70 kr. *Összesen 2 frt.*

Csermely Jolán *2459. sz. ívén:* Haag Eleonora 10 kr. Seitz Gizella

10 kr. Csermely Jolán 10 kr. Schramm Ilona 10 kr. Csermely Lujza 10 kr. Faulhaber Mari 20 kr. N. N. 20 kr. Blasko Emma 20 kr. Dr. Wasko Lajos 20 kr. Csermely Janka 20 kr. Sursich Ilka 10 kr. Lillin Henriette 10 kr. Heim Anna 10 kr. *Összesen 1 frt 80 kr.*

Deutsch Ilona tanítónő *2516. sz. ívén*, Baján: Kohn Lajos 50 kr. Sztrilich Mari 50 kr. Mohácsek Eleonora 20 kr. Rothfeld Josefine 30 kr. Viesel Minka 30 kr. Hesser Gyuláné 50 kr. Hesser Hermin 30 kr. Orllák Flóra 30 kr. Stern Fáni 30 kr. C. Fridmann 30 kr. Schön Mórné 50 kr. Katz Józsefné 40 kr. Prager Julia 20 kr. Reich Mari 50 kr. Steiffer Paulin 30 kr. Valentio Szidónia 30 kr. Armht Róza 20 kr. Bájer Hermin 20 kr. Hildenstáb Emma 20 kr. Deutsch Móricz 50 kr. Spitzer Károlyné 30 kr. Borza Nándor 50 kr. Tóth Szt.-Balázs Márta 50 kr. Reich Bernátné 40 kr. Bossán Károlyné 30 kr. Friedmann Sándor 50 kr. Ladányi Mórné 30 kr. Reich Ignáczné 50 kr. Rothfeld Miksáné 30 kr. Justiz Károlyné 30 kr. Valentin Dávidné 20 kr. Gerhárdt Katinka 15 kr. Brust Simonné 20 kr. Weinberger Rózsa 20 kr. Weinberger Teréz 20 kr. Özv. Léderer Károlyné 20 kr. Herzfeld Henrikné 30 kr. Weinberger Benő 20 kr. Deutsch Mátyásné 30 kr. Deutsch Rózsa 50 kr. Dr. Z . . . 50 kr. Deutsch Ilona 50 kr. *Összesen 14 frt 15 kr.*

Fekete Teréz tanítónő *2648. sz. ívén:* Szatmáron. Fekete Teréz 50 kr. Szőke Béla 20 kr. Kishalmy M. Lajos 1 frt. Révész Lajos 20 kr. R. Nagy Endre 20 kr. Nagy Károly 20 kr. Szappanyos Kálmán 1 frt. Vancs Justus 20 kr. Preinesberger Gyula 20 kr. Dunka Péter 20 kr. Tegze Sándor 20 kr. Kovács Sándor 20 kr. Kannisky János 20 kr. Elekes Antal 20 kr. Layka Vilmos 20 kr. Kegyes Sándor 20 kr. Kristyóri Mór 50 kr. Kovalszky László 10 kr. Reke 20 kr. A. F. 20 kr. N. N. 10 kr. Litersky Andor 20 kr. Ifj. Kovács Sándor 20 kr. Kovács Jenő 20 kr. Szűcs Károly 20 kr. Medák József 20 kr. Király József 20 kr. Vásárhelyi Lajos 20 kr. Orosz Károly 20 kr. Rezucsek Antal 1 frt. Kiczere János 20 kr. N. N. 10 kr. Lengyel Károly 1 frt. Ipitz Ignátz 40 kr. Löwy Miksa 1 frt. Földessy Sándor 1 frt. Pap Kálmán 30 kr. Tomka József 40 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Ember Sándor 10 kr. Funk Alajos 20 kr. N. N. 50 kr. Tomka Mór 1 frt. Berky Gyula 20 kr. Vojnis István 50 kr. N. N. 30 kr. M. M. 30 kr. Joó László 30 kr. N. N. 30 kr. N. N. 30 kr. Lengyel Géza 1 frt. Kovács Béla 20 kr. Tomka Vincze 50 kr. B. 20 kr. Jáki Mihály 1 frt. Mester Sámuel 1 frt. *Összesen 20 frt 40 kr.*

Gonda Mária, tanítónő, *2790. sz. ívén:* Gonda Mária 1 frt. Hochegger Fanny 1 frt. Medgyaszay Lenke 50 kr. Liftner Berta 30 kr. Szurmó Ambrus, felsőbb l. isk. igazgató Nagy-Kőrösön, 1 frt. *Összesen 3 frt 80 kr.*

Gróff Mária tanítónő, *2821. sz. ívén:* Gróff Mária Pest-Jenőn 1 frt. Pusztai Mátyás 1 frt. Mohácsek Anna 30 kr. Pilmayer Antal 1 frt. Mózer Ferenczné 10 kr. Homer Árpád 1 frt. Rupp Eugén 50 kr. Nooczy Emil 1 frt. Záborszky 1 frt. Löwy Mór 50 kr. Klinger Márton 50 kr. Balczer Antal 80 kr. Páseián Mária 50 kr. Wittmann József 50 kr. Kompp József 50 kr. Lait Georg 50 kr. Lack István 1 frt. Staxian József 10 kr. Slerb Michel 10 kr. Irantmann József 50 kr. Balzer Ágnes 20 kr. *Összesen 12 frt 50 kr.*

Sugár Jolán *2892. sz. ívén*, Aradon: Sugár Jolán 1 frt. Sugár Ignácz 1 frt. Végh Adél 1 frt. Friedmann Lajos 1 frt. Neumann Dániel 2 frt. Ifj. Amhényi Ignácz 2 frt. Münz Ferencz 1 frt. Dr. Arenberg Milan

1 frt. L. J. 1 frt. Fleischmann József 1 frt. Kerényi Sándor 1 frt. Kailbach Józsa 2 frt. Urszinyi Béla 5 frt. Kerényi Béla 1 frt. Bokor Béla 2 frt. Löffler Mór 4 frt. Badin Róbertné 50 kr. Pollák Lipót 1 frt. Sugár Béla 1 frt 50 kr. *Összesen 30 frt.*

Hoffer Mari, tanítónő, *2948. sz. ívén*, Halason: Bulcsu Viola 1 frt. Szathmáry Sándorné 50 kr. Molnár Lujza 30 kr. Hodossy Etelka 20 kr. Loos Menyhért 20 kr. Özv. Hamar Andrásné 10 kr. Zsény Margit 50 kr. Zsény Eszter 50 kr. Ráczné 50 kr. Darvasné 10 kr. Hamar Erzsi 30 kr. Szentpétery András 20 kr. Özv. Szentpéteri Imréné 20 kr. Fridrich Alajosné 20 kr. L. A. 10 kr. Nagy Katalin 10 kr. Nagy Mariska 10 kr. Knitel Frigyes 10 kr. Papp nővérek 30 kr. Berki Antalné 50 kr. Spühler Vilma 40 kr. Kellner Szidónia 10 kr. Kellner Fáni 20 kr. Fleischl Regina 20 kr. Bikády Zsófia 1 frt. Kohn Pálné 10 kr. Schön Regina 10 kr. Özv. Dr. Tóth Józsefné 50 kr. Karacs Teréz 50 kr. Hoffer Teréz 50 kr. Hoffer Mari 50 kr. *Összesen 10 frt 30 kr.*

Karkis Istvánné *3107. sz. ívén*, Budapesten: Spertl György 50 kr. Jankovich Jánosné 2 frt. Sanncsen Róbert 10 kr. Szahota Mihály 10 kr. Arányi Karolina 20 kr. Huber János 50 kr. J. K. 50 kr. Loscherth Johan 20 kr. N. N. 20 kr. Böschat János 30 kr. *Összesen 3 frt 10 kr.*

Özv. Kassevich Jánosné főv. tanítónő *3119. sz. ívén:* Dr. Kiss Gyula 1 frt. J. 20 kr. N. N. 30 kr. Br. Suncen Ardorá 1 frt. X. Y. 20 kr. N. N. 1 frt. Pityi Pál 1 frt. Dekker Vilma 50 kr. N. N. 50 kr. Wiederspan Hermin 50 kr. Özv. Kassevich Jánosné 2 frt. *Összesen 8 frt 20 kr.*

Kecskés Borbála tanítónő *3130. sz. ívén*, Nagy-Károlyban: Kecskés Borbála 1 frt. Pengász Ilona 10 kr. Varga Ilona 10 kr. Kerekes Etelka 10 kr. Dietschy Georgina 10 kr. Papp Erzsébet 10 kr. Kinál Ilona 10 kr. Rácz Róza 10 kr. Szeiler Ilona 10 kr. Leitner Veróni 10 kr. Tanhoffer Szeréna 10 kr. Szókán Emma 10 kr. Hágen Ilona 10 kr. Vida Emma 10 kr. Krupa Ilona 10 kr. Balajti Róza 10 kr. Szerecsen Mária 10 kr. Wéber Veróni 10 kr. Zichermann 20 kr. Volácsak Teréz 10 kr. Orosz Terézia 10 kr. Merk Irén 30 kr. Ernyi Anna 10 kr. Grizhaber Ilona 10 kr. Szilágyi Erzsi 10 kr. Schek Lujza 10 kr. Linzenbold Erzsi 10 kr. Almásy Adél 10 kr. Glatz Erzsi 10 kr. Kosztin Mária 10 kr. Libhauser Erzsi 10 kr. Varga Jozefa 10 kr. Müller Róza 10 kr. Taff Erzsébet 10 kr. Széky Ilona 10 kr. Széky Boriska 10 kr. Nagy Mária 10 kr. Kecskés Gizella 10 kr. Pósz Katalin 1 frt. *Összesen 6 frt.*

Komposcht Anna tanítónő *3229. sz. ívén*, Kernyaján: Inglückhoff Károly 1 frt. Schlachta Pál 20 kr. Jerger Konrád 1 frt. Herberth János 20 kr. Márczy Aranka 30 kr. Márczy Bizinger Erzsébet 20 kr. Kremmer Lajos 10 kr. Antalitz Kálmán 50 kr. *Összesen 3 frt 50 kr.*

Özv. Krausz Lipótné, tanítónő, *3298. sz. ívén:* Weisz Juliska 10 kr. Fekete Vilma 10 kr. Fieber Teréz 10 kr. Breier Etelka 10 kr. Fleiszig Regina 10 kr. Özv. Krausz Lipótné 34 kr. *Összesen 84 kr.*

Kriszt Julia *3314. sz. ívén:* Weiszmóhr Mihály 1 frt. Kis-szállási tisztikar 1 frt 30 kr. Panak Emil 50 kr. Kriszt Julia 50 kr. *Összesen 3 frt 30 kr.*

Kuzmanovits Cornelia tanítónő *3347. sz. ívén:* Diblik János 20 kr. Römer Miklós 20 kr. Spielmann Sándor 20 kr. Grósz Antal 30 kr. N. N. 20 kr. Windig Josefin 10 kr. Friedmann Soma 30 kr. N . . . 20 kr. Stelzer Anna 1 frt. L. Wilhelm 20 kr. K . . . y 1 frt. Vizkelety 1 frt. Hridi-

ker József 10 kr. S. J. 20 kr. Schmidt Vilmos 20 kr. Szentpáli Ottó 50 kr. Ulrich Johan 10 kr. V. M. 1 frt. Hofbauer V. 50 kr. Saltennen Aladár 20 kr. N. N. 50 kr. Szakálházáról 1 frt. Kuzmanovits E. 1 frt. *Összesen 10 frt 20 kr.*

Lényei Irma *3399. sz. ívén:* D. Marczi 10 kr. D. Marcsa 25 kr. B. B. 20 kr. F. L. 10 kr. L. Ilona 40 kr. Helvey Lóri 20 kr. Grillné 20 kr. Mihályfy 10 kr. Felekiné Fédra 20 kr. Szacsvayné 20 kr. Hegyesi Mari 50 kr. Tolnayné 10 kr. Lubinszkyné 10 kr. Nagy Ibolya 10 kr. Rákosi 10 kr. Rajnai Giza 20 kr. Abonyi Gyula 10 kr. Paál Sándorné 10 kr. Fekete Berta 10 kr. Jankó Jánosné 20 kr. Jankó Gizike 10 kr. N. N. 15 kr. B. Teréz 20 kr. *Összesen 4 frt.*

Lubich Etel főv. tanítónő *3439. sz. ívén:* Balázsy Dénes tanár 10 kr. Özv. Szűts Jánosné 2 frt. Gyulay Elek 20 kr. Tausz Ferencz 20 kr. *Összesen 2 frt 50 kr.*

Meissner Regina. polg. isk. tanítónő Kassán a *3553. sz. ívén: 43 frt.* (mely összeg, saját kézimunkájának, egy üvegfestménynek, a «Mária Dorothea» egyesület javára történt kisorsolásán folyt be).

Murády Emeső tanítónő *3641. sz. ívén:* X. Y. 10 kr. V. Z. 10 kr. Pavlás J. 20 kr. N. N. 20 kr. Gavrilovits István 50 kr. Köpf Irma 50 kr. D. S. K. Pécskán 1 frt. Kripp József 50 kr. Nagy József 20 kr. Petrovits Emilie 50 kr. Breisach Béla 20 kr. Kölln József 10 kr. Somogyi Kálmán 50 kr. Puza László 20 kr. Murády Emeső 20 kr. *Összesen 5 frt.*

Nagy Katalin *3663. sz. ívén:* Bolyóné 40 kr. Komoróvszy Ilka 30 kr. Bolyó Irén és Blanka 20 kr. Bolyó Margit és Ilka 10 kr. Romkay Nádorné 10 kr. Uprik Mariska 20 kr. J. 20 kr. Fáyné 20 kr. Kis Lajosné 10 kr. Szalay Lajosné 20 kr. Korkovicsné 10 kr. Biró Bertalanné 40 kr. Danay Sarolta 20 kr. Oraveczné 20 kr. Nagy Katalin 10 kr. *Összesen 3 frt.*

Palásthy Endréné áll. tanítónő *3761. sz. ívén,* Török-Bálinton: Palásthyné Irma 50 kr. Wlasák István 20 kr. Person Henrik 20 kr. Rothmayer Adám 1 frt. Kojadmovics 40 kr. Zimándy Ignácz plébános 10 frt. N. 40 kr. Um was handelt es sich? Reiter földb. 1 frt. Dr. D. 1 frt. Trummer Károly 20 kr. Paxián János 40 kr. Bunth Vendel 1 frt. Joszt József 20 kr. Fink József 20 kr. Schäriek Gergely 20 kr. Fink Henrik 20 kr. *Összesen 17 frt 10 kr.*

Rafaelovics Katalin magántanítónő *3921. sz. ívén.* Czegléden: Hunyadi Ferenczné 50 kr. Hunyadi Mariska 15 kr. Hunyady Ilona 15 kr. Gubodyné 50 kr. Gubody Ilon 25 kr. Kovács Áronné 50 kr. Kovács Margit 25 kr. Szekeres Piroska 25 kr. Szekeres Ilona 25 kr. Szekeres Miklósné 50 kr. Tar Sománé 50 kr. Tar Lenke 30 kr. Scheffer Mari 40 kr. Löwl Margit 50 kr. Leib Emilia 15 kr. Leib Gizella 15 kr. Schallauer Mariska 40 kr. Bálint Terka 25 kr. Popp Gizella 30 kr. Krompek Józsefné 30 kr. Nagy Angéla 50 kr. Nagy Ella 50 kr. Rafaelovics Katalin 45 kr. *Összesen 8 frt.*

Szontsek Lenke tanítónő *4115. sz. ívén,* Akna-Sugatagon: Stepán Jolán 2 frt. Szontsek Lenke 2 frt. Papp Gyula 50 kr. Profantner J. 1 frt. Miller József 50 kr. Pávelné 50 kr. Bárány 50 kr. Steiner G. 40 kr. Jurka Jánosné 1 frt. Ötvös Cornelia 50 kr. Lempják István 50 kr. Fejes 30 kr. Ivánovitz 24 kr. Szabó Károly 50 kr. Woditska József 30 kr. *Összesen 10 frt 74 kr.*

Szibelt Mária tanítónő *4179. sz. ívén:* Beniczky Zathureczky Paula

20 kr. Szibelt Mária 1 frt. Lehoczky István 1 frt 5 kr. Ifj. Tirts Rezső 1 frt 8 kr. Schusztek Fáni 30 kr. S. Zsiga 20 kr. Szibrer Gyula 50 kr. L. 20 kr. Marmorstein Ferike 30 kr. Jánik Kálmán 1 frt. Schulz Ferencz 1 frt. Szita Béláné 50 kr. Kollár Marina 60 kr. Matuskovich Márton 1 frt. Matuskovich Paula 1 frt. Dr. Z. 1 frt. Graborszky 1 frt. X. Y. 30 kr. Kontsek György 80 kr. Ivánszky József 20 kr. Fürst Herman 20 kr. Farkas István 60 kr. Wagner Linka 30 kr. N. N. 2 frt. Gr. Batthyányi 5 frt. Egy szegény árva 50 kr. N. N. N. 1 frt. N. N. 10 kr. *Összesen 23 frt.*

Ujházy Aladárné *4480. sz. ívén*, Mármaros-Szigeten: Kricsfalusy Vilmosné 1 frt. Szabó Jánosné 1 frt. Testonovics Jánosné 1 frt. Veréczy Gyuláné 50 kr. Szilágyi Erzsike 20 kr. Breznay Mariska 20 kr. Szilágyi Jánosné 1 frt. Kengyela Irma 20 kr. Pribnow Lujza 20 kr. Kricsfalusy Margit 10 kr. Fejér Klára 20 kr. Hegyesy Róza 10 kr. Kovács Berta 20 kr. Kricsfalusy Marika 10 kr. Fábián Mártha 10 kr. Fábián Ilona 10 kr. *Összesen 6 frt 20 kr.*

A *4521. sz. íven:* V. L. 20 kr. Schlésinger Zsófi 10 kr. *Összesen 30 kr.*

Erőss Lajosné *4821. sz. ívén*, Földesen: Erőss L.-né 50 kr. Amcze József 25 kr. Karácson Mihály 20 kr. Nagy Antal 50 kr. Szilágyi Lajos 20 kr. Zloczky M. 50 kr. *Összesen 2 frt 15 kr.*

Kőrösi János *4965. sz. ívén:* Kőrös-Ladányon 50 kr.

Bauer Teréz tanítónő és Paal Gyula *5432. sz. ívén*, Maros-Vásárhelyen: Paal Gyuláné 20 kr. Paal Gyula 20 kr. Bauer Klára 20 kr. Sándor Jánosné 1 frt. Gáspár Gyuláné 50 kr. Csiky Jánosné 40 kr. Fellmann Józsefné 40 kr. Pátrubány Antalné 50 kr. Schmiss Árpádné 10 kr. Biró Ferencz 30 kr. Duduz Zakariás 20 kr. Izmael Károlyné 40 kr. Istvánfy Istvánné 30 kr. T. Kálláerné 50 kr. Hirschmann Adolfné 50 kr. Dósa Elekné 50 kr. Özv. Czecz Miklósné 50 kr. Vágóné 80 kr. Reicharispergné 50 kr. Boras Babetta 30 kr. N. N. 30 kr. Imrich Sándor 20 kr. Bartók László 30 kr. Gyöngyösyné 30 kr. Lázár Benedekné 20 kr. Adtam 20 krt. Csonka Géza 30 kr. László György 20 kr. Gmesch Antoniette 30 kr. Valaki 20 kr. Valaki 30 kr. Petsky F.-né 1 frt. Adtam 20 krt. Mestisz Mihályné 20 kr. Halmágyi 10 kr. Mück Irén 20 kr. Adtam 20 krt. Valaki 10 kr. Törpényisné 20 kr. Sztupiczkyné 30 kr. N. N. 20 kr. Dr. Szentpéteryné 50 kr. Izmael testvérek 30 kr. Hellwig 20 kr. Kathonay Gyula 50 kr. Marosi Ödön 50 kr. Bücher Miksa 50 kr. S. Anton 50 kr. Kaupp E. 30 kr. N. N. 20 kr. N. N. 10 kr. Gajzágó Antalné 50 kr. Harmath Antal 20 kr. Csiki Lajos 20 kr. Petesei 20 kr. Kohnerné 20 kr. D. K. 20 kr. M. 20 kr. Geréb 20 kr. N. N. 20 kr. Dózsa Emma 30 kr. X. Y. 30 kr. Srakatsői Sándorné 20 kr. Dr. Agyagásiné 20 kr. Csiki Károly 40 kr. N. N. 20 kr. Nemes Józsefné 30 kr. N. N. 20 kr. N. N. 20 kr. Egy valaki 50 kr. Bálinth Dénesné 40 kr. Győrfy Petőné 50 kr. Fischer H. 30 kr. Dr. Kozmáné 20 kr. Csákány F. 20 kr. Dr. Mososi Kálmán 40 kr. Konz Lajosné 20 kr. Vitályos Samuné 50 kr. Vécsey Róbertné 50 kr. Dr. Turnovszky Mór 20 kr. B. M. 10 kr. D. D. 20 kr. Nagyné 20 kr. Bocskor Mihályné 30 kr. Adtam 20 krt. Müller Hermin 30 kr. Schwartzné 20 kr. Nagy Lajosné 20 kr. R.-né 20 kr. Oppenheim Ilona 10 kr. Gorové Ignáczné 10 kr. N. N. 20 kr. Adtam 10 krt. Horváth Miklósné 20 kr. Csongvayné 30 kr. Farkas Lajosné 30 kr. Biró Sándor 20 kr. Bernády gyógyszertáros 50 kr.

Adtam 10 krt. Bodókyné 20 kr. Adtam 20 kr. Lefkovitsné 20 kr. Misz Olivérné 40 kr. N. N. 10 kr. Adéle 10 kr. N. N. 20 kr. Simay Vilmos 20 kr. N. N. 20 kr. N. N. 20 kr. Kerekes Sámuel 50 kr. Veress Menyhértné 30 kr. Fáy László 40 kr. Dózsa Endréné 1 frt. N. N. 10 kr. Szalay Sándor 10 kr. J . . . . né 10 kr. Ajtay Gyuláné 20 kr. Petrubány Gergelyné 50 kr. N. N. 20 kr. Dr. Tisler Gyula 20 kr. Ifj. Farkas Izsákné 20 kr. Wallerstein Bernát 40 kr. *Összesen 36 frt 30 kr.*

Papp Sámuel ref. lelkész *10.278. sz. ívén*, B.-Ujvároson: Papp S. 50 kr. Maday Imre 5 kr. Kecskés Gábor 10 kr. Némely József 5 kr. Lendvay Sándor 10 kr. Ferenczi Sándor 10 kr. Fekete Lajos 5 kr. Nagy Péter 10 kr. N. 10 kr. Bulyay Sándor 10 kr. Szilágyi Imre 10 kr. Patsenvszky János 10 kr. Ifj. Bereczky István 10 kr. Győry István 5 kr. Gyaponyi Mihály 10 kr. Csige Sándor 5 kr. Igaz Pál 5 kr. *Összesen 1 frt 80 kr.*

Éberling Laura tanítónő, *10.539. sz. ívén*, Budafokon: Éberling Laura 40 kr. N. P. 20 kr. Éberling Laura 60 kr. Tihanyi Gusztáv 20 kr. *Összesen 1 frt 40 kr.*

Gyűjtő: *Gallauner Lujza, áll. tanítónő Ujpesten.*

Liftner Jolán *16. számú gyűjtő ívén:* Csepcsányi Berta 10 kr. Baternay Róza 10 kr. Lehner Ilonka 10 kr. Schön Ilona 10 kr. Albrecht Paula 10 kr. Templom-utczai isk. I. l. oszt. 10 kr, *Összesen 60 kr.*

Vörös Ida *17. sz. ívén:* Lőrincz-utczai II. leány-osztály 30 kr.

A *19. sz. íven:* N. N. 10 kr.

Szentes Ferike *20. sz. ívén:* Prucsi Róza 10 kr. Löwy Róza 30 kr. Tresz Etelka 10 kr. Schelhonn Róza 10 kr. Reindl Adél 5 kr. Szentes Ferike 35 kr. *Összesen 1 frt.*

Asztalos Lajosné *21. sz. ívén:* Asztalos Lajosné tanítónő 30 kr. Chlumsky Erzsébet 15 kr. Szélba Viola 25 kr. Novotni Irma 10 kr. Glock Emma 40 kr. Özv. Dr. Kronstein Józsefné 20 kr. Bogner Gizella 20 kr. Liebl Irma 20 kr. Novák Anna 20 kr. Miszlovits József 10 kr. Pocs Irma 10 kr. *Összesen 2 frt 20 kr.*

A *22. sz. íven:* Pap János 10 kr.

Friedrich V. *24. sz. ívén:* Attila-utczai isk. IV. fiú-oszt. 36 kr.

A *27. sz. íven:* Hlavatsek István, áll. tanító 10 kr.

A *28. sz. íven:* Elszász M. Oszkár 20 kr.

A *29. sz. íven:* Radoch József 20 kr.

A *30. sz. íven:* Szigyártó Zoltán 30 kr.

Liszer Ignácz *31. sz. ívén:* a Liliom-utczai isk. V. f. oszt. 77 kr.

Peregriny Sándorné sz. Németh Irma *32. sz. ívén:* Ambrus Kornél 50 kr. Dr. Zára Gyula 50 kr. Kratochus Henrik 30 kr. Szirmay Andor 30 kr. Tóth Ferencz 20 kr. Dömjén Benő 20 kr. Németh József 30 kr. Zsemley Lajos 20 kr. Bitzó Rudolf 10 kr. Bócsi Ferencz 20 kr. Lám Miksa 40 kr. Pártos Henrikné 20 kr. P.-né 20 kr. Özv. Nemetz Jánosné 50 kr. Dr. Kántor 50 kr. Cs. 50 kr. N. N. 30 kr. N. N. 30 kr. Groholy Józsa 10 kr. N. J. 20 kr. *Összesen 6 frt.*

Bódy Ferenczné *33. sz. ívén:* Ujfalusy Ida 10 kr. Mészáros Mariska 10 kr. Ványi Lidia 10 kr. Schönhauszer Eszter 10 kr. Lejkó Anna 10 kr. Geschader Matild 10 kr. Quitt Jolán 10 kr. Máy Regina 10 kr. Elszner Etelka 10 kr. Kulcsár Aranka 10 kr. Brücke Katalin 10 kr. Puckl Henriette 10 kr. Csepcsányi Sári 10 kr. Péter Lujza 10 kr. Mertus Etelka

10 kr. Bányai Juliska 10 kr. Köhlbaum Anna 10 kr. Weisz Laura 10 kr. Gaubek Mari 10 kr. Braun Laura 10 kr. *Összesen 2 frt.*

Baumgarten Etelka *2235. sz. ívén:* Kraszner Aranka 10 kr. Schwartz Matild 10 kr. Schwartz Rudolf 10 kr. Schwartz Frida 10 kr. Várnai Jolán 20 kr. Steiner Regina 10 kr. Baumgarten Etelka 1 frt 30 kr. *Összesen 2 frt.*

Csintalan Lujza *2472. sz. ívén:* Mészáros Ilona 10 kr. Sterneil Valp. 10 kr. *Összesen 20 kr.*

Gaál Rózsa *2721. sz. ívén:* Jósika Margit 10 kr. Füzy Sarolta 10 kr. Appler Katalin 10 kr. Grünwald Ernesztin 10 kr. Lechner Mariska 10 kr. N. N. 10 kr. Reich Teréz 10 kr. *Összesen 70 kr.*

Gaganetz Mathild *2728. sz. ívén:* Gaál Rózsa 10 kr. Ifj. Vajdafy Gusztáv 10 kr. Olmütz Verona 20 kr. Völgyi Béláné 30 kr. Völgyi Kornélia 30 kr. Prély István 40 kr. N. N. 10 kr. Hajdu János 20 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. V. L. G. 10 kr. Gaganetz M. 30 kr. *Összesen 2 frt 30 kr.*

Királyi Mariska *3170. sz. ívén:* Bauer Jozefin 10 kr. Utcsek Irma 10 kr. Vinter Janka 20 kr. Médicz Hildegárt 5 kr. Király Irma 5 kr. Liszer Emma 5 kr. Grosz Róza 5 kr. Hanzély Ilona 10 kr. M. Mór 10 kr. Skultéty Apollonia 10 kr. Meitner A. 20 kr. Klenner Albert 10 kr. Iván 10 kr. *Összesen 1 frt 30 kr.*

Loeszl Ilona *3419. sz. ívén:* Mediez József 5 kr. Uhl József 25 kr. Szovelka Antal 5 kr. Morócz Sándor 10 kr. Willheim Zsiga 5 kr. Willheim Ottó 5 kr. *Összesen 55 kr.*

Somlyay Mariska *4085. sz. ívén:* a Lőrincz-utczai isk. I. l. oszt. 30 kr.

A *4984. sz. íven:* Mády Lajos igazgató 1 frt.

A *13,603. sz. íven:* Hlavetsek István 10 kr.

Gallauner Luiza gyűjtése **összesen: 22 frt 68 kr.***)

Számozatlan *gy. íven.* Gyűjtők: Rosenthal Giza és Fáy Rózsa Békés-Csabán. Rosenthal Márton 1 frt. Özv. Rosenthal Zsigmondné 1 frt. Özv. Fáy Mórné 40 kr. Fáy Miksa 20 kr. Dr. Fáy Samu 40 kr. S. F. 20 kr. *Összesen 3 frt 20 kr.*

A *143. sz. gy. íven,* Gyűjtő: Depiny Gizella Budapesten, Sámuel Károlyné 1 frt. Koller Ferencz 50 kr. Pethes Kálmán 50 kr. J. Lajos 1 frt. Simrák János 50 kr. Nedeczky Gáspár 20 kr. Bauer Ödönné 10 kr. Ugváry Teréz 20 kr. Krombach Anna 20 kr. Grünfeld Rozália 20 kr. Zöld Mária 40 kr. Weiner Johanna 20 kr. *Összesen 5 frt.*

A *163. sz. gy. íven.* Gyűjtő: Winkler Anna polg. képezdei növendék. Nagy Gyuláné 20 kr. Nagy Gyula 20 kr. Scriba Sarolta 45 kr. Zakariás B. 20 kr. Reich 10 kr. Russu 10 kr. Winkler Anna 20 kr. *Összesen 1 frt 45 kr.*

A *424. sz. íven.* Gyűjtő: Heinrich Irma okl. tanítónő Karánsebesen. Szák Alajos 50 kr. Szák Lujza 50 kr. Schuster Béla 20 kr. Tomány Ferenczné 20 kr. N. N. S. 20 kr. Benda Irma 20 kr. Heinrich Szák Guszti 20 kr. *Összesen 2 frt.*

Az *585. sz. íven.* Gyűjtő: Jacsesz Emilia. Nemes Gábor Czinkotán

* Gallauner L. első gyűjtésének eredménye (l. fentebb 215. lapon) 54 frt 99 kr.; összes gyűjtése tehát *77 frt 67 kr.* *Szerk.*

5 frt. N. N. 20 kr. Zs. L. 20 kr. X. Y. 20 kr. F. M. 50 kr. M. J. 20 kr. Edelstein Ármin 1 frt. Goldmann Herman 50 kr. Kardos András 20 kr. Dubovszky 20 kr. Özv. Hőzs Mihályné 20 kr. Szemők Pálné 2 frt. Francsek Amália 20 kr. Dr. Haas Ferencz 1 frt. Loisava János 4 frt. N. N. 1 frt. Polner Dezső 1 frt. Jüli János 1 frt. N. N. 1 frt. Moller Vilmos 1 frt. Bobor István 1 frt. Macskásy 30 kr. Székely Gyula 1 frt. Mirák Juliánna 50 kr. Fuchs Ignácz 2 frt. Záborszky 1 frt. Ujváry Zoltán 1 frt Krátky Sámuel 50 kr. Cserepes Jenő 50 kr. Egy valaki 60 kr. Bőgő Miska 10 kr. Medgyessy Bertalanné 40 kr. Kémeri Jánosné 40 kr. Magay Margit 20 kr. Özv. Simon Péterné 20 kr. B. M. 1 frt. Burger József 10 kr. Altziebler Jakab 80 kr. Berger Dániel 10 kr. Hammel József 30 kr. Ifj. Altziebler András 1 frt. Bartor Ferencz 30 kr. Koleszár Pál 20 kr. Berger Márton 50 kr. Id. Altziebler Andor 1 frt. Burger István 30 kr. Hummel György 60 kr. Burger Dániel 30 kr. Hummel Pál 1 frt. Kovács György 50 kr. Rajz Antal 50 kr. N. N. 20 kr. Gyatura Ferenczné 1 frt. Gyurcsánszky János 20 kr. Grünfeld Jakab 10 kr. Szlankó Pál 10 kr. Varga János 10 kr. N. N. 20 kr. Csermák Márton 40 kr. Paulik János 30 kr. Weisz Jakab 25 kr. Goldmann Éliásné 20 kr. N. N. 20 kr. Bednás Tamásné 10 kr. Goldmann Mórné 20 kr. Merva Mártha 20 kr. Edelstein Karolin 30 kr. Goldmann Malvin 20 kr. Ecsenszky Márton 20 kr. Egy üldözött Rákos-Keresztúron 20 kr. *Összesen 40 frt 45 kr.*

Az *1884. sz. íven.* Gyűjtő: Bromeisz Zoe Budapesten. Fekete József 1 frt. Szentpályi Jenő 50 kr. Szentpályi Jenőné 50 kr. Bernáth Zsiga 10 kr. Bernáth Zsiga 10 kr. Benigny Margit 10 kr. Benigny Zelma 10 kr. Bujkovszky Sarolta 10 kr. Lichtenstein Malvin 20 kr. Mosánszky Olga 10 kr. Mosánszky Paula 10 kr. Kemény Jolán 10 kr. Szontagh Ernesztin 10 kr. Szontagh Lukretia 10 kr. Szontagh Angéla 10 kr. Szontagh Miklós 10 kr. Szontagh Tibor 10 kr. Pálffy Jozefin 10 kr. Pálffy Mária 10 kr. Pálffy Márta 10 kr. Dániel Lajos 10 kr. Dániel Elek 10 kr. Pálffy Lilli 10 kr. Dániel Ferencz 10 kr. Pálffy Misi 10 kr. Pálffy Zoltán 10 kr. Pálffy Blanka 10 kr. Bischitz Regin 10 kr. Bischitz Irma 10 kr. Fejér Mártonné 10 kr. Bischitz Vilma 10 kr. Fejér Ella 10 kr. Bernáth Dezsőné 10 kr. Máthé Margit 10 kr. Máthé Elemér 10 kr. Illés Margit 10 kr. Illés Dalma 10 kr. Illés Leona 10 kr. B. H. 10 kr. B. Th. 10 kr. B. Z. 10 kr. B. E. 10 kr. B. S. 10 kr. B. L. 10 kr. S. L. 10 kr. S. T. 10 kr. L. W. 10 kr. E. S. 10 kr. Rudnay Margit 10 kr. Rudnay Ilona 10 kr. Rudnay Lenke 10 kr. N. N. 10 kr. *Összeen 7 frt.*

Az *1940. sz. íven.* Gyűjtő: Ecker Auguszta, polg. isk. tanítónő Budapesten. Hechtl Irma 2 frt. F. R. 50 kr. Ecker Erzsébet 1 frt. Özv. Böhler Vilmosné 1 frt. N. N. 5 márk. *Összesen 4 frt 50 kr. és 5 márk.*

A *2232. sz. íven:* Gyűjtő: Bauer Szidónia gyermekkert vezetőnő Budapesten. Bauer József 50 kr. Tőgel Róbertné 50 kr. Kocsis Istvánné 20 kr. Lindenbach Sh. 20 kr. Beck Mária 50 kr. Szabó Farkas 20 kr. Tóth Endréné 40 kr. Bramaner 50 kr. Dr. Wanalek Jenő 1 frt. Bauer József 50 kr. Ulrich Josefa 60 kr. Zeiher Pálné 1 frt. Nagy István 30 kr. Rudle 10 kr. Pecsusz Józsefné 20 kr. Herzog Matjlde 50 kr. Pölzer 30 kr. *Összesen 7 frt 50 kr.*

A *2393. sz. íven.* Gyűjtő: Buday Ida tanítónő, Munkácson. Bertik Biri 20 kr. Sole Mányim 10 kr. Feldinger Fanny 10 kr. Dandás Piroska 10 kr. Klein Etel 10 kr. Jehota Iduska 10 kr. Albert Fáni 10 kr.

Klein Teréz 10 kr. Csehi Erzsi 10 kr. Löwinger Czili 10 kr. Bloch Helén 10 kr. Boleman Anna 10 kr. Kán Rezsi 10 kr. Grünstein Záli 20 kr. Blat Mari 10 kr. *Összesen 1 frt 70 kr.*

Czink Antónia *2432. sz. ívén:* N. N. 1 frt.

A *2435. sz. íven.* Gyűjtő: Czinner Janka Brassóban. Klein Vilmos 15 kr. Kozma Emma 20 kr. Simonides Vilma 15 kr. Borgos Ilona 10 kr. Borgos Vilmos 10 kr. *Összesen 70 kr.*

A *2564. sz. íven.* Gyűjtő: Özv. Dullien Károlyné Nagy-Károlyban. Wagner Gizella 20 kr. Wagner Margit 20 kr. Füleky Pálné 40 kr. Győrffy Gizella 20 kr. Győrffy Matild 20 kr. Győrffy Ilona 20 kr. Bodon Mihály 20 kr. Zsilinszky Antal 20 kr. Wagner Lajosné 40 kr. Wagner Ida 20 kr. Wagner István 20 kr. Weber Szeréna 30 kr. Roth György 30 kr. Varga Imre 20 kr. Csogler Mária 20 kr. Báthory Jánosné 20 kr. Veszák Edéné 40 kr. Rublesky hadnagy 50 kr. Klein Zsigmondné 40 kr. Taub Edéné 20 kr. Osváth Gizella 20 kr. Szilágyi nővérek 50 kr. Fairhurst Harriet 20 kr. Holczer Margit 20 kr. Siráky Etelka 20 kr. Molnár Anna 20 kr. Dallmann Józa 20 kr. Gyalokay Jolán 20 kr. Lefkovits nővérek 40 kr. Fluck Miklós 1 frt. Buttyán Irma 40 kr. Nemestóthi Szabó Hedvig 40 kr. Krocsák Blanka 1 frt. Kaufmann Margit 20 kr. Fleischer Ferike 50 kr. Özv. Dullien Károlyné 50 kr. Nagy Albert 50 kr. *Összesen 12 frt 10 kr.*

A *2465. sz. íven.* Hegedüs István 10 kr. Hegedüs Istvánné 10 kr. Cziklai János 20 kr. Macskássy József 10 kr. *Összesen 50 kr.*

A *2580. sz. íven:* Gyűjtő: Écsy Irma Békés-Csabán. Donner Lajos 1 frt. Fábry Géza 1 frt. K. 1 frt. Schwartz Teréz 1 frt. Grünfeld Giza 10 kr. Korosi Ilona 40 kr. Beliczey Erzsi 1 frt. Rosenthal Irén 1 frt. Tausz Malvin 10 kr. Gécs Jolán 10 kr. Gärtner Erzsi 50 kr. Sztaricskay M. 10 kr. Jenei Jolán 10 kr. Czinner Ida 20 kr. Fischer Rezsina 10 kr. Kubek Margit 20 kr. Löwy Matild 25 kr. Bleier Jolán 10 kr. Grosz Jolán 20 kr. Löwy Gizella 20 kr. Urszinyi Matild 20 kr. Weisz Berta 20 kr. Kohn Teréz 20 kr. Faragó Mari 20 kr. Kohn E. H. 40 kr. Plesch Paula 30 kr. Fuchs Matild 40 kr. Böhm Etel 10 kr. Fuchs Antónia 30 kr. Kohn Malvin 20 kr. Singer Julia 12 kr. Murányiné 50 kr. Cséger Erzsi 20 kr. Réthi Flóra 25 kr. Silberstein Josefin 50 kr. Holvéd Sarolta 50 kr. Bartel 50 kr. Badics Margit 20 kr. Mudrony Anna 20 kr. *Összesen 14 frt 12 kr.*

A *2592. sz. íven.* Gyűjtő: Elefánty Iréne tanítónő Jászberényben. Farkas Gizella 20 kr. Czehenter Jolán 10 kr. Engel Ilona 10 kr. Balho Sz. 10 kr. Hamzsa M. 20 kr. Czettler E. 15 kr. Sipos G. 10 kr. Szajka Ilona 10 kr. Diana Nagy Mária 10 kr. Ifj. Tarnay Károly 10 kr. Tarnay Károlyné 10 kr. Lusztig Gizella 20 kr. Lusztig Adél 20 kr. Mátrai Aranka 10 kr. Nagy Janka 10 kr. Balogh Mária 10 kr. Szabó Irma 10 kr. Takácsy Ida 20 kr. Bartsik Mária 20 kr. Noszlopy Gizella 20 kr. *Összesen 2 frt 75 kr.*

A *2593. sz. íven.* Gyűjtő: Elefánty Mari Jászberényben. Elefánty K. 1 frt. Elefánty Nelli 40 kr. Klutovszky Gizella 10 kr. Tarnay Gyula 10 kr. Tarnay Károlyné 10 kr. Elefánty Mari 30 kr. *Összesen 2 frt.*

A *2718. sz. íven.* Gyűjtő: Dr. Danderer Jánosné, szül. Gaal Mariska tanítónő Varannón. Dr. Danderer János 1 frt. Kerekes Mari 10 kr. Zseltvay Ida 10 kr. Seliga Gizella 10 kr. Gusco Péter 50 kr. Werner 50 kr. Goroly 20 kr. N. N. 10 kr. Móritz Jánosné 20 kr. Davidovits Sidó-

nia 50 kr. Frieder Ottilie 50 kr. Kobelszky 20 kr. Lovik Berta 10 kr. Zveimüller Irén 10 kr. Oláh Etel 10 kr. Weisz Fáni 10 kr. Pereszlényi István 50 kr. Hornyák Ágoston 50 kr. Szendei Lipót 30 kr. Sepitko Teréz 10 kr. Demszki Ilona 10 kr. Luchs Gizella 10 kr. Zbórai Erzsi 10 kr. Leinvandtner B. 10 kr. Weisz Hani 10 kr. Zboray Kornél 10 kr. Hainovits Gizella 10 kr. Stern Ilona 10 kr. Neumann Róza 10 kr. Dr. Kaschiner 20 kr. Kir. postahivatal Varannón 20 kr. Guttmann Mór 20 kr. Laváth Margit 10 kr. Varannói takarékpénztár, mint részvénytársulat 1 frt. H. Gyula 30 kr. Friedler 20 kr. Kir. adóhivatal 40 kr. Szombathy 50 kr. Sztankó Margit 10 kr. H. Antal 50 kr. Schiff Irén 10 kr. Róth Hermin 10 kr. Kasztriner Kornél 10 kr. Rokiczky Emma 10 kr. Rosenberg Zsófi 10 kr. Berkovits Pepi 10 kr. Guttmann Hermin 10 kr. Groszmann Róza 10 kr. Friedmann Arthur 10 kr. Virtschafter Samu 10 kr. Varannói közs. tan. testület 4 frt. *Összesen 15 frt 40 kr.*

A *2735. sz. íven:* Galli Betti 1 frt. Galli Vilma 50 kr. Lampel Janka 50 kr. *Összesen 2 frt.*

A *2783. sz. íven.* Gyűjtő: Goldberger Ida tanítónő Baján. Weidinger Rózsa 50 kr. Reich Olga 50 kr. Oblath Lázárné 50 kr. Oblath Sárika 50 kr. Ifj. Weidinger Benőné 50 kr. Reich Mari 50 kr. Weidinger Gyuláné 50 kr. Rothfeld Miksáné 30 kr. Milkó Vilmosné 50 kr. Berger Zsigáné 30 kr. Milkó Mórné 1 frt. Weidinger Ignátz 50 kr. Goldberger Ida 50 kr. (10 kr. postadíj levonva). *Összesen 6 frt 50 kr.*

A *2959. sz. íven.* Gyűjtő: Horváth Julia tanítónő Nagy-Kállón. Horváth Julia 20 kr. Révay Lajos 30 kr. Simák Lajos 11 kr. Bodvai András 13 kr. Thoma István 10 kr. Simák Lajos 14 kr. Simák Lajos 10 kr. *Összesen 1 frt 8 kr.*

A *3005. sz. íven.* Gyűjtő: Ivánovszky Mária tanítónő Aradon. N. N. 20 kr. Dorka Anna 1 frt. Lőrincz Andrásné 1 frt. Komáromi Katinka 1 frt. F. 1 frt. Mestyán Józsefné 20 kr. Rákosy Mariska 25 kr. Lányi Fáni 25 kr. Nikolits Péterné 1 frt. Nicora Serb Mária 50 kr. Serb Józsefné 50 kr. Serb Julia 50 kr. Börsenyiné 40 kr. Persa Edéné 40 kr. Martinetz Lujza 30 kr. N. N. 20 kr. Törökné 20 kr. M. Dávid 30 kr. Nohlovszky Mária 20 kr. Sosna Irma 1 frt. M. Mari 1 frt. Nyáry Etelka 1 frt. N. N. 50 kr. Polgár Jenő 50 kr. N. N. 20 kr. Ivanovszky Mari 40 kr. *Összesen 14 frt.*

A *3288. sz. íven.* Gyűjtő: Kövér Emilia tanítónő Hajdu-Böszörményen. Szabó Gáborné 10 kr. Mező Jánosné 10 kr. Orosz Gyuláné 10 kr. Kovács Gáborné 10 kr. Fried Francziska 15 kr. Molnár Sándorné 10 kr. Kósa Lujza 10 kr. Jáncsi Demeterné 10 kr. Reich Hermanné 10 kr. Monori Gáborné 10 kr. Gillmann Lőrincz 10 kr. Nagy Andrásné 10 kr. Király Istvánné 20 kr. Kutasi Berta 10 kr. Kun Demeterné 10 kr. Uzonyi Andrásné 10 kr. Győrösy Jánosné 10 kr. Almássy Piroska 10 kr. Brüll Etelka 10 kr. Török Sándorné 10 kr. Nagy Gáborné 10 kr. H. Varga Gáborné 10 kr. Tömöri András 10 kr. Takács Andrásné 10 kr. Kelemen Klára 10 kr. Tőkés Veronika 10 kr. Kövér Róza 10 kr. Kuthi Mártonné 10 kr. Szabó Gáborné 10 kr. Varga Lajosné 10 kr. Gerőczi Mártonné 10 kr. Somossy Istvánné 10 kr. Fazikas Zsuzsánna 15 kr. Somossy Péterné 10 kr. Erdődi Lajosné 10 kr. Uzonyi Józsefné 10 k. Zs. Fekete Istvánné 10 kr. Mező Sándorné 10 kr. *Összesen 4 frt.*

A *3584. sz. íven.* Gyűjtő: Mihailich Ida S.-Csanádon. Tötössy Róza

60 kr. Telbisz Irma 50 kr. Killer Pauline 50 kr. Kovatsits Mariska 50 kr. Sch. Mari 50 kr. Vitye Anna 50 kr. Aulvindt Telbisz 1 frt. Schenk Ottilia 50 kr. Tötöny Árpád 1 frt. Brankovan Imre 50 kr. Mihailich Ilona 1 frt. Szalárdi Ilka 10 kr. *Összesen 7 frt 20 kr.*

A *3845. sz. íven.* Gyűjtő: Gyengő Etelka Budapesten. Hegyi Jolán 40 kr. Schmidt Stefanie 10 kr. Stein Irén 10 kr. Sidwert Laura 10 kr. Grössinger Irén 10 kr. Réczey Margit 20 kr. Mayerfy Irma 10 kr. Varga Irma 10 kr. Neumann Alice 20 kr. Gyengő Mariska 10 kr. Kuhinka Margit 50 kr. X. Jancsi bácsi 10 kr. Dülezs H. 10 kr. Ottó bácsi 20 kr. Giza néni 10 kr. Ortrud 10 kr. Telramund 20 kr. Brabanti Elza 10 kr. Lohengrin 20 kr. Epstein Erzsébet 20 kr. Schikedans 1 frt. Jobbágyi 50 kr. Lobmayer Etelka 50 kr. Barbás Rózsika 10 kr. Fábián Ilona 10 kr. N. R. 2 frt. *Összesen 7 frt 50 kr.*

A *3938. sz. íven.* Gyűjtő: Réfy Mari tanítónő Zala-Egerszegen. Réfy Mari 2 frt. Szép Ferencz 1 frt. Özv. Farkas Dávidné 1 frt. Rechnitz Éva 1 frt. Weisz Fáni 20 kr. Rechnitz Mari 50 kr. Rechnitz Lujza 50 kr. Páslek Károly 20 kr. Simon Ignáczné 40 kr. Kovács Lászlóné 60 kr. Markovitsné 50 kr. Fürst Izidorné 50 kr. Fuchs Teréz 25 kr. Mendl Károly 1 frt. N. N. 1 frt 30 kr. Kapácsi 1 frt. Szamek Jetta 25 kr. Velky Zoltán 50 kr. Butyánszky Ödönné 50 kr. Szüts Károlyné 1 frt. Schmidt József 50 kr. Lázár Ilona 50 kr. Lövi Ilona 30 kr. Goldner Olga 20 kr. Némethi Ignáczné 1 frt. S. Jenőné 2 frt. Graner Béla 1 frt. Kiss Dénesné 30 kr. Balassa Benőné 50 kr. Tikk László 20 kr. Stemmer Károlyné 20 kr. Horváth J. 20 kr. Horváth G. 20 kr. Farkas Ilona 25 kr. Pirity Anna 20 kr. Steiner Paula 20 kr. Tiborcz L. 20 kr. Nagy Lujza 20 kr. Farkas Irma 20 kr. Grünvald F. 25 kr. Cséber Róza 10 kr. Krausz Emma 10 kr. Nagy Erzsi 10 kr. Halper Róza 10 kr. Gángler Mari 10 kr. Lendl Hermin 10 kr. Rechnitzer G. 10 kr. Horváth Irma 10 kr. Csik Mari 10 kr. Kis Teréz 10 kr. Gazda Betti 10 kr. Szlábi Róza 20 kr. Fuchs Regina 10 kr. Berger V. 10 kr. Jámbor Fáni 10 kr. Schlesinger Róza 10 kr. Fischer Tinka 20 kr. Silbermann A. 10 kr. Mayländer Janka 10 kr. Lacher Etelka 10 kr. Lázár Jolán 20 kr. Pirity Mari 10 kr. Németi Lujza 20 kr. *Összesen 25 frt 55 kr.*

A *3947. sz. íven.* Gyűjtő: Reményfy Róza tanítónő, Püspök-Ladányon. Debreczeni János Karczagon 1 frt 50 kr. Kiszelák Sándor 1 frt 50 kr. Dr. Boda Gyula 2 frt. Szöllősy János 2 frt. Vecsey Viktor 1 frt 50 kr. Pálffy János 50 kr. Kiss János 50 kr. Vecsey Lajos 50 kr. Vecsey Lajosné 50 kr. Lipovniczky Imre 50 kr. Csapp József 50 kr. Nagy Ferencz 50 kr. Hájas József 50 kr. Pájer József 50 kr. Kaczér Árpád 50 kr. Szteriádi János 50 kr. Erdélyi Ödön 50 kr. Varga György 50 kr. Komjáthy Istvánné 50 kr. Magi Sándor 50 kr. Kovács Lajos 50 kr. Baranyai Lajos 50 kr. Szabadszállásy János 50 kr. Balogh Sándor 50 kr. Hagen Sándor 50 kr. Beöthy Gábor 50 kr. Beöthy Gáborné 50 kr. Nábráczki István 50 kr. Horovitz Elekné 50 kr. Reményfy Róza 1 frt. Nagel József 50 kr. Ehhez járul még a színi előadás jövedelméből 8 frt. *Összesen 30 frt.*

A *4105. sz. íven.* Gyűjtő: Sulyok Mariska tanítónő, Csabrendeken. N. N. 20 kr. X. Y. 20 kr. N. N. 20 kr. Sz. Cz. 20 kr. A. A. 20 kr. S. D. 20 kr. Reiel Ignáczné 50 kr. A. 1 frt. Egy valaki 20 kr. N. N. 20 kr. V. J. 20 kr. Sulok Jóska 20 kr. Bock Mariska 10 kr. S. Mariska 10 kr. Váczy Józsefné 20 kr. Nagy István 20 kr. Szeipt Imre 20 kr. Váczy Károly 20 kr.

Váczy János 20 kr. Sulok István 10 kr. Sulok Antal 20 kr. S. K. 10 kr. S. Mariska 10 kr. M. E. 40 kr. Szilágyi Ilon 10 kr. Szilágyi Emilia 20 kr. *Összesen 6 frt 10 kr.*

A *4126. sz. íven.* Gyűjtők: Réthi Olga és Müncz Irén polg. isk. I. oszt. tanulók Kaposváron. Réthi Olga 10 kr. Müncz Irén 10 kr. Hollósi Irén 10 kr. Schwarcz Gizella 20 kr. Simon Károly 10 kr. Steiner L.-né 10 kr. Schwarz Samuné 20 kr. Berger Gyula 10 kr. Berger Mariska 20 kr. Blumen Izidor 10 kr. Weiller Róza 10 kr. Weiller Ella 10 kr. Kunfy Julia 20 kr. Dr. Fekete Gyula 10 kr. Kövesdy és Berényi 20 kr. N. N. 20 kr. Pollák József 30 kr. Czollner Ilona 20 kr. Fürst Manó 10 kr. Deulet Ida 20 kr. Schön Janka 25 kr. Schulhof Adolfné 15 kr. Pollányiné 50 kr. K. Regina 20 kr. Reichenberg Pálné 20 kr. K. 15 kr. Stompfer Katalin 25 kr. Kohn Irma 20 kr. Geszti Rudolf 10 kr. Rosenbaum Jakab 20 kr. Vécsei Katinka 10 kr. Schön Irén 10 kr. *Összesen 5 frt 40 kr.*

A *4304. sz. íven.* Gyűjtő: Schwarczel Adél tanítónő Kolozsváron 50 kr. Özv. Török M.-né 20 kr. Özv. Sturm Titusné 10 kr. Özv. Bányai Gy.-né 10 kr. Binder Laura 40 kr. Némethy Teréz 10 kr. Konrád Lajosné 10 kr. Némethy Mariska 20 kr. Némethy Lenka 10 kr. Némethy Ferencz 20 kr. Dóczy Endre 30 kr. Dr. Weisz Józsefné 50 kr. N. N. 10 kr. Fröhlich Vilmos 20 kr. Incze Kálmán 10 kr. Incze Ferencz 20 kr. Miskop Józsi 10 kr. Zoltán Imre 10 kr. F. Ilona 20 kr. Fröhlich Vilmosné 1 frt. Dr. Czikmántori Ottó 1 frt. Némethy Géza 30 kr. Özv. Schemmelné 1 frt. Valaki 20 kr. Dr. Szlóka Gáborné 50 kr. Fröhlich Vilmos 20 kr. *Összesen 8 frt.*

A *4357. sz. íven.* Gyűjtő: Stroffek Anna Baán. Matesiczky Mariska 10 kr. Hofer Irma 10 kr. Hofer Karola 10 kr. Honffy Lajos 10 kr. Honffy Gizella 10 kr. Honffy Mariska 10 kr. Honffy Szilárd 10 kr. Honffy Tivadar 10 kr. Honffy Tihamér 10 kr. *Összesen 90 kr.*

A *4870. sz. íven.* Gyűjtő: Dr. Heiszler József ref. lelk. Dombrádon. Nozdroviczky 1 frt. Huszár Józsefné 1 frt. Márton József 50 kr. *Összesen 2 frt 50 kr.*

A *4962. sz. íven.* Gyűjtő: Koncz Imre ref. esperes Seregélyesen. Balla József 4 kr. Kozma János 6 kr. Horváth Ferencz 4 kr. Horváth István 3 kr. Nagy József 4 kr. Gálfy István 2 kr. Madari Mihály 2 kr. Bödő István 10 kr. Pap István 5 kr. Pap Mihály 2 kr. Katona István 4 kr. Horváth József 5 kr. *Összesen 51 kr.*

Az *5529. sz. íven:* Csáktornyay Antal csicsói plébános 2 frt.

A *10,354. sz. íven.* Gyűjtő: Szabó Endre ref. lelk. 1 frt. Kiss László 20 kr. Virág József 20 kr. Margitay János 20 kr. *Összesen 1 frt 60 kr.*

A *10,500. sz. íven:* Szűcs Dániel Siklóson 50 kr.